

M A T.

24

CORDERII

COLLOQUIORUM
SCHOLASTICORUM
LIBRI IV.

Diligenter Recogniti.

PROTREPTICON

Ad bene vivendi, rectéque loquendi
studiosos.

Calvinus didicit quo præceptore Latine
Grammaticéque loqui, *Quantus hic autor erat!*
Hic bene vivendi documenta, aptéque loquendi,
O Pueri, à teneris imbibite unguiculis.

EDITIO Novissima, Correctior &
Emendatior.

L O N D I N I:

Typis HENRICI WOODFALL; impensis Societatis
STATIONARIORUM. M.DCC.XLI.

3 Bd

MATURINI CORDERII

IN

COLLOQUIORUM *suorum* Libros

P R Æ F A T I O.

ANNUS agitur minimùm quinquagesimus, ex quo, susceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonosque mores cum humanarum literarum studiis conjungerent. Quamvis enim, cum Parisiis primum eo munere fungi cœpi (cum in aliis gymnasiis, tum in Rhemenfi, S. Barbaræ, Lexovienfi, Marchiano, Navarræo) nondum mihi verum Evangelii lumen illuxisset, sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem; discipulos tamen meos bonâ fide semper, non solum ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar; si tamen eo nomine appellare licet profanos illos falsæ Ecclesiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverasse, satis idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi; in quibus scribendis semper mihi consiliùm fuit, ad utrumque horum simul pueros formare. Idem testari possunt & mei discipuli, & quorum ingenti numero cum supersint ad hunc usque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potissimùm in præsentia mihi occurrit, ex iis quos Parisiis docui, præstantissimus ille vir, Joannes Calvinus, quem honoris causâ nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus

mentem verâ sui Evangelii cognitione illustravit, multò etiam ardentius id propositum persequutus sum. Quod & Nivernensis Schola, & aliquanto post etiam Burdegalensis (ad quam, Lutetiâ profugus propter Evangelicæ Doctrinæ Professionem, me contuleram) per triennium experta est: sed cum & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset, & liberior etiam, imò vero prorsus libera, mihi esset (juxta professio; tum verò voti mei compos, redii vehementiore desiderio quàm unquam antea concupivi. Atque id testari hæc Schola Genevensis jampridem potuit, in qua, relicta Burdegalensi, docui: potuit & Neocomensis, cujus per annos circiter septem fui Moderator (de Neocomo autem in Helvetiorum finibus sito loquor) potuit & Lausannensis id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum Bernatum auspicio, sustinui: potuerunt, inquam, unâ cum Genevensi, hæc quoque Scholæ, id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest: cum in eam me secundo Pater ille benignissimus, senectutis meæ misertus (quæ annum octagesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula, receperit. Ex quo tempore sæpissimè mecum cogitavi, quâ potissimum re inservire illi possem, qui me per totam vitam tantâ benignitate prosequutus esset, meque tot laboribus & periculis liberasset. Cum autem Robertus Stephanus, amicorum meorum intimus (quo primum doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent polliceretur, atque adeò jam me benignissimè suis sumptibus aleret: animum ad eam rem appellere cœpi. Sed (prò dolor!) Robertus ille meus haud multò post ex hac vita ad Christum, non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verum enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ita volente) sum revocatus, sic animum abjeci,

P R Æ F A T I O.

v

ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium; propterea quod (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ita dederem, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem: & quamvis permulti sæpe mecum agerent, adeoque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cum docendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentius excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæoli meo latuerant. Ea igitur, velut è somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis, (id est, tempore mihi à docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peractâ recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis; qui cum meum in eo consilium probassent, dignumque censuissent, quod pueri cum Grammaticæ Rudimentis haberent in manibus, ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra Colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimum laboravi; hoc est (ut supra dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri, diligenti Magistrorum exhortatione assidue incitati, in his lætitandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solum purius & honestius sermones inter se conferre assuescant, sed à pravis etiam colloquiis abstinere, quibus (ut ait Apostolus ex Menandro) mores boni corrumpuntur. Hic etenim, præter linguæ Latinæ simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pietatem &

Dei timorem admonitiones, modo præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis unâ & eâdem operâ excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad iudicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberèque reprehendit. Porro in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam, obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemque, in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus in locis commonefaciam. Sed de Colloquiorum usu atque utilitate hætenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo quo scripsimus animo complectantur & legant; iisque, quamdiu opus erit, fruantur. Quòd si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipsum sæpe & ex animo pro hujus Civitatis amplissimo Senatu & prudentissimis Magistratibus fundere: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studiaque nostra in ipsius gloriam prosequimur.

Datum GENEVÆ,
VIII. Idus Februar.

Anno Christianæ Redemptionis
MDLXIII.

Ætatis autem nostræ
LXXXV.

MATURINI CORDERII
Colloquiorum Scholasticorum

LIBRI Quatuor ;

Ad Pueros in quotidiano Sermone paulatim exercendos.

LIBER I.

COLLOQ. I.

Bernardus, Claudius.

S A L V E, *Claudi*. C. Tu quoque saluus fis, *Bernarde*. B. Ludamus paulisper. C. Quid ais, ineptule? Vix scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris? B. Ne irascaris, quæso. C. Non irascor. B. Quid ergò sic exclamas? C. Accuso tuam stultitiam. B. Non licet igitur ludere? C. Imò, licet; at cum tempus est. B. Vah! tu nimium sapias. C. Utinam tantum saperem satis: sed mitte me, quæso, ut repetam quæ mox reddenda erunt præceptori. B. Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi placet. C. Eho! quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? nonne tu modò loquebaris de lusu? B. Loquebar quidem; sed non seriò. C. Cur simulabas? B. Ut paucis tecum fabularer. C. Quid istud prodest? B. Etiam rogas! nunquam audivisti ex præceptore? C. Nunc mihi non occurrit. Quid, inquam, prodest confabulari? B. Ad nos in *Latina* lingua exercendos. C. Profectò rectè putas, & ego te nunc magis amo. B. Habeo tibi gratiam; age, repetamus prælectionem; nam brevi præceptor aderit.

COLL. 2.

Stephanio, Præceptor.

SALVE, præceptor. P. Sâlvus sis, mi *Stephanio*.
 Unde venis tam multò manè? S. E cubiculo nostro.
 P. Quando surrexisti? S. Paulò ante sextam, præceptor.
 P. Quid ais? S. Sic est, ut dico. P. Tu nimis es matutinus, quis te expergefecit? S. Frater meus. P. An precatus es Deum? S. Cùm primùm frater me pexuit, precatus sum. P. Quomodo? S. Flexis genibus & conjunctis manibus dixi *Precationem Dominicam*, cum gratiarum actione. P. Quâ linguâ? S. *Anglicanâ*. P. O factum benè! quis te misit ad me? S. Nemo. P. Quid ergo? S. Ultro veni. P. Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nonne est jentandi tempus? S. Nondum esurio. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. P. Quidni placeret? tenes igitur memoriâ? S. Teneo, gratia Deo. P. Agè; pronuntia. S. Sed mihi soles præire *Anglicè*; & ego *Latinè* respondere. P. Bene mones; penè istud oblitus eram: responde igitur. S. Expecto ut proponas.

P. *The Head*. S. Caput. P. *The Top of the Head*. S. Vertex.

P. *The Fore-part*. S. Sinciput.

P. *The Hinder-part*. S. Occiput.

P. Nunc responde *Anglicè*.

Caput. S. *The Head*.

P. Vertex. S. *The Top of the Head*.

P. Sinciput. S. *The Fore-part*.

P. Occiput. S. *The Hinder part*.

P. Quid si nunc solus dicas omnia? S. Facile dicam.

P. Ego verò te libenter audiam.

S. Caput, *The Head*.

Vertex, *The Top of the Head*.

Sinciput, *The Fore-part*.

Occiput, *The Hinder-part*.

Nonne benè dixi, præceptor? P. Quàm optimè. S. Laudetur Dominus Deus. P. O pulchrum verbum! Ito nunc petum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te acci-

accipere; præcept r, si tibi non est molestum. P. O quam te amo de isto verbo! agè, sequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè fecisti officium. Quid est hoc? S. Panis candidus, *White Bread*. P. Quid hæc sunt? S. Ficus aridæ, *Dry Figs*. P. Numera. S. Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. P. O lepidum capitulum! Jenta nunc otiosè.

COLL. 3.

A. B.

VIS jentare mecum? B. Non habeo jentaculum. A. Quid! non attulisti? B. Ego domi jentaveram. A. Itane semper facis? B. Minime, sed quia benè manè surrexeram, sic matri placuit me tractare. A. Profit tibi: ego igitur solus jentabo. B. Et ego interim studebo.

COLL. 4.

Magister, Discipulus.

ESNE paratus ad reddendum studii tui rationem? D. Paratus, ut mihi videor. M. Redde igitur, & esto præsentī animo. D. Hoc matutino tempore primùm pronunciavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem *Latinè & Anglicè* reddidimus: postremò bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. M. Rectène fecisti officium tuum? D. Puto me satisfecisse præceptori magna ex parte. M. Vide nè mentiaris: nam ego illum percontabor. D. Ut voles, præceptor; nihil hac in re metuo. M. Age, pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum, Latinè & Anglicè*. M. Nihil præterea? D. Nihil. M. Ego te istud aliàs docui: nonne tenes memorià? D. Non ausim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas: cætera tibi erunt facillima. D. *Indicativus*. Possum, *I can*: poteram, *I was able*; potui, *I have been able*; potueram, *I had been able*; potero, *I shall be able*.

Imperativus deest.

Optativus. Utinam possim, *God grant I can*; utinam possem, *would to God I could*; utinam potuerim, *God grant I have been able*; utinam potuissem, *would to God I had been able*.

Subjunctivus. Ut possim, *that I may*; ut possem, *that I might*; quamvis potuerim, *although I have been able*; quamvis potuissem, *although I had been able*; cum potuero, *when I shall be able.* M. Declina totum *Infinitivum*.

D. Infinitivi modi præsens & præteritum imperfectum, *Posse, to may or can*; præteritum perfectum & plusquam perfectum, *Potuisse, to have or had been able*; Cætera desunt. M. Cur hoc verbum *Possim* caret futuro infinito? cur item participio in *rus*? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces à supino formari solent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à supino *Lectū* sit *Lecturus*, & à *Lecturus* sit *Lecturum esse*. M. Rectè sane. Sed cur prætermisisti participium præsens à verbo *Possim*, cum sit in usu *Potens, potentis*? D. Quia (ut sæpe nos docuisti) *Potens* non est participium, licet à *Possim* veniat. M. Quid ergò est? D. Nomen adjectivum. M. Probè meministi: utinam sic pergas semper! D. Spero indies meliora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat ut dicas præteritum cum prole. D. *Potui, Potueram, Potuerim, Potuero, Potuissem, Potuisse*. M. Dic terminationes. D. *i, ram, rim, ro, sem, se*. M. Dic significationes. D. *Possim, I am able*; *posse, to be able*. M. Hæc hæctenus: ecce! ecce! vocamur ad prandium.

COLL. 5.

C. D.

Quando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quotâ horâ? D. Sesquioctavâ. C. Tam manè igitur prandetis? D. Sic fere solemus in æstate; Vos autem? C. Non prandemus ante sesquidecimam: interdum ab undecima. D. Papæ! cur non citius? C. Expectandus est pater, dum è curia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione *Psalmorum*. C. Rarò admodum intersum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didascalus, patris mei monitu. D. Ergone omnes Senatorum filii habent hujusmodi privilegium? C. Habent, modò

modò patres jubeant. D. Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è Senatu? C. Posset quidem, sed pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D. Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puer sum; & *pueri semper cupiunt aliquid scire novi*. C. Fateor: sed *est modus in rebus*, ut præceptor nos sæpe docet. D. Ergò discedamus, ut te pransum conferas. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego, inquam, potius, qui te offendere potui loquacitate meâ; sed interim nihil mali cogitans.

COLL. 6.

F. G.

UB I hodiè cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quanti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cœna, quanti constitit? G. Tantidem. Tu vero quanti aleris quotidie? F. Pluris quàm tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

COLL. 7.

Choletus, Colloquerius.

UNDE nunc redis? Co. Foris. Ch. Cur prodieras? Co. Ut irem domum. Ch. Quid eò? Co. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Ch. Siccine soles jentaculum aut merendam oblivisci? Co. Rarissimè. Ch. Profectò magna fuit negligentia. Co. Imò maxima: sed quid agas? pueri sumus. Ch. Quid si præceptor tuum factum sciret? Co. Fortasse pœnas darem. Ch. Ain' tu, *fortasse?* proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? Co. Non solùm pudet, sed piget etiam: veruntamen nè me accuses, obsecro. Ch. Nihil minùs cogito: sed non possum dissimulare, quin ego te reprehendam. Co. Istud (credo equidem) amicè facis: itaq; boni consulo. Ch. Id fatis est mihi: eamus intrò in auditorium. Co. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturæ rationem.

COLL. 8.

*Puer, Pædagogus.***P**ræceptor, licétne pauca? Pæ. Loquere audacter.**Pu.** Ego & condiscipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi sumus; licétne paulisper animum ludo relaxare?**Pæ.** Dic igitur aliquam sententiam.**Pu.** *Interpone tuis interdum gaudia curis,**Ut possis animo quemvis sufferre laborem.***Pæ.** Dic etiam versus *Anglicos*, si memoria tenes.**Pu.** *Mirth with thy Labour sometimes put in ure,**That better thou thy Labour may'st endure.***Pæ.** Quàm rectè dixisti omnia! **Pu.** Est Deo gratia**Pæ.** Addendum posthac erit aliquid. **Pu.** Quidnam, præceptor?**Pæ.** Qui dedit mihi, ingenium & mentem bonam. **Pu.** Sed quis me illa docebit verba?**Pæ.** Ea scribam tibi in commentariolo tuo, ut edifcas. Sed dic mihi, quæso, Quis te docuit istam orationem, quam pronuntiasti?**Pu.** *Campanus* heri dederat mihi scriptam, & ego memoriæ mandavi.**Pæ.** Profectò ego te amo, mi *Daniel*, ob istam diligentiam. **Pu.** Ago tibi gratias, præceptor.Permittésne igitur ut ludamus? **Pæ.** Sane. Abi, renuncia condiscipulis tuis. **Pu.** Faciam. **Pæ.** Quid dicēs illis?**Pu.** Id quod me docuisti aliquando. **Pæ.** Sed volo prius ex te audire. **Pu.** *Gaudete, pueri; en! affero vobis**jucundum nuncium: ego vobis impetravi ludendi potestatem.* **Pæ.** Euge, probè meministi. Ito nunc jam,

COLL. 9.

*Conradus, Daniel.***R**epetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea præceptor. **D.** Bene mones; præito mihi hesternæ.**C.** Dic Latinè, *An Eye.* **D.** Oculus.**C.** *The right Eye.* **D.** Oculus dexter.**C.** *The left Eye.* **D.** Oculus sinister.**C.** *Both the Eyes.* **D.** Ambo Oculi. **C.** Probè tenes.**D.** Nunc audi an rectè solus dicam. **C.** Agè, audio.**D.** *An Eye.* **C.** Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.**D.** Quid

- D. Quid prodest istud? C. Ad memoriam juvandam.
 D. Quid hoc sibi vult? C. Non audivisti multoties?
 D. Ego sum obliviosus: quid agerem?
 C. Esto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
 D. Quod me fideliter mones, pergratum facis.
 C. Agè, ad rem redi.
 D. *An Eye*, Oculus. *The right Eye*, Oculus dexter.
The left Eye, Oculus sinister.
Both the Eyes, Ambo oculi. C. Quàm rectè omnia dixisti!
 D. Repetamus etiam hodierna. C. Placet; at tu vicissim præito mihi.
 D. *A Hand*. C. Manus.
 D. *The right Hand*. C. Manus dextra.
 D. *The left Hand*. C. Manus sinistra.
 D. *Both the Hands*. C. Ambæ manus. D. Restat, ut solus dicas.
 C. *A Hand*: Manus.
The right Hand, Manus dextra.
The left Hand, Manus sinistra.
Both the Hands, Ambæ manus. D. O si tam benè diceremus coram præceptore! C. Quid obstat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata nostra satis humaniter corrigit. D. Nescio quid hoc sibi velit: ego semper sum timidus in principio. C. Istud est quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. D. Nunc repetendum esset *Latinè & Anglicè*; sed præceptorem venientem video. C. Ingrediamur.

COLL. 10.

A. B.

DI C *Latinè, Let us say our Lesson together.* B. Repetamus unà prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes? B. Tres. A. Discerne singulas nominatim. B. *Repetamus* est verbum: *Unà* adverbium: *Prælectionem* nomen. A. Declara paulò planiùs. B. Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor. A. *Repetamus*. B. *Repeto, repetis, repetere*, conjugationis tertiæ, sicut *Lego, legis, legere*. Præteritum, *repetivi*: Supinum, *repe-*

repetitum : Participia, *repetens* & *repetiturus*. A. Unà. B. Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco ; Anglicè, *together*. A. *Prælectionem*. B. *Prælectio, Prælectionis*, s. g. *The Lesson, or Lecture*.

COLL. 11.

Abrahamus, Bartholomæus.

EAMUS unà repetitum. B. Quid ego repeterem ? Nonne satis est quod solus repetiverim ? A. Si tantum semel aut bis repetieris, id parum est ad edificandum. B. Imò, circiter decies repetivi. A. Ne id quidem sufficit. B. Quid igitur vis amplius ? A. Si vis certissime reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Istud ego nesciebam : sed tibi libenter assentior. A. Faciamus ergo quod ego te monebam. B. Equidem non recuso : incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Isaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem ? I. Propemodum. G. Visne repetamus unà ? I. Maxime velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter : sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. I. *Fac sumptum propere* — G. Errâsti : incipiendum fuit ab hesternâ. I. Benè admones : nunc incipiamus, *Iratus de re incerta contendere noli* : *Impedit ira* — G. Peccas accentu. I. *Impedit ira animum nè* — G. Distingue post animum. I. *Impedit ira animum, nè possit cernere verum. Fac sumptum propere, cum res desiderat ipsa* : Dandum etenim — G. Iterum peccas accentu : Repete. I. Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat, aut res. G. Vidésne te errâsse quater ? I. Video. G. Et observâsti locos ? I. Observavi. G. Sic tibi faciliùs cavebis. I. Me miserum ! putabam me rectè tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est benè confirmata. I. Felix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit ; audi nunc me. I. Audio, pronuncia. G. *Iratus de re incerta contendere noli*. I. Hem ! præceptor adest, tace, ut illum salutemus.

COLL.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

Nihilne est, quod reddamus hodiè præceptori? F. Nihil, nisi de *Grammaticæ Rudimentis*. C. Quid. nam? F. Inspice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præscripsit. C. Quando istud fuit? F. Die *Veneris*, horâ quartâ. C. At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruisti. C. Siccine judicas, severe iudex? occupatus eram domi, nec abieram injussu præceptoris. F. Esto: sed tamen debuisti postridiè quærere quid pridie actum esset. C. Meam culpam confiteor: sed cedo librum tuum, quæso, ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe, & eâdem operâ signato quæ à præceptore nobis præscripta sunt. C. Faciam diligenter: neque posthac, ut spero, me accusabis negligentia.

COLL. 14.

Comes, Oliverius.

QUID actum est in auditorio horâ tertiâ? O. Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione. C. Nihilne ampliùs? O. Dixissem, nisi me interpellâsses. C. Erravi; perge. O. Postea dictavit præceptor argumentum *Anglicum* hodiè vertendum. C. Quando reddendum? O. Cras meridie. C. Jámne vertisti? O. Utcunque. C. Dicta mihi, quæso, vernaculum. O. Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

COLL. 15.

Sylvius, Gervasius.

QUID agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Repetamus unâ: sic uterque nostrum rectiùs pronunciabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocâsti. S. Age, attentus esto, nè me finas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum, quàm tu ad pronunciandum.

COLL. 16.

Acboratus, Cortinus.

VISNE mecum repetere prælectionem? C. Volo.
 A. Tenésne? C. Non satis recte fortasse. A. Agè,
 faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A.
 Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potiùs incipere.
 A. Quid ità? C. Quia me invitâsti. A. Æquum dicis;
 attende igitur. C. Istic sum.

COLL. 17.

Crispus, Sandrotus.

JAMNE tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? S. Tenco.
 C. Ego quoque. S. Ergo confabulemur paulisper. C.
 Sed si intervenerit observator, putabit nos garrere. S.
 Quid times, ubi nihil timendum est? Si venerit, non
 deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si
 velit, nostrum colloquium. C. Optimè loqueris: sece-
 damus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Messor.

NON decet hic otari, aut garrere; dum præceptor
 expectatur. M. Quid ais? Non decet? Imò verò
 non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur audi me,
 dum prælectionem pronuncio: ego deinde te audiam.
 M. Agè, pronuncia.

COLL. 19.

E. F.

CUR non scribis? F. Jam scripsi meam paginam:
 tu verò? E. Eo scriptum in area. F. Quid ita?
 E. Quia serenum est cælum. F. Festina, tempus abit;
 & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

CUR non scribis? V. Quia non libet. T. Atqui
 præceptor jusserat. V. Scio: sed est mihi aliquid
 legendum priùs; prætereà nihil habeo, quod nunc scri-
 bam. T. O si velles mihi scribere! V. Quidnam? T.
 Habeo describenda dictata præceptoris. V. Quæ dictata?
 T. In *Ciceronis Epistolas*. V. Libenter describam tibi: sed
 expecta

expecta feriarum diem proximum. T. Expectabo igitur : sed ne fallas, quæso. V. Nec sciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

VISNE mihi describere prælectionem? A. Cur non habes? D. Quia hesterno die fui occupatus. A. Accipe librum meum, & describe. D. Non ignoras me lentius scribere: & tu citius totum descripseris, quam ego quatuor aut quinque versiculos. A. Quære tibi alium scriptorem; nunc ego tibi non possum dare operam. D. Cur non? A. Est mihi aliud negotium, idemque pernecessarium. D. Nolo te urgere, nec possum quidem; sed saltem commoda tuum codicem. A. Accipe; utere ut libet, modò nè abutare. D. Nihil est, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Augustinus, Observator domesticus.

Licetne ire cubitum, condiscipule? O. Cur ante horam? A. Quia tertiâ est mihi surgendum. O. Quamobrem? A. Scribendi causâ. O. Quid habeas scribere? A. Literas ad patrem. O. Cur non petis à præceptore veniam? A. Benè mones; estne in musæolo? O. Puto esse: vise.

COLL. 23.

Pædagogus, Puer.

UNDE venis? Pu. Venio infernè. P. Quod erat tibi negotium infra? Pu. Iveram redditum urinam. P. Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo, donec rediero. Pu. Quid agam interea? P. Edisce prælectionem in diem crastinum, ut eam mihi reddas ante cœnam. Pu. Jam edidici, præceptor. P. Lude igitur. Pu. Sed nullos habeo collutores. P. Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiscipulis. Pu. Nihil id curo nunc: malim (si tibi placet) ediscere de *Catechismo*, in diem *Dominicum*. P. Ut libet. Pu. Si quis te quæret, quid illi dicam? P. Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

COLL.

COLL. 24.

Pædagogus, Abrahamus Puer.

H EUS! *Abrahame.* A. Hem! præceptor. P. Pone libros; jam satis toto die studuisti: para te, ut eamus ambulatum. A. Nonne à cœna præstaret? P. Salubrior est ante cibum exercitatio corporis. A. Memini ex te audire. P. Narra *Socratis* dictum in eam sententiam. A. *Cum Socrates usque ad vesperam contentius ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit, Se, quo melius cœnaret, obsonare famem ambulando.* P. Probè meministi: quis auctor? A. *Cicero*: sed quò prodibimus, præceptor? P. Extra urbem. A. Mutabone calceos? P. Muta, nè illos novos pulvere conspergas: sume etiam umbellam, nè solis ardor infuscet tibi faciem. A. Jam paratus adsum. P. Nunc sanè prodeamus. A. Vocabone ex vicinia unum aut alterum comitem? P. Rectè admones: sic enim jucundior erit deambulatio; nam per viam sermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. A. Sic etiam excitabitur cibi appetentia. P. Ego lento gradu præcedam, ubi nactus eris comites, vos me per *portam Ripariam* sequimini. A. Nos igitur illuc expectabis? P. Certò. A. Quid si nullos invenero? P. Nihilominus sequere me: audistine? A. Audiui, præceptor.

COLL. 25.

Hersenius, Gimardus.

A QUO emisti istam chartam? G. A *Fatino*. H. Estne bona? G. Melior quàm ista tua, ut opinor. H. Nihil miror. G. Cur istud dicis? H. Quia fortasse carior. G. Nescio. H. Quanti emisti scapum? G. Solido & semisse: tu verò quanti? H. Solido & pluris. G. Quanti igitur? H. Quinque quadrantibus. G. Non malè profectò emisti. H. Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. G. Quodnam, quæso? H. Schedam chartæ bibulæ. G. O me imprudentem, qui oblitus sum petere! H. Ego nè petivi quidem, sed ultrò ille dedit. *Et hoc,* inquit, addo tibi, ut me revisas. G. Sic solent emptores allicere. H. Nec mirum: suum quisque commodum quærit.

querit. G. Sed quid agimus, hodierni pensi immemores ? H. Exiguum est : fatis temporis nobis restat.

COLL. 26.

Ancellus, Fontanus.

Meministin' me tibi nuper dedisse chartam mutuò ? F. Quidni meminerim ! non adeò sum obliviosus. A. Quot erant schedæ ? F. Quatuor. A. Cur non reddidisti ? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Habuistine tandem ? F. Tantùm hodie. A. Unde nactus es ? F. Petivi à præceptore. A. Ubi ? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille ? deditne libenter ! F. Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem. A. Non antè in suum codicem retulit ? F. Nihil dare solet, quin priùs inscribat. A. Audivi ex patre id esse viri prudentis. F. Præsertim, si reddenda est ratio. A. Sed quibus indiciis dare tibi ausus est ? F. Ostendi illi manu meâ scriptam in libello meo : sic enim, ut scis, facere solemus. A. Reddes ergò mihi mutuum ? F. A prandio statim, ne dubites.

COLL. 27.

Francus, Marcus.

Pennæ istæ, quas circumfers, sũntne venales ? M. Etiam, si se emptor obtulerit. F. Ostende : vah ! quam sunt molles ! M. Tales deciderunt ex alis nostrorum anserum ; sed tenta diligenter ; sunt aliæ aliis firmiores. F. Satis video quales sint ; quot vis dare pro quadrante ? M. Tantum sex. F. Quid ais ? sex ? mallem emere à mercatoribus, qui *Lutetiâ & Lugduno* huc adferunt. M. Quasi neciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisse *Lutetiæ* singulis assibus. F. Aliter *Lutetiæ*, aliter *Genevæ* vivitur : sed non opus est tot verbis, vis dare duodecim ? M. Hui, duodecim ! quasi ego furatus sim ! F. Istud non dico ; sed vide tum tibi placet conditio. M. Vis uno verbo dicam ? F. Dic, quæso ; fatis jam garritum est. M. Dabo tibi novem, modò promiscuè de mea manu accipias. F. Nugas agis ; ego sine delectu nollem accipere quindecim, vale : tibi inveniam fatis. M. Per me licet : heus ! heus ! redi. F. Cur me revocas ? M. Accipe, si vis, octo ; nec à me plures

plures expecta. F. Cedo totum fasciculum, ut deligam arbitrato meo. M. Tene; delige ut voles. F. Vide nunc, & si libet, numera. M. Sunt viginti quatuor: constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. F. Scio; sed habent caulem breviorum. Accipe pretium. M. Bene vertat Deus utrique nostrum. F. Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? M. Nescio an meliores possim; sed, ut spero, brevi plures afferam, cum ad nos domum proficiscar. F. Suntne vobis multi anseres? M. Tringita & amplius. F. Papæ! quantus grex anserum! ubi pascuntur? M. Scies aliàs, non licet mihi diutius hic morari. Vale, *France*. F. Cura ut valeas, *Marce*.

COLL. 28.

Othomanus, Philobertus.

VISNE mihi dare unicam pennam? P. Non sic dantur mihi. O. Hem! rem tantillam mihi negas? quid si magnum quid rogarem? F. Fortasse repulsam ferres. O. Credo equidem; age, non peto dono, saltem commodabis? P. Non recuso, modò ne abutare. O. Non abutar. P. Cave hinc pedem moveas. O. Nusquam movebo.

COLL. 29.

Mercator, Bertrandus.

A Cuiusne pennam meam? B. Jamdudum. M. Quam formam scripturæ? B. Mediocri. M. Maluisssem ad minutas literas. B. Debuiisti prædicere. M. Oblitus eram. B. Parum refert, mucronem faciliè mutabo: I petitum. M. Sed ubi reliquisti? B. Super mensam hypocaufti. M. In qua parte? B. Ubi studere soleo.

COLL. 30.

Pistonus, Joshua.

HAbesne duas aut tres pennas? J. Sunt mihi tantum duæ. P. Da mihi unam commodatò. J. Non faciam. P. Cur non? J. Nè abutaris. P. Memineris; fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid. J. Atqui jubet *Christus* malum bono compensandum. P. Nondum istud didici. J. Tamen discas oportet, si cupis esse *Christi* discipulus. P. Quid cupio magis? J. Disce igitur magistrum

trum imitari. P. Discam progressu temporis. J. Præstaret nunc incipere, dum per tempus licet. P. Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. J. Semper est benè agendi tempus; sed interim nè mihi, quæso, succenseas: jocabar enim, ut te ad colloquendum invitarem tantisper, dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eaque non omninò pessima. P. Reddam tibi statim, cùm aliquid descripsero. J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? J. Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

COLL. 31.

Henricus, Gaulterus.

UNDE redis tam anhelus? G. A foro. H. Quid illinc affers? G. Scalpellum. H. Quanti emisti? G. Duobus assibus. H. Estne bonum? G. Est à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. H. Ego minime novi: sed non satis prudenter facis, qui fidis cuilibet mercatori. G. Quid facerem? H. Debuiisti aliquem peritum adhibere, qui tibi optimum deligeret. G. Hic erravi, fateor: sed hoc me consolatur, quòd mercator habetur vir bonus, utpote professionis Evangelicæ. H. Quasi nulli sint fallaces ejusmodi. G. Puto esse plurimos. Sed hæc omittamus: quin potiùs experiamur ipsum scalpellum. H. Experientia docebit nos. G. Accipe & tenta, obsecro; non enim probavi, nisi levissimè, idque inter emendum. H. Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? G. Rogas? non meministi præceptorem nobis dicere tam sæpe, Deum esse solum, qui bona doceat? H. Profectò hic optimè te docuit. G. Ago illi ex animo gratias: & precor ut me semper doceat parere suæ voluntati. H. Ego quoque idem precor; nec solum nobis, sed etiam piis omnibus. G. Facis ut pium decet puerum. Sed estne tempus ut conferamus nos in auditorium? H. Sic est: Sume libros, & eamus unà.

COLL. 32.

Michael, Renatus.

HAbesne scalpellum? R. Habeo. M. Oro te, com-
moda mihi parumper. R. Quando reddes? M.
Cùm

Cum primùm duas pennas exacuero. R. Accipe; sed eâ lege, ut integrum reddas. M. Eâ conditione acceptum intelligo, etiamsi nihil addidisses. R. *Intelligenti (ut vulgò dicitur) pauca sufficiunt.*

COLL. 33.

Sordetes, Manasses.

E Mistine scalpellum, ut nuper volebas? M. Non emi. S. Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodiè. M. Dixeram quidem; sed mihi postea in mentem venit, præstare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipsa urbe. S. Quid facies inde lucri? M. Et minoris emam, & melioris notæ; nempe ex *Germanicæ* officinis. S. Quis tibi istud consilium dedit? M. *Hieronymus* noster. S. Benè fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare. M. Tantùmne igitur amicis? S. Imò & inimicis, fateor; quia sic jubet *Christus*, præceptor noster optimus. M. Utinam doctrinam ejus benè infixam memoriæ conservemus, eamque perpetuò sequamur! S. Faxit ille spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri ad benè agendum accenduntur. M. Benè precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

H Abesne multos libros? L. Non admodum. C. Sed quos habes? L. *Rudimenta Grammaticæ, Colloquia Scholastica, Terentium, Epistolas Ciceronis cum Gallica interpretatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo*, præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? C. Omnes habeo quos enumerâsti, præter *Catonem, Terentium, & Ciceronis Epistolas*. Cur enim libros haberem, qui non præleguntur in classè nostra? L. At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua *Latina*, & honestis moribus. C. Prudenter facis, mi *Languine*. O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse? L. Disce igitur; *Præstat enim serò quam nunquam discere.*

COLL.

COLL. 35.

Simeon, Haggæus.

Commoda mihi *Virgilium* tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. H. Profectò non possum. S. Cur non? H. Quia *Gerardus*, qui his diebus à me commodatò accepisset, pignori opposuit. S. Ain' tu? pignori? H. Sic est, ut dico. S. Quanti oppignoravit? H. Tribus, ut ait, assibus. S. O hominem ingratum! H. Tantùmne ingratum? S. Imo verò, & ingratum, & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit. H. Rem acu tetigisti: Sed quid facerem? S. Rogas? defer eum ad præceptorem. H. Malo istam pati injuriam, quàm committere ut miser vapulet. S. Benè facis, dummodo tuum reddat. H. Reddet, spero. S. Unde redderet? H. Ait se brevi accepturum à patre pecuniam. S. Quid si te fallat? H. Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo quid postea sit futurum; deinde consilium capiam. S. *Consilio recto nihil est tutius*. H. Meministi probè; sic enim præceptor dictavit nobis: sed nunquid vis aliud? S. Ut benè tibi sit. H. Et tibi optimè.

COLL. 36.

Granatus, Forestus.

Visne mihi commodare tuum *Terentium*? F. Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. G. Quo signo vis repetam? F. Nempe hoc, quòd ejus habeo *Epistolas*. G. Id mihi fatis est. F. Sed quando reddes? G. Quùm descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur, nè meo studio incommodes. G. Maturabo. F. Sed heus tu, cave nè macules: alioquin ægrè commodabo posthac. G. Nempe indignus essem beneficio.

COLL. 37.

Augustinus, Rodrigus.

QUIS iste novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? R. *Terentius*. A. Ubi impressus? R. *Lutetiæ*. A. Quis tibi dedit eum? R. Emi pecuniâ meâ. A. Unde nactus eras pecuniam? R. Stultè illud quæris: quasi

quasi verò furatus sim. A. Absit à me id cogitare : sed animi causâ id rogabam. R. Nec ego serio dictum tuum reprehendi : sed eo moreolari solemus cum familiaribus. A. Nihil jocari prohibet, modo nè Deus offenda-
tur. Sed agè, ad propositum revertamur : de quo emisti *Terentium* istum? R. De *Clemente*. A. Illône biblio-
polâ circumforaneo? R. Maximè. A. Quanti constitit? R. Decem assibus. A. Nihilne amplius? R. Nihil om-
ninò. A. Profectò satis vile pretium. R. Præsertim cum auratus, adeoque eleganter compactus sit. A. Erantne codices alii similes? R. Duo vel tres. A. De-
duc me, quæso, ad illum. R. Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Baldus.

Nonne hic liber est tuus? B. Ostende mihi : agnosco meum ; ubi invenisti? E. In auditorio nostro. B. Ago tibi gratias, quòd eum collegeris. E. Atqui nunc notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. B. Quid ita? E. Nescis leges nostras scholasticas? B. *Ipse etiam leges cupiunt ut jure regantur.* E. Quo jure reguntur leges nostræ? B. Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit ; præterea, non solet tam severus esse in eo, quod vel negligentia, vel oblivione peccatum est. E. Sic sæpe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. B. Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. E. Taceo. B. Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? hîc enim Deus nihil offensus est. E. Agè, celabo. B. Benè facies. E. Sed, heus! memento par pari referre, si forte mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. B. Æquum & bonum dicis : meminero.

COLL. 39.

Calliatus, Germanus.

CUR non reddis mihi librum? G. Expecta in crastinum diem ; nondum satis usus sum. C. Libenter expectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volente. C. Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. G. Tamen est meum agnoscere.

COLL.

COLL. 40.

Noëus, Capellus.

Vidistine librum meum? C. Quem librum quæris? N. *Ciceronis Epistolas*. C. Ubi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor: sed interim indica, si quem scias accepisse. C. Cur non adis præceptorem? solet enim (ut scis) quæ à nobis relicta sunt aut ferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. N. Benè mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit!

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIS à me magnam inire gratiam? B. Nihil libentiùs fecerim, si quidem penes me res ipsa esset. Sed quid est in quo tibi commodare possim? E. Da mihi mutuò asses decem. B. Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. E. Quantum, quæso? B. Nescio, nisi crumenam inspexero: ecce tibi octo asses cum semisse. E. Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. B. Parùm refert, totum, si vis, accipe. E. Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula quam ipse habeo. B. Ut libet. E. Amo te de ista tam exprompta benignitate. B. Si quid aliud possim, nè parcas. E. Reddam totum, Deo volente, cum primùm pater ad me miserit. B. Nè sis magnopere sollicitus; nondum est opus mihi.

COLL. 42.

David, Nicolaus.

POtēsne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? N. Quantum petis? D. Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot igitur? N. Tantum quatuor. D. Benè sanè. Da mihi istos quatuor. N. Dabo, si vis, dimidium. D. Cur non totum? N. Quia sunt mihi opus duo. D. Da igitur duos, quæso. N. Sed tibi non sufficient. D. Petam ab aliquo alio. N. Accipe igitur hos duos; quando reddes? D. Die, ut spero, *Sabbati*, cum pater ad forum venerit. N. Esto igitur memor. D. Nè timeas.

B

COLL.

COLL. 43.

Pasquetus, Custos.

DA mihi duos asses mutuò. C. Nunc mihi non est promptum dare. P. Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. C. Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. P. Nolo tuum commodum remorari. C. Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid superfit, faciam te libenter participem. P. Intereâ igitur sperans expectabo: sed quid si nihil tibi superfuerit? C. Statim dicam tibi, nè frustra diutius expectes. P. Quando emes ea quæ decrevist? C. Cras, ut spero, aut ad summum perendiè. P. Bene habet, tempus est brevissimum.

COLL. 44.

Morellus, Borussardus.

Abiitne pater tuus? B. Abiit. M. Quotâ hora? B. Primâ pomeridianâ. M. Quid dixit tibi? B. Multis verbis monuit me, ut diligenter studerem. M. Utinam sic facias! B. Faciam, Deo juvante. M. Ecquid pecuniæ dedit tibi? B. Dedit, ut ferè solet. M. Quantum? B. Nihil ad te. M. Fateor: sed tamen quid facies istâ pecuniâ? B. Emam chartam, & alia quæ mihi sunt usui. M. Quid si amiseris? B. Æquo animo ferendum erit. M. Quid si fortè eguero? dabisne mihi mutuò? B. Dabo, & quidem libenter. M. Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

Satisne usus es scalpello meo? F. Satis. C. Redde igitur. F. Accipe: ago tibi gratias. C. Nihil est quod agas. F. Sed ignosce, quòd non ultrò & citiùs reddiderim. C. Ea de re nihil sum offensus: non enim debemus offendi, nisi cùm Deum offendi videmus. F. Rectè sentis.

COLL. 46.

Bergerius, Nepos.

Commoda mihi parumper cultellum tuum. N. Semper aliquid commodatò petis; accipe, quin tu emis potiùs?

potius? B. Non habeo pecuniam. N. Car non petis?
 B. Unde peterem? N. A patre. B. Non est in hac urbe.
 N. Ubi igitur? B. Peregrè profectus est. N. Quo?
 B. *Bernam*. N. Quo die? B. Nudiustertius. N. Quando est reversurus? B. Cras, ut speramus: sic enim dixit proficiscens. N. Benè vertat Deus.

COLL. 47.

Columberius, Simo.

R Estâtne tibi multum panis? S. Satis, gratia Deo. C. Visne dare mihi mutuò? S. Libenter. C. Sed fortasse tibi non sufficiet. S. Imo, ut spero. C. Ad quod usque tempus? S. Ad diem *Veneris*. C. Unde habebis postea? S. Domo. C. Quis afferet? S. Egomet ibo petitum. C. Quando? S. Ipso die *Veneris*. C. Da mihi mutuò sesquilibram. S. Quis appendet? C. Uxor præceptoris, aut ancilla. S. Eamus petitum ex arca mea. C. Quin ito solus; ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

O RO te, da mihi ex pane tuo. T. Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertire: accipe. I. Grattias ago tibi. T. Non est quòd agas ob rem tantulam. Sed dic, quæso, cur non attulisti? I. Quia nemo erat domi nostræ qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipis? I. Non audeo, nisi det mater. T. Bene facis: sed audi bonum consilium. I. Ausculto, ut audiam: dic, quæso. T. Cùm, prandio finito, tollantur mensæ reliquiæ, petito merendam tuam, eamque in peram statim recondito: ità fiet, ut nunquam inanis venias. I. De jentaculo autem quid suades? T. Ut petas in exitu cœnæ, & idem facias, quod dixi tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius consilium dari. T. Fac igitur ut memineris: cùm voles, utere. I. Ego verò utar, quoties opus erit.

COLL. 49.

A. B.

DA mihi frustum panis. B. Non habes? A. Si haberem, non peterem. B. Cur non attulisti? A. Dicam postea; sed da interim, quæso: nam esurio vehementer.

B 2

B.

B. Cape. A. Hui tantillum! B. Etiam quereris? A. Non immeritò, das parcè nimis. B. Vide quantum restat; dedi ferè dimidium. A. Ago tibi gratias; dedisti abundè; sed jocabar. B. Nunc responde: cur non attulisti panem domo? A. Nemo erat, qui daret. B. Nemo? A. Prorsus nemo. B. Quid mater? A. Aberat domo. B. Quid cæteri? A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas? A. Nunquam auderem tale quidpiam. B. Cur non? A. Mater perpetuò vêtat, nè quid attingam sine permissu ejus. B. Dura mater! A. Tuo quidem judicio, qui indulgentiorem habes. B. Non dico indulgentem; sed certè liberalem. A. Quomodo te tractat? B. Suavissimè, omninoque ex animi sententia. A. Fortasse in tuam perniciem. B. Avertat Deus optimus maximus. A. Non equidem invideo. B. Cur ergò istud dicis? A. Ut interim te moneam, *Omnes licentiâ deteriores fieri*. B. Benè facis; sed quid censēs? Nonne uti licet parentum bonitate? A. Certè licet, modò nè abutaris. B. Quomodo abutimur? A. Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. B. Rectè dicis: sed quotusquisque id facit? A. Imò, ferè omnes, nisi qui à Domino Deo prohibentur. B. Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? A. Ergo (ut sæpe monemur à præceptore) precandus est, ut spiritu suo nos bonos & sanctos efficiat. B. Gaudeo te non attulisse jentaculum. A. Quamobrem? B. Quia hoc nostro colloquio mihi videor multùm profecisse. A. Ego quoque non parùm. B. Tuâ operâ id factum est. A. Imo beneficio Dei, qui quidem ita voluit. B. Credo equidem. A. Et hic igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. B. Valdè id æquum est. A. Imò valdè necessarium, siquidem volumus ingrati animi crimen effugere. B. O sermonem jucundissimum? A. Gratia Deo immortales, per *Jesum Christum*. B. Ità velim.

C O L L. 50.

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

P Ræceptor, visne dare præmiolum? P. Quamobrem?
D. Victoriæ causâ. P. Ubi sunt compares tui? D.

Ad.

Adfunt *Hugo & Audax*. P. Heus, nomenclator, suntne hi victores hâc hebdomade? N. Habent notas omnium paucissimas. P. Ergo sunt victores; quid aliud ex te quaero? Vos igitur quod præmium petitis? D. Quod tibi placuerit. P. Quo tandem jure debeo? D. Ex promisso. P. Æquum dicitis. *Quicquid enim rectè promissum est, præstari debet.* D. Sic ex te didicimus. P. Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum; ac nè putetis vulgares esse; ex earum sunt genere, quæ vulgò *Hollandicæ* appellantur. D. Gratias agimus, præceptor. P. Quin potius agite Deo omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergitte diligenter. D. Dabimus operam, quantum juvabit ille Pater optimus. P. Sine ejus ope vana sunt nostra omnia.

COLL. 51.

Observator, Capparonus.

UNDE venis, *Capparone*? C. Domo. O. Quid affers illinc? C. Merendam. O. Quis tibi permiserat exire? C. Præceptor ipse. O. Unde istud probabis? C. Adeamus illum ut consulamus. O. At vide quid agas. C. Hac in re nihil timeo. O. Adeone securus es? C. *Qui verum dicit, nihil timere debet.* O. Vera quidem ista est sententia, sed quotusquisque non mentitur? C. Certus sum me nihil mentiri nunc. O. Propemodum persuades mihi. Abi: credotibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gratia; quem precor ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex animo sic omnes precarentur! recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUI sunt victores hâc hebdomade? E. Ubi eras, cum rationes redderentur? G. Accersitus à patre fueram: sed qui sunt victores? dic, sodes. E. Ego & *Puteanus*. G. Jamne habuistis præmium? E. Habuimus. G. Quodnam? E. Duodenas juglandes. G. Hui; quale præmium! E. Eho, inepte, æstimas ergo præmium ex rei pretio? G. Hic nihil aliud video æstimandum. E.

Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris? G. Quod verbum? E. *Non lucri, sed honoris causâ datur præmium.* G. Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Posthac ero diligentior. E. Sic tandem sapiēs.

COLL. 53.

Galatinus, Buchardus.

EUGE, dimissi sumus ad ludum; audistine? B. Quidni audirem, cum egomet adfuerim? G. Placétne paulisper confabulari? deinde ludemus unâ. B. Mallem ego prius ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumpere. B. Planè verum dicis, & ego in me sic experior. G. Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. B. Imo tuum est dare, ut qui me laceffiveris. G. Æquum dicis; redde nomina *Latine*, quæ tibi *Anglicè* proponam. B. Qua de re propones? G. De supellestili. B. Tentabo respondere: modò nè plura quam decem proponas. G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. B. Istic sum. G. *A Cup-board.* B. Abacus. G. *A Bench.* B. Sella. G. *A Candlestick.* B. Candelabrum. G. *A Caldron.* B. Ahenum. G. *A Pair of Bellows.* B. Follis. G. *A Pillow.* B. Pulvinar. G. *A Bolster.* B. Cervical. G. *A Linen Cloth.* B. Linteum. G. *A Pot of Earth.* B. Olla. G. *A Flagon of Wine.* B. Oenophorum. G. Errâsti semel. B. Ubi? G. Dixisti *lintheum* pro *lodice*. B. Fateor: debeo tibi semel victoriam. G. Nunc vicissim propone, ut redimas, si potes. B. Vis respondere de eduliis? G. Ut libet. B. *Fresh Meat.* G. Caro recens. B. *Pork.* G. Suilla. B. *Venison.* G. Ferina. B. *Venison of a wild Boar.* G. Aprugna. B. *Sod Milk.* G. Lac decoctum. B. *Whey.* G. Serum vel serum lactis. B. *New Cheese.* G. Caseus recens. B. *Pottage.* G. Jus carniū. B. *Fish sod.* G. Piscis elixus. B. *Pickle.* G. Condimentum. B. Falleris. G. Quid ergò est? B. *Intinçius.* G. Condimentum volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit? consulamus. B. Quin prius ludamus; illud fiet posteriùs. G. Age; fiet, nè amittamus ludendi occasionem.

COLL.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

Jamdudum tædet me toties repetere lusus scholasticos.
O. Quid facies igitur. **M.** Eamus in hortum nostrum.
O. Quid agemus? **M.** Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. **O.** Nihil fane jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. **M.** Jam impetravi mihi, & item uni, quem vellem mecum ducere. **O.** Benè res habet; eamus ducente Deo. **M.** Precor ut nos custodiat. **O.** Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 55.

Sulpitius, Munchius.

Impetrâstis ludendi facultatem? **M.** Impetravimus. **S.** Ad quod usque tempus? **M.** Ad cœnam usque. **S.** Qui dederunt versus? **M.** Primi & secundi. **S.** Quid cæteræ classes? **M.** Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacris literis sententiam. **S.** Nonne precati estis, ut solemus? **M.** Precati, & quidem præsentè ludimagistro; tu verò ubi eras? **S.** Iveram domum, à matre accersitus. **M.** Nunc igitur quid agere cogitas? **S.** Ludere sesquihoram: deinde ad studium me recipere. **M.** Vin' tu, ut tibi sim collusor? **S.** Quidni velim? **M.** Quò lusu nos exercebimus? **S.** Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. **M.** Nec mihi quidem. **S.** Visamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. **M.** Visamus sanè.

COLL. 56.

M. R.

Visne ire mecum? **R.** Quò properas? **M.** Ad lacum. **R.** Quid eò? **M.** Lotum pedes. **R.** I sanè; nunc lotioni mihi opus non est. **M.** Sed interim parum fabulabimur. **R.** Nec fabulari quidem nunc velim. **M.** Atqui utilis est confabulatio, duntaxat de honestis rebus. **R.** At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. **M.** Quid si mansero tecum? **R.** Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. **M.** Benè vertat Deus:

maneo. R. Aliàs lotum unà tecum ibo ; cùm scilicet longius erit temporis spatium. M. Ad ludum igitur nos accingamus. R. Nulla est in me mora.

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUR hodiè non lusisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium. V. Quid habebas negotii? B. Non absolveram pensum meum. V. Quod pensum? B. Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum. V. Perficistine? B. Perfeci. V. Laudo tuam diligentiam: ludes aliàs otiosè. B. Cum voluerit Deus. V. Rectè dicis: nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

COLL. 58.

Primus Puer, Præceptor, secundus Puer, & tertius.

SALVE, præceptor. P. Sit vobis salus à Christo. *Pueri.* Amen. P. Jamne repetivistis? *Pri.* Etiam, præceptor. P. Quis docuit vos? *Pri.* Subdoctor. P. Quid nunc vultis? *Sec.* Ut per te liceat nobis parumper ludere. P. Non est ludendi tempus. *Ter.* Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantùm. P. Atqui pluit, ut videtis. *Sec.* Ludemus in pergula. P. Quo lusu? *Sec.* Aciculis, vel juglandibus. P. Quid mihi dabitis? *Pri.* Dicemus nomina. P. Quot dicetis singuli? *Sec.* Duo. P. Dicite igitur. *Pri.* *Paper*, Charta; *Ink*, Atramentum. Dixi. *Sec.* *A Book*, Liber; *A little Book*, Libellus. Dixi. *Ter.* *A Cherry*, Cerasum; *Walnuts*, Juglandes. Diximus. P. Quàm belli estis homunculi! Ludite ad cœnam usque. *Pueri.* Gratias agimus, præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBI nunc est pater tuus? B. Puto eum esse *Lugduni*. A. Quid illic agit? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mercatûs. A. Valde miror, quî audeat illic commorari tot dies, cùm pestilentia tanta sit per totam urbem. B. Non est adeo mirandum. A. Itâne tibi videtur? B. Ità profectò: fuit enim aliàs in majore periculo; sed Dominus Deus semper eum custodivit. A. Credo equidem, & adhuc custodiet

diet. Sed quando est reversurus? B. Nescio; in horas expectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ità precor.

COLL. 60.

Elizæus, Delphinus.

QUA de re sic elatus es lætitiâ? D. Pater meus modò advenit. E. Quid meâ refert? D. Imò plurimum, quia nobis impetravit ludendi veniam. E. Ain' tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant sanè alii: ego studere malim quàm ludere. D. Nec minùs ego, sed in tempore: nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent.* Undè & nos rectè monet Cato noster,

Interpone tuis interdum gaudia curis;

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

E. Vera sunt, quæ dicis, fateor: sed interim omitte me, ut seriò studeam. D. Per me studeas licet; nihil impedio: at ego hâc utar occasione. E. Utere sanè.

COLL. 61.

*Nomenclator, Quidam puer ex turba,
item Alius.*

HÆUS! pueri, heus, heus, heus! Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho! inepte, nondum hora quarta exacta est. N. Imò ferè semihora post quartam. Q. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis tractus est. A. Clama iterum; sed attolle vocem. N. Heus! pueri; recipite vos omnes. A. Festinate, festinate, inquam; urget præceptor. N. Desine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Orontius, Quintus.

QUID ità lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain' tu? Unde venit? Q. *Lutetiâ.* O. Quando advenit? Q. Modò. O. Jámne salutasti? Q. Salutavi, cum ex equo descenderet. O. Quid amplius illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi, propter ejus adventum. Q. Nec ille permisset, nec ego vellem; præsertim nunc, cum audienda est prælectio. O. Benè tibi consulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater, valétne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equi-

dem gaudeo plurimum, tuâ, & ejus causâ, quod salvus peregrè redierit. Q. Facis, ut amicum decet: sed cras pluribus verbis colloquemur. Vide præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLL 63.

Marcus, Aaron.

Miseret me tui. A. Quid ita? M. Quod pennâ tuâ tam miserè abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia pessimè tractas eam in acuendo. A. Non est culpa mea; nè quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei, cujus acies obtusa est. M. Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. A. Cur istud dicis? M. Quia debuisti vel scalpellum tuum acuire, vel aliud alicunde rogare commodatò, saltem ad præsens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Nè mihi denegetur. M. Ecce tibi meum. A. Gratias ago. M. Utere quantum voles; sed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec sis posthac tam verecundus in petendo. A. Sic est ingenium meum; soleo libentiùs dare, quàm petere. M. Utinam multi essent tui similes; sed tamen *qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè potest.* Sed ego te nimis detineo; perface quod cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUR non venit *Petrus* in scholam? B. Est occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno struendo. A. Qui scis? B. Dictum est mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidisti? B. Fuit mihi obuius, cùm venirem. A. Vide nè mentiaris; nam ex illo quæram, si fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies sic, ut dico.

COLL. 65.

Sulpitius, Rogerus.

CUR hodie manè abfuiisti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi scribere? R. Quia ad me scripserat. S. Ergò rescripsisti? R. Propriè loqueris. S. Unde tibi miserat literas? R. Rure; nempe ex villa nostra. S.

Quando

Quando rus profecta est? R. Superioribus diebus. S. Qui agit ruri? R. Curat nostra negotia rustica. S. Quid potissimum. R. Præparat ea, quæ sunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Unde istud probares? S. Nam *omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens*. R. Quis te istud docuit? S. Quidam prædagogus dictavit è *Cicerone*. R. Quâ occasione? S. Cum admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam prælectionem postera die. R. Profectò rectè monebat: Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia vestra? R. Imo, & villicum habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid opus est illic tuæ matris operâ? R. Quia meliùs novit providere rebus omnibus, quàm isti imperiti ruricolæ. S. Nihilne amplius? R. Sine me finire propositum. S. Putabam te absolvisse, perge. R. Etiam (ut ex patre audiui) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda*. S. Ergò pater tuus nunc potius deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid prohibet? R. Quia totus est in arte sua occupatus. S. Majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipiet. R. Quis dubitet? S. Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ. R. Omnino sic est. S. Sed mater quando est reversura? R. Vix ante perfectam vindemiam. S. Quid tu? non ibis vindemiatum? R. A matre (ut spero) brevi accersar. Sed, quæso te, quid cogitamus? Jam omnes in auditorium currunt. S. Benè res habet; curamus & nos, ne postremi simus.

COLL. 66.

Riparius, Amadæus.

A Udistingue horologium? A. Dudum sonuit. R. Dinumerasti horas? A. Dinumeravi. R. Quota est? A. Ferè sesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus sis. A. Ubi merendam peredero, ecce me paratum. R. Cur meridie non adfuisti nobiscum? A. Prodieram cum bona venia præceptoris. R. Sed interim sum tibi impedimento. A. Nihil impedis; ne bolum quidem perdidisti interpellatione tuâ. R. Benè habet; perge, sed matura.

COLL.

COLL. 67.

Ligorius, Saracinus.

Fecistine officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi. L. Quid causæ fuit? S. Expectabam, dum rediret compar meus. L. Quo ille ivit? S. Domum. L. Quid eò? S. Petittum merendam. L. Quid si redibit seriùs? S. Nescio; fieri potest. L. Vis interea mecum repetere? S. Equidem non recuso. L. Secedamus igitur, ne quis molestus sit nobis. S. Profecto benè mones; *nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore.* L. Aspice illic locum remotissimum, ubi nulli sunt ambulantes. S. Eamus illuc.

COLL. 68.

D. E.

QUO properas? E. Eo cœnatum: quid tu? D. Jam cœnavi. E. Quotâ horâ? D. Quintâ, ut ferè solemus. E. Quid nunc ages? D. Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus crastino die. E. Ego didici ex pædagogo meo, *Non esse tam citò à cibo studendum.* D. Istud ego quoque didici; sed volo nunc ediscere. E. Quid ergo facies? D. Ego, quasi animi causa, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. E. Quid tum? D. Ità paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. E. Ista non satis intelligo, & certe videris mihi supra ætatem sapere. D. Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. D. Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA,

Quæ septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, pravisque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi
sunt.

sunt, ut in schola, dum præceptoris ingressum expectant, affuescant interea bini ternive, id, quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eosque interim ab otio, lascivia, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia, sine puerili colloquio ejusmodi repetitiones tractari non solent; pueri autem ipsi, nisi instituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur: idcirco, ut Latine inter se loqui paulatim discant, hac de re hic aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Cæterum in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his, & aliis ejus generis (quæ tradere ipse poterit) sese & domi & in schola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ità fiet, progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habiturus sit ad ea maturè reddenda, quæ præscripserit: hinc etiam consequetur, ut minore cum labore ac molestia docendi munus exequatur.

COLL. 69.

A. B.

VISNE repetamus unà? B. Quidnam? A. Id quod nobis præscriptum est. B. Equidem volo: sed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus nos vicissim. B. Sic præceptor nos monet sæpè. A. Rectè monet: sed malè paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, si ità tibi placet. B. Maximè placet; incipe igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis Latine declinantur.

Magister, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B. Quæ sunt hodiè declinanda? A. Hesternum quidem est *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. B. Cur nos id repetimus quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè, declina *Lanius*.

A. Nom. Sing. *Hic Lanius*, Gen. *hujus lanii*, &c. ad finem usque.

B. Verte Anglicè. A. *Lanius, lanii, g. m. A Butcher.*

B. Declina *Antonius*.

A. Nom. Sing. *Hic Antonius*. Gen. *hujus Antonii*.
Dat. *huic Antonio*, &c. ad finem usque.

B. Verte *Anglicè*. A. *Antonius, Antonii*, g. m. est nomen viri, *it is the proper Name of a Man*, *Anglicè Anthony*. B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor: sed sunt alii *Antonii*, qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas! A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A. Isthic sum, dic audacter.

B. Secundæ declinationis nomina. A. Define: Præceptor adest. B. Audio tussientem; definamus, nè putet nos garrire.

COLL. 70.

C. D.

MOX aderit præceptor: repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi fatis: omnia teneo memoria. C. Quid tum? *Quantò sæpius repetes, tantò melius tenebis*. B. Benè mones: habeo tibi gratiam.

C. Incipe: tempus abit.

D. *Quartæ declinationis*.— C. Erras, *Daniel*: incipiendum est ab exemplo hesterno. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur nunc rectè. D. Nom. Sing. *Hoc sedile*. Gen. *hujus sedilis*, &c. ad finem usque.

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur:

Nom. Sing. *Hic sensus*. Gen. *hujus sensûs*. Dat. *huic sensui*. C. Hactenus fatis; audio præceptorem.

COLL. 71.

E. F. G.

QUID agis, *Francisce*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet, instat? nondum est semihora post secundam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus. F. Non stabit per me: ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expectate parumper, quæso; ego sum vestræ decuriæ. E. Matura. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E. Satis verborum, attendite. F. Quid aliud agimus?

E. Ter.

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latine declinantur*: Pater, lumen, rupes, messis, pars, sedes, vestigal, laquear.

F. Nom. Sing. *Hæc rupes*. G. Gen. *hujus rupis*. E. Dat. *huic rupi*. F. Acc. *hanc rupem*. G. Voc. *ô rupes*. E. Ablat. *ab hac rupe*.

F. Nom. Pl. *Hæ rupes*. G. Gen. *harum rupum*. E. Errâsti, *Gabriel*, corrige erratum. G. Gen. *harum rupium*. E. Dat. *his rupibus*. F. Acc. *has rupes*. G. Voc. *ô rupes*. E. Ablat. *ab his rupibus*.

F. Verte *Anglicè*. G. *Rupes, rupis*, g. f. *A Rock*.

E. Pone in oratione. F. Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. F. Alta rupes, *An high Rock*.

E. More patrio dicis, aspera fortiter, *high*. F. *An high Rock*.

E. Nom. Sing. *Hæc messis*. G. Gen. *hujus messis*. E. Dat. *huic messi*, &c. *usque ad finem hujus nominis*. Deinde sic pergunt colloqui.

F. Ambo errâstis. E. Erravi, fateor. G. Ego quoque: sed uter erit victus? E. Præceptor judicabit. F. *Æquum* dicis. E. Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? F. Quidni? G. Quid si præceptor interveniat? E. Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium; incipe, *Francisce*.

F. *Tertiæ Declinationis nomina, &c.*

COLL. 72.

H. I.

VISNE repetere mecum? I. Cur tam citò? H. Nè observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I. Agè, repetamus; sed uter incipiet? H. Ego, quia victor sum.

I. Dic igitur.

H. *Prudens*, nomen adjectivum, sic declinatur in genera:

Hic Prudens, g. m. *hæc prudens*, gen. f. *hoc prudens*, gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus:

Nom.

Nom. Sing. *hic hæc & hoc prudens.*

I. Gen. *Prudentis.* H. Dat. *Prudenti.*

I. Acc. *Prudentem, & prudens, &c. ad finem usque.*

COLL. 73.

L. M.

CUR tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id ago; repetamus unâ. M. Fiat; sed quam rationem tenebimus? L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valdè placet mihi conditio. L. Sed nè sis mihi austerior. M. Nè timeas, nôsti me satis. L. Novi. M. Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, *Legere*; præteritum perfectum & plusquam perfectum, *Legisse*. M. Perge. L. Sine me paulisper respirare, quæso, præceptor. M. Agè, sino; satisne respirasti? L. Satis. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, *Legiturum esse*. Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem usque*.

M. Gaudeo te rectè fecisse officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo! L. Ex animo certè. M. Benè habet: definamus; sentio præceptoris adventum. L. Ecce! adest.

COLL. 74.

N. O. P. Q. R.

HEUS pueri! nos hic sumus quinque: repetamus hodiernum verbum, ut solemus coram præceptore. O. Nemo (ut opinor) contradiceret. P. Quis contradiceret? nostra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus sedes.

N. Optativi & Subjunctivi modi præsens, *Audiam*. O. *Audias*. P. *Audiat*. Q. *Audiamus*. R. *Audiatis*. N. *Audiant*. O. Præteritum imperfectum, *Audirem*. P. *Audires*. Q. *Audiret*. R. *Audiremus*. N. *Audiretis*. O. *Audirent*. P. Præteritum Perfectum, *Audiverim*. Q. *Audiveris*. R. *Audiverit*. N. *Audiverimus*, &c. usque ad finem verbi pergunt ordine.

COLL.

COLL. 75.

S. T. V.

HIC dies nobis est seriatuſ, & jam ſatis luſimus. T. Satis opinor. S. Vultis ergo ut animi gratiâ conferamus de ſtudiis noſtris? T. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratiſſimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tentemus declinare aliquod verbum *Latinè* ſimul & *Anglicè*. V. Incipe igitur, qui nos provocâſti. S. Faciam, quando ita placet vobis. T. Audiamus.

S. Indicativi modi præſens tempuſ.

Doceo, *I teach*: doces, *thou teacheſt*: docet, *he teacheth*. Pl. Docemus, *we teach*: docetis, *ye teach*: docent, *they teach*.

T. Præteritum imperfectum, Docebam, *I did teach*: docebas, *thou diſt teach*: docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamur, *we did teach*: docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach*.

V. Præteritum perfectum, Docui, *I have taught*: docuiſti, *thou haſt taught*: docuit, *he hath taught*.

Pl. Docuimus, *we have taught*: docuiſtis, *ye have taught*: docuerunt vel docuère, *they have taught*.

S. Aliter *Anglicè*, *I taught*, *thou taughteſt*, *he taught*, *we taught*, *ye taught*, *they taught*.

T. Præteritum pluſquam perfectum. S. Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadſt taught*, &c. Sic pergunt, quatenus placet.

Libri primi ſuiſ.

COLLOQUIORUM
SCHOLASTICORUM
LIBER II.

COLL. 1.

Cornelius, Martialis.

QUID legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre.
C. Quando accepisti? M. Heri, vesperi. C. Quis
attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas?
M. Ancilla quædam à caupone. C. Undè sunt datæ?
M. *Lutetiâ*, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit
inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parum
refert, non adeò sum occupatus. C. Agè, perlege tu-
am epistolam, ego interea studebo. M. Ego quoque
mox idem faciam.

COLL. 2.

Musæus, Heraldus.

QUO in statu sunt res vestræ *Lugdunenses*? N. Ne-
scio: jampridem nihil audivimus. M. Nihilne
scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil litera-
rum misit, quod viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H.
Minimè vero: nam tabellarii sæpe nobis salutem nun-
ciant verbis ejus. M. Libenter audio illum rectè vale-
re: valdè enim diligo, quia fuit mihi suavissimus con-
discipulus. H. Ille, ut opinor, te vicissim diligit. M. Id
verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus
in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscantellus.

DEsnite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba, quibus summus læditur ille Pater.
De studiis potius tractate, & rebus honestis:
Discite sermones aptaque verba loqui.

Discite

Discite & inter vos reddenda revolvere sæpe :

Doctor enim pueris semper adesse nequit.

Discite sectari vestigia certa bonorum ;

Otia vos fallant blanda, cavete, precor.

En ! ego præmoneo, vos nè delectet abuti

Tempore, nè tergum verbera dura premant.

Ecce iterum vobis morum prædico magister :

Si quis erit cæsus, ne mihi det vitio.

B. Desino plura loqui, nemo parere recusat :

Est monitor nobis optimus ille Pater,

Illiusque Patris natus, cui nomen Iesus,

Et qui nos renovans Spiritus intus alit.

Ob. Quem mihi sperâssem tam respondere paratum ?

Quis puer angelicos mittit ab ore sonos ?

O quàm te memorem, nostræ doctissime classis !

Nam tibi divinum carmen ab ore fuit.

Non sum tam felix, ut fundam ex tempore versus ?

Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.

B. Si meditatus eras, quí nunc tam fundis aperte

Castalios latices, quis furor iste novus ?

Ob. Nam tua me tantis moverunt carmina flammis ;

Ut mihi nunc videar posse movere feras.

B. Sed cur immeritum tantis me laudibus effers ?

Est tribuenda Uni Gloria summa Deo.

Atque utinam eloquium nobis spatiumque daretur,

Et nostra in laudes solveret ora suas !

Sed quia tempus adest, ut voce & mente precemur,

Idque jubet doctor, desino plura loqui.

COLL. 4.

Observator, Puer.

QUID agis ? P. Scribo. O. Quid scribis ? P. Sententias. O. Quas ? P. Ex Novo Testamento. O. Benefacis ; undè habuisti ? P. Hypodidasculus dictavit nobis. O. Quando ? P. Heri. O. Quotâ horâ ? P. Meridie. O. Ubi ? P. In areâ. O. Qui aderant ? P. Omnes domestici, præter primos & secundos. O. Ubi erant illi ? P. In aula communi. O. Quid agebant ? P. Disputabant. O. Vale, & perge scribere.

COLL.

COLL. 5.

Observator, Pueri garrientes.

QUID vos hîc agitis, pueri? Mihi videmini garrere, & nugas agere. *Quidam Puer.* Longè falleris: nam repetimus unâ. *Ob.* Quâ de re? *P.* De *verbis anomalis*, id quod reddendum est horâ tertiâ. *Ob.* Benè facitis. *P.* Vis audire nostrum colloquium? *Ob.* Imò, pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos picis & graculis. *P.* In arêa multos ad solem invenies. *Ob.* *Retibus est illic præda parata meis.*

COLL. 6.

Observator, Pueri garrientes.

ATAT! ecce, nunc capti estis; non fatemini? *Quidam Puer.* Certè fatemur ingenuè: sed non dicebamus mala verba. Quæso te, mi *Nicolae*, nè velis notare nos. *Ob.* Quid garriebatis? audiui nescio quid de jentaculo. *P.* Illud est; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob.* Puto id fuisse; nec certè est valdè magnum malum, nisi quod sunt otiosa verba. *P.* Sed *Latinè* loquebamur. *Ob.* Audiui; sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis à merenda debet vobis esse valde pretiosum, cum sit dicatum studio; scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea, quæ præscripserint; nonne verum dico? *P.* Certè verum dicis; debuissimus legere simul de *Testamento* quæ mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissime *Nicolae*; posthac erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. *Ob.* Si sic feceritis, præceptor vos amabit tanquam minuta sua intestina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & studiosos? nec amat solum, sed etiam laudat, & præmiolis afficit. *P.* Ista scimus, & quotidie experimur. *O.* Ergò mementote & promissa facite. *P.* Tacebis igitur hanc culpam? *O.* Tacebo: sed eâ lege, ut caveatis recidere. *P.* Cavebimus, *Christo* favente.

COLL. 7.

Nomenclator, Puer.

UBI est frater tuus? P. Modò ivit domum. N. Quid eò? P. Petikum nobis opsonium. N. Quid nunc opus est opsonio? P. In merendam. N. Annon habetis in arca vestra? P. Non. N. Quid ità non? P. Quia mater non solet nobis dare opsonium, nisi in præsens tempus. N. Nempe quia novit vos esse gulosos. P. Quomodo gulosi sumus? N. Quia fortasse uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerat. P. Tace. N. Ego dicam præceptorì, fratrem tuum nihil aliud quàm discurrere. P. Atqui prodire non solet, nisi cum bona venia præceptoris. N. Atqui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens est præceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat. N. Imò videat quid præceptorì respondeat.

COLL. 8.

Pastor, Languinus.

FRATER tuus venitne *Lugduno*? L. Jam venit heri ante meridiem. P. Nihilne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Prospera omnia. P. De patre quid narrat potissimùm? L. Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convalescere. P. Gaudeo sanè, Deumque precor, ut pristinam valetudinem brevi recuperet: sed cur ille (ut solet) nihil ad te scripsit? L. Negat frater eum potuisse scribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum satis erat confirmatus. P. Nihil mirum, cum tamdiu tam graviter ægrotaverit: sed ille nihil ad te misit? L. Imò pecuniam. P. Euge; nullus est jucundior nuncius. L. Ità aiunt. P. Tu verò sic respondes, quasi fabulas audias. L. Quin pejus audio. P. Quidnam? L. Merum mendacium. P. Egone mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum: sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecro te. L. Si nullus est jucundior nuncius quàm de allata nobis pecunia, quid ergò est Evangelium *Christi*? quis est jucundior nuncius,

nuncius, quàm gratia Dei, quam *Christus* attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, quique id ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cœlum statim ascendisti. L. Ità solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum tam acutum. L. Nihil dixi, nisi quod est tritum & in medio positum. P. Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in *Christum* crederent! L. Nunquam credent omnes. P. Quid prohibet? L. Quia *multi sunt vocati, pauci verò electi*, sicut *Christus* ipse testatur. P. Sed nè te diutius teneam, potèstne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid ità? L. Nam habet à patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi, apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni precor, & eadem operà nobiscum cœnabis. P. Non recuso. L. Interim vale; sed fac memineris adesse tempore. P. Quotà horà. L. Antè sextam. P. Hora est mihi commodissima.

COLL 9.

Vignolus, Angelinus.

ROGO te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me rogas? Non est ars mea. V. Et tamen sæpè compingis aliis. A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatæ, tantum restat insuere membranæ. A. Quid dabis, si tibi compegero? V. Nihil habeo, quod possum dare: nam pecunia nulla mihi est. A. Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. V. Mi *Angeline*, tu es tam bonus, & denegabis mihi rem tantillam? A. Scin' tu quid habet proverbium? V. Quod proverbium dicis? A. *Manus manum fricat*. V. Quid hoc sibi vult? A. Da aliquid, si quid velis accipere. V. Si quid haberem, certè libenter darem. A. Cedò merendam tuam. V. Merendam! ah me miserum; quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed vehementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandi, nisi frustum panis, & tres aut quatuor juglandes.

glandes. A. Eho, quid causæ fuit? V. Quia mater domo aberat. A. Quis ergò tibi dedit merendam? V. Ipsa. A. Atqui dicebas eam absuisse. V. Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. A. Nihilne edisti domi, antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. V. Sed rarò audimus à nostris ædibus. A. Quid ita? V. Quia longè nimis ab hac schola distant. A. Suntne vera ista omnia, quæ mihi narras? V. Vera profecto, *Angeline*. A. Agè, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. A. Cave petas, nihil volo: quin potius darem tibi, si egeres. V. Ago tibi gratias. A. Nonne putabas me seriò petere abs te merendam? V. Profecto sic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quamobrem? A. Ut paulisper audirem te *Latine* fabulari. Nam quod benè discas gaudeo. Quanti emisisti chartam hanc? V. Dedi pro codice assem cum semisse. A. Non emisisti malè, bona est, sed non rectè complicasti. Habes membranam? V. Ecce tibi! A. Benè res habet; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. V. Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline*. A. Honestè loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè verferis cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fecisse tibi; intellexin'? V. Optime. A. Fac igitur, ut sæpè recorderis. V. Faciam, Deo volente. A. Ede nunc otiosè.

COLL. 10.

Divinus, Albus.

QUID tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrum recens, an falsa? A. Est bubula salita. D. Utrum pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinam, aut vervecinam? A. Utraque bona est: sed in omni genere sapit mihi hoc-

dina,

dina, præsertim affa. D. Hem! delicatule, jâmne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio: non enim est mentiendum. D. Absint à nobis mendacia; sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem. Suillâ quoque vescor libenter, modico sale aspersâ, & benè costâ. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse in tanta præsertim annonæ caritate. A. Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnificè ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat! D. Ità precor.

COLL. II.

Erasmus, Bessonius.

QUID rides? B. Nescio. E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultum vocas? E. Minimè verò; sed dico tibi, argumentum esse stultitiæ, cum quis ridet, & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem tuum, istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotium? B. Habeo ediscere aliquid de Rudimentis. E. Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi, quæso, de stultitia in Catone. E. *Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? B. Imò: sed non recordabar. E. Cum domi eris, inspicere librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui istam quæstionem, qui non poterit mihi respondere, & sic erit victus. E. Tace, puer, tace & stude, nè vapules. B. Non multum curo: ego ferè teneo prælectionem. E. Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. B. Mane, mane: nihil dicam amplius. E. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid est? E. Nè rideas unquam sine causâ. B. Sed ridere non est malum. E.

Non

Non dico istud. B. Quid igitur? E. Stultum est sine causâ ridere. B. Nunc intelligo. E. Recordare sæpe.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchisedech.

E Cquid habes novi? M. Accepi literas à fratre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepisti? M. Heri sub noctem. C. Quis attulit? M. Piscarius. C. Quidnam intellexisti ex istis literis? M. Omnia benè illîc habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Verâne prædicas? M. Expecta, literas ipsas ostendam tibi à prandio. C. Est profectò, quòd nostris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quòdque Deo nostro gratias maximas agamus. C. Id quidem præstare debemus omni tempore; sed nunc maximè, cùm audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. M. Utinam hoc semper habeamus in memoria! C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut promisi. C. Ergò post prandium. M. Etiam dubitas? C. Interea vale. M. Vale, & salve, *Cleophile*.

COLL. 13.

Israel, Matthæus.

E Stne domi frater tuus? M. Cur istud rogas? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non est in hac urbe. I. Ubi igitur? M. Peregrè profectus est. I. Quando? M. Nudiustertius. I. Quonam ivit? M. *Lutetiam*. I. Quâ iter facturus est? M. *Lugduno*. I. Utrùm pedes an eques ivit? M. Ivit in equo. I. Quando est rediturus? M. Nescio. I. Sed quem terminum constituit illi pater? M. Jussit ut hîc adesset ad vicesimum hujus mensis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

COLL. 14.

Duæus, Ballinus.

QUando profecturus es domum? B. Cras, Deo juvante. D. Quis jussit? B. Pater. D. Quando autem jussit? B. Ad mæ scripsit superiore hebdomade. D. Quo die literas accepisti? B. Die *Veneris*. D. Quid continebant præterea literæ? B. Omnes rectè valere, & proximis diebus initium fore vindemiæ. D. O fortunatum,

C

qui

qui vindemiatum properas ! B. Vis dicam patri meo, ut te accersat ? D. Quàm gratum mihi faceres ! sed vereor ut velit. B. Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tùm verò quia & *Latine* colloquendo nos exercebimus, & de studio unà interdum conferemus. D. Oh, gaudio totus exilio ! Amabo te, id cura, mi anime. B. Senties : interim Deum precemur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. D. Benè mones, & certè ità expedit facere.

COLL. 15.

Aurelius, Lambertus.

Siste parumper gradum, *Lamberte* : quò pròperas ? L. Rectà domum. A. Quid eò ? L. Mater me vult paucis convenire. A. Nescis quamobrem ? L. Nescio, nisi fortè ut vestimenta hyberna mihi facienda curet. A. Istud est verisimile ; jam enim instat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, & glaciès etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, cùm hic interea lentas pluvias tantùm videremus. L. Ego quoque id ipsum audiavi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere sermonem, nè mihi irascatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas ; nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam, ut spero, utrique nostrum affatim, nisi si quid fortè mater irata est mihi. A. Istud avertat Deus.

COLL. 16.

Pelignus, Bartholomæus.

Quoniam is tam celeriter ? B. Ad tonsorem. P. Ego quoque unà tecum. B. Rogasti veniam ? P. Non rogavi ; sed tantisper expecta me, dum eo rogatum. B. Festina igitur. P. Mox rediero. — Redii ; eamus nunc jam. B. Quo vultu te præceptor excepit ? P. Hilari sanè. B. Eodem me quoque exceperat. P. Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestivè. B. Quotusquisque id non ægrè fert ? P. Etiam nos, qui pueri sumus, sæpius irascimur condiscipulis, cùm studia nostra,

quan-

quantulacunque sunt, interpellant : sed jam definamus ; optimè tonsorem ante officinam video. B. Euge, nulli sunt igitur expectantes ; ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

QUO nunc solus abis ? B. Semper à versibus aliquid auspicaris. A. Facile est carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quò nunc is ? B. Rectà in portum. A. Quid in portu habes negotii ? B. Viso ecquid alimenti mihi advectum sit. A. Vis me tibi comitem ? B. Imò etiam ducem, si tibi ità videtur. A. Nunquam dux esse didici, sed sæpe egi comitem. B. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hìc fabulari ; eamus unà. A. Eamus sanè ; confabulari licebit ampliùs ambulando in ripa lacùs, si navis nondum appulsa sit. B. Quid si jam appulsa ? A. Tamen deambulare satis diu poterimus, dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, Puer.

UBI est Petrus ? P. Ivit foràs. N. Quò ? P. Abiit rus. N. Quicum ? P. Cum patre. N. Quis venerat accersitum ? P. Patris famulus. N. Quando est in urbem rediturus ? P. Hinc, ut dixit, ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam ? P. Ab hypodidascalo. N. Cur non potiùs à ludimagistro ? P. Ad negotia prodierat. N. Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, Niger.

QUò ascendis ? N. In cubiculum nostrum. R. Quid eò. N. Petitum thecam scriptoriam. R. Adfer mihi cingulum eadem operâ. N. Ubi est ? R. Super arcam meam. N. Adferam : sed tu me hìc expecta. R. Nusquam moveo.

COLL. 20.

Lenimus, Gerardus.

HEUS ! Gerarde. G. Quid vis ? L. Accerseris. G. Quis me vocat ? L. Frater tuus. G. Ubi est ? L. Præ foribus te expectat. G. Certò scis esse fratrem meum ?

um? L. Quidni sciam? vidi illum, & sum alloquutus.
G. Viso fanè quid sit.

COLL. 21.

Putaneus, Vilactus.

NESCIS vetitum esse, ut submissè loquamur inter nos? V. Quidni scirem, cùm praeceptor tam sæpe nobis inculcet ejus rei causas? P. Cur igitur modò faciebas contrà? V. Quia *Isaias* ità me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari. V. Debui; sed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minimè verò, nisi vis esse ipso præceptore severior. P. Dic mihi causam. V. Quia praeceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit; modò ne tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit. P. Nonne à Deo præceptum est, ut parentibus obediamus? V. Illud est quintum decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in catechismo) præceptum illud patet latiùs; nam parentum nomine præceptores complectitur, & magistratus, & denique omnes, quibus Deus ipse nos subjecit. V. Non equidem nego vera esse quæ narras: sed malo præceptorem consulere, quàm tecum disputare; alioqui in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. P. Æquum dicis: memineris igitur præceptorem admonere, cùm rationes à nobis exiget. V. Nè putes me obliturum, præsertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Rossetus, Ferrerius.

UNDE venis? F. E foro. R. Quid illic audisti novi? F. Nihil. R. Nihilne? F. Nihil prorsus. R. Mirum est te nihil audisse de bello, aut de cæteris rebus *Anglicis*. F. De iis, quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Esto, sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Nè mentiar, intellexi nonnihil in transitu. R. Narra mihi, quæso. F. Nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliò properandum. R. Quonam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? F. A prandio, si licebit per

per otium. R. Amabo te, fac liceat. F. Dabó operam: sed me detines diutiùs. Vale.

COLL. 23.

A. B.

UNDE venis? B. A foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater. A. Quid egisti in foro? B. Emi pyra. A. Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? B. Quis istud ignorat? nam dictum est palàm in aula. A. Quì igitur ausus es emere pyra? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, si parui matri? A. Sat habeo.

COLL. 24.

Franciscus, Dionysius.

UBI fuisti his diebus? D. Rure. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid agebas illic? D. Minitrabam patri. F. Quid verò ille? D. Pastinabat vires nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Heri tantum. F. Quid pater? D. Unà mecum reversus est. F. Benè factum: sed quò nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut summum perendie. F. Ergò interim vale. D. Et tu vale, mi *Francisce*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

QUANDO rediturus est *Blasius*? C. Non certò scio; fortasse die crastino: sed cur istud rogas? F. Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur, si nemo sit, qui recitet. C. Relinque mihi istam curam; habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur? C. Recitabo. F. Benè facies, & noster *Blasius* referet gratiam, siqua se offeret occasio.

COLL. 26.

Garbinus, Furnarius.

QUOD est tibi domicilium? F. Paterna domus. G. Undè nunc venis? F. Domo. G. Ubi prandisti? F. Domi. G. Ubi cœnabis? F. Domi vestræ, ut spero. G. Quì scis? F. Pater ipse tuus hodiè me invitavit. G. Ubi illum vidisti? F. Domi *Varronis*. G. Quod illic erat

tibi negotium? F. Pater me miserat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi sis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit sorori nostræ, se velle convenire me otiosè. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullamne habet propriam domum? F. Habet quidem, sed eam locat quibusdam inquilinis. G. Locat igitur domum propriam, & conducit alienam? F. Scilicet, ut ex me audis. G. Quanti locat? F. Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Pistoletos* vocant. G. Cur illam non potiùs habitat? F. Quia sita non est in loco satis commodo, sive (ut ità loquar) mercatorio. G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longè pluris. G. Quanti igitur? F. Quinque & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima; sed quid agat? loci commoditas id facit. G. Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, scisne ubi cras futurus sis? F. Domum revertar, ut indè in scholam me conferam, siquidem permiserit Dominus. G. Cur addis, *Si Dominus permiserit*? F. Quia, nisi permisso Dei, ne domo quidem exire possumus. G. Istud audiui sæpe ex præceptore. F. Cur ergò rogabas? G. Quia nunquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. F. Istud quoque ex præceptore didicimus. G. Verum; sed utile est talia sæpè repetere ad memoriam exercendam, F. Vide quò nos sensim adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantùm volebam paucis verbis tecum jocari. F. Agè, quoniam nunc satis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causâ? G. Quidni velim? F. Eamus igitur lusum pilâ palmariâ; nam eo lusu scio te delectari. G. Delector sanè, sed nunc pilam non habeo. F. Ecce tibi: sequere me. G. Ego te sequor libens, tu me benè ducito.

COLL. 27.

Creditor, Debitor.

Quando patris reditum expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Quî scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus, ut spero, te ditabit. D. *Cræso* ditior ero, si benè nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum

mutuum reddes? D. Non est quòd dubites; quin si tibi opus erit ampliùs, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit, spero. D. At nescis quid possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eo dico, quòd tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? C. Opportunè admones.

COLL. 28.

Picus, Macnardus.

Quando rediisti domo? M. Tantùm redeo. P. Ubi est frater? M. Mansit domi. P. Cur mansit? M. Ut pranderet cum matre. P. Tu verò, cur etiam non mansisti? M. Jam pranderam cum patre. P. Quis vobis ministrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi, sed occupata. P. Qua in re? M. In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accersar à patre. P. Quo die istud erit? M. Fortasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpè domum commeatis? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis studiorum tempus. M. Non omninò perit. P. Quid igitur? M. Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante, & post prandium, ante cœnam, à cœna satìs diu, postremò etiam antequam cubitum eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit à nobis ea potissimùm, quæ totà hebdomade in schola didicimus; themata nostrà inspiciat, ac de iis nos interrogat; sæpè dat nobis aliquid modò Latine, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latine vertamus; interdum contrà jubet aliquid Latinum Anglicè reddere; postremò, ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totà præsente familiâ. P. Nihilne de Catechismo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. P. Mira narras, si modò vera. M. Imò, sunt

longè plura quàm quæ narravi : sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis? M. Ut sic intelligat, num in schola operam ludamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia, atque adeò prudentia! O quàm devincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est istud optatum; cura, ut habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis. M. Quod me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam. P. Benè monendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. M. Fratribusne igitur solis? P. Eos potissimùm fratres hîc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Rectè judicas : sed viso num frater domo tandem reverterit; nam ad cessandum promptus est plus satis.

COL L. 29.

Myconius, Petellus.

SErione scribis, an tu ineptis? P. Equidem scribo seriò; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas? M. Quia vidi aliquando cùm benè scriberes. P. Scribo interdum meliùs. M. Quî sit igitur, ut nunc scribas tam malè? P. Desunt mihi benè scribendi adjumenta. M. Quæ tandem? P. Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta, ut vides, miserè perfluit, atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & malè parata. M. Cur ista omnia maturè non providisti? P. Pecunia mihi deerat, & nunc etiam deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium : *Cui deest pecunia, huic desunt omnia*. P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te speras accepturum? P. In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego te interea juvare volo. P. Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos sex asses mutuò ad chartam & cætera comparanda. P. Quàm verè dictum est illud, *Amicus certus in re incerta cernitur*! sed quid te impellit, ut mihi ultrò tam benignè facias? M. Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) effusa est in cordibus nostris. P.

Mira

Mira est vis divini Spiritûs, qui ejus auctor est c haritatis
Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gra-
tiam. M. Parva res est ; omitte istam cogitationem, nè te
impediat quò minùs in utramvis aurem dormias : tantùm
redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam,
ut spero, propediem. M. Eamus ad precationem, nè no-
temur. P. Adde unum, si placet. M. Quid est ? P. Nè
hodie incœnati mittamur cubitum. M. Ha, ha, he !

COLL. 30.

Velusatus, Stephanus.

QUotâ horâ surrexisti hodie ? S. Paulò ante quintam.
V. Quis te expergescit ? S. Nemo. V. An cæteri
jam surrexerunt ? S. Nondum. V. Non ivisti illòs excita-
tum ? S. Non ivi. V. Quamobrem ? S. Nescio, nisi quia
non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi
excitant interdum ? S. Imò sæpissimè. V. Debuiisti igitur
similiter facere. S. Debui fateor. V. Memento igitur ut
posthac facias. S. Meminero, Deo juvante. V. Sed tu
quid fecisti ex quo surrexisti è lecto ? S. Primùm, flexis
genibus precatus sum Patrem cœlestem in nomine Filii
ejus, Domini nostri *Jesu Christi*. V. Factum benè : quid
postea ? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus medio-
criter, ut *Christianum* deoet : postremò, ad quotidiana
studia me retuli. V. Si perges sic facere, nè dubites quin
Deus tua juvet studia. S. Adhuc me semper juvit, quæ
est ejus benignitas ; nec me, ut spero, derelinquet. V.
Rectè loqueris ; nec ille spem tuam frustrabit. S. Anno
superiore didici in *Catone* ; *Spem retine : spes una homi-
nem nec morte relinquit*. V. Quòd retinueris, benè
fecisti ; est enim egregia sententia, & homine *Christiano*
digna. S. Atqui auctor ejus libri non fuit *Christianus*.
V. Non fuit, certa res est. S. Unde igitur sumpsit tot
pulchras sententias ? V. Maximè ex philosophis *Ethnicis* :
Nam & ipsi (divino spiritu illuminati) plurima dixerunt,
quæ sunt verbo Dei consentanea ; quod tu quoque videre
aliquando poteris, si literarum studium prosequère. S.
Ego prosequar, ut spero, dummodo ipse Deus det patri
meo vitam longiorem. V. Precare diligenter, & ex ani-

mo, ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam. S. Quod mihi optas, idem tibi precor; & gratias ago, quòd me tam fraternè monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Barraſtus.

UBI sunt juglandes tuæ? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepiſſi. B. Ubi sunt, rogas? quaſi verò tibi ſervare debuerim. D. Non ſic intelligo: ſed quæro quid feceris. B. Edi in merendam. D. Ediſti miſer? cur potiùs non ſervabas ad ludendum? B. Edere malui, quam perdere. D. Non poteras perdere niſi duodecim. B. Fateor. D. Quòd ſi fors tuliſſet, potuiſſes ducentas aut fortasſe plures lucrifacere. B. *Dubius eſt* (ut vulgò dicitur) *ludi eventus*. D. Quid tum? ubique parati eſſe debemus in utramque partem, & boni conſulere quicquid nobis evenerit. B. Iſtud ego ſcio; ſed non ſum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem facies. B. Nemo rem facit, niſi Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim. D. Ergo, ut video, quærendus eſt mihi colluſor alius. B. Nihil ſanè impedio. Sed mane parumper. D. Quid vis? B. Quid tu vocas ſortem, de qua hîc mihi mentionem feciſti? D. Iſſam fortunam. B. Quid autem eſt fortuna? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur ſtulti? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi reſpondere: ſed vide annotationem præceptoris in *Catonem*. B. In quem locum? D. In illum verſiculum, *Indulget fortuna malis, ut lædere poſſit*. B. Ut video, non ignoras quid ſit fortuna. D. Satis ſcio fortunam nihil eſſe. B. Cur ergò dixiſti, Quod ſi fors tuliſſet? D. Excidit mihi ſic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni ſunt ejuſmodi impiâ doctrinâ. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi *Barraſi*, ſi vis ampliùs diſputare, quære tibi alios diſputatores; nam mihi nunc ſeriò ludendum eſt: volo tamen priùs te viciffim admonere. B. O quàm gratum mihi ſeceris! D. Nonne tu dixiſti

dixisti hæc verba, *Dubius est ludi eventus?* B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quomodo istud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba; *Ut vulgò dicitur.* D. O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusque animum. D. Est enim ille solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hîc solus otio torpescere? B. Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi verò sit diutius cogitandum. Agè, sequere me, dabo tibi mutuo juglandes. B. Amicè nunc loqueris: sed quando redam? D. Ad Calendas Græcas, si non potes citius. B. O festivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. 7.

Jacobe. J. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem, J. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occasionem. H. Ah! piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem sunt, sed ad lulum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imò partim lufibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor, duntaxat iis, qui volunt immori studiis. H. Non poteras heri sesquihoram detrachere ludo tuo, aut saltem horam unicam? J. Tu stude quantum voles; ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit; sed interim parùm promovebis in literis. J. Nonne præceptoris satisfacio? H. Utcunque. J. Tu igitur, studiosè, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut libet.

COLL. 33.

Rufus, Castrensis.

Quando repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur hac de re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parùm admodum, ut credo. C. Profectò

fecto verum dicis. R. Satis est signi te non amare literas. C. Scio legere, scribere, Latine loqui, saltem mediocriter: quid opus est mihi tantâ scientiâ? Ego plura scio quàm tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem! sicine rem contemnis inæstimabilem? C. Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? R. Amice, nulla tibi à me orta est injuria. Quod enim tibi dixi, non est convicium; nè tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Lucrum, divitiæ, & voluptas, felicitatem pariunt. R. Imo ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei, nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verum enimverò nulla est homini pretiosior possessio, quàm virtus, & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut video. R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter! C. Hem! obtundis me; numquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Eâ fortasse tibi magis est opus, quam mihi. Vale.

COLL. 34.

Adolphus, Beatus.

MIROR ego quid tibi velis: tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. B. Quid vis faciam? A. Ut studeas diligenter. B. Cur me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuâque utilitate. B. Frustra mones. A. Quid ita? B. Quia non est mihi animus, in literis. A. Quid ergo velles? B. Discere aliquam artem aptam ingenio meo. A. Jamne cogitasti quænam ars tibi placeat potissimum? B. Jampriden. A. Cur ergo patrem non admones? B. Nunquam ausus sum. A. Cur non? B. Vereor nè mihi irascatur. A. Roga præceptorem, ut illi dicat. B. Imò te oro, mi *Adolphe*, dic tu ipse præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit. Facièsne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimè. Valde enim tædet me videre te adeò remissum. B. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promissi, memineris: deinde renuncia

renuncia mihi quid ille tibi responderit. A. Alioquin
esset tibi nuncius inutilis.

COLL. 35

Michael, Frisius.

SALVE, *Frisi.* F. Tu quoque salvus sis, *Michael.* Quota est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Benè habet, maturè satis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes *Latinè* tantisper colloquamur. F. Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse: Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi sunt eorum mores odiosi. F. Nihil mirum. Nam ferè sunt ejusmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni, neque audire sustineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras computationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident plenis buccis, quòd *Latinè* per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum.* M. Si quid occeperis amicè commovere, statim audies, Tace, concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorem, aut ad observatorem; Oh, egone curo? inquit: tu non audes. Nam si me accusares, non ferres impune. F. Imò verò te continuò verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. M. Profectò, cum quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit continuò. F. Quid tu, quæso, interea? M. Quid istud quæris? tam istud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. F. Sed quì tam citò & sensim ad scholam pervenimus? M. Sic ferè confabulantibus usu venire solet. F. Agè, ingrediamur sine murmure & strepitu, ne studentes offendamus.

COLL. 36.

Probus, Amiculus.

UNDE adfers istam tuniculam? A. Domo. P. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non est mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras manè, quum surges è lecto. A. Benè mones, expectabo.

COLL. 37.

Antonius, Daniel.

EUGE! audiivi sororem tuam nupsisse. D. Verum audisti. A. Quis est maritus ejus? D. Quidam civis *Londinensis*, honestis parentibus progenitus. A. Estne dives? D. Sic habetur, sed tamen pater meus hæc longè pluris facit; primùm, quòd ille sit benè moratus adolescens; deinde, quòd non solum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus; denique quod verus Dei cultor, & *Christianæ* religionis summus observator. A. Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est! D. Felicem sanè non abs re dixeris, siquidem bonum illud perpetuò sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ità spero quidem; sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina *Christiana*. Sed me jam aliò revocant domestica negotia. Ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoque benè vale, suavissime *Daniel*. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matrique, & ipsi novæ nuptæ; méque illi gratulari faustum illud conjugium. D. Ego verò id faciam, & quidem libentissimè.

COLL. 38.

Henricus, Gerardus.

HOdie te non vidi in concione, quid illud sibi vult? G. Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo, verum id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unà. G. Malim nunc solus recordari. Audies me, si voles, cum præ-

præceptor ante prandium nos interrogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferremus? G. Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me; cur molestus es? H. Omitto sanè; sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum decet esse tam molestum.

COLL. 39.

Rublius, Lepusculus.

QUID fecisti de regula mea? L. Reliqui in pergula superiore. R. Cur eam reliquisti? L. Oblitus sum. R. Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. L. Piget me negligentiae meæ. R. Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. L. Deum precabor, ut mihi mutare velit. R. Si sapias; alioqui nemo tibi posthac commodare volet. L. Habeo gratiam, quod me tam amicè monueris. R. I nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charta lineas. L. Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. L. Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUR solus rides? B. Quid tuâ? E. Quia fortasse rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio? E. Quia malus es. B. Omnes quidem mali sumus: at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo; sed qui solus ridet, (ut sæpè audiui) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera: tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio, téque moneo vicissim, ut caveas suspiciosus esse: *Nam timidus & suspectus aptissima mors est*, ut est in morali nostro carmine. E. Memini; boni tamen consulo admonitionem tuam.

COLL. 41.

Nathaniel, Mercurius.

UNDE venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestræ? M. Nihil tuâ refert. N. Fateor; sed familiares sic rogare ferè solemus; perinde quasi rogemus, *Ut valetis? Quomodo se vestræ res habent?* M. De re aliena

aliena nimium percontari non decet. N. Taceo; sed videris mihi pro ætate nimis sapere. M. Nihil meum dico; id audiui sæpe. N. Ego quoque non semel audiui. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non semper in mentem venit. M. Imò quia tu es percontator: quæ res non sine causâ datur vitio. N. Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas; posthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus esse. M. Ità paulatim sapias.

COLL. 42.

Humbertus, Paulinus.

HEUS tu, præceptor adest. P. Quid tum? H. Respice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem salutes. P. Ita decet facere; sed aliud cogitabam. H. Tace.

COLL. 43.

Pontanus, Marcus.

UNDE redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam. P. Qualis est cœli facies? M. Nebulosa. P. An regelat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquecant. P. Etiâmnè pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. Fortasse in transitu è stillicidio testii. M. Imo è nubibus, scio; quod si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet? P. Ad *Latinum* sermonem exercendum. M. Sed interrim sæpè otiosa verba dicimus, à quibus omnino abstinendum *Christus* præcepit. P. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia *Non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur*, præsertim ubi agitur de bonis & honestis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. P. Sed hæc hæctenus; instat nobis aliud negotium. M. Agè, definamus.

COLL. 44.

Trolleanus, Bolanus.

SCIN' tu quota sit hora? B. Non certum scio: sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus

litus sum adire matrem, quæ jusserat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidasalum. T. Optimè adest.

COLL. 45.

Rolandus, Languinus.

QUID ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? éstne satis bonum? L. Imò verè est optimum, sed (me miserum!) parùm abfuit quin perdiderim. R. Eho, quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat? L. E thecâ meâ, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi retulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt qui restituent; si modò sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes: laudavi præterea, & paucis admonui idem semper esse faciendum. R. Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet aliàs, si quid repererit. Sed quid si perdidisses? L. Æquo animo tulissem, & mihi emissem aliud. R. Itâne æquo tulisses animo? L. Certè non sine aliqua molestia. R. Non igitur æquo animo; sed nolo te arctiùs urgere. L. Non sumus Theologi. R. Quid ergo? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tantò diligentius Deum precari debemus, ut per *Evangelium* suum nos liberet ab ignorantiae tenebris, in quibus & versati sumus, & adhuc versamur. R. Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus, divini verbi ministris. L. Vide quantum profuerit nobis

nobis scalpelli mei amissio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor : primum, quod tibi rectè emerim, deinde quod amissum recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam, mi Rolande. R. Quin Patri nostro cœlesti sit laus, & gratiarum actio. L. *Amen.*

COLL. 46.

Marcellus, Calvinus.

M IHI non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis sit tibi, si unam acuero in præsentia. Sûntne novæ? M. Novæ quidem; sed paratæ usque dum acuuntur: jam enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. C. Ostende; profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptissimæ. M. Unde istud nôsti? C. Quia sunt caule amplo, firmo, & nitido; nam molles & quæ caulem breviorē habent, parum sunt ad scribendi usum habiles. M. Gaudeo me utiliter emisse. C. Non abs re; sed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emisti denariolis. M. Res apparet. C. Est vile pretium, pro rei bonitate. De quo emisti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur sextantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare *Londini*. C. Ea ferè est mercatorum consuetudo; *Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur*; ut ait *Cicero*. M. Sed agè, nè te diutius remorer, agamus quod instat. C. Citò expediero; aspice me diligenter, ut discas aliquando. M. Aspicio intentis oculis, sed mihi opus esset spatio paulò longiore. C. Istud ergò fiet in cubiculo, si quando me velis invisere. M. Quo tempore? C. Post scholæ missionem, hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. M. Accipe tibi, si placet. C. Quin tibi serva; domo adferuntur mihi satis multæ. M. Ago tibi quantas possum gratias. Vale. C. Incolumem te conservet Deus. Sed heus, nè parcas unquam labori meo.

M. Tu

M. Tu quoque & me & rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

UNDE veniebas modo? B. E culina. P. Quid illuc iveras? B. Ut me calefacerem. P. Tu, credo, libentius es in culina, quàm in schola; nonne? B. Nihil mirum; in schola non est ignis, sicut in culina. P. Abi, sapias. B. Utinam tam saperem in divinis rebus, quàm in cura corporis! P. Fac sapias. B. Quomodo? P. Studio, curâ, labore, & diligentia. B. Non parco labori. P. Rectè facis; sed est tempus expectandum, cujus progressu fiunt omnia: interea precandus est Deus assidue. B. Benè mones; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis! P. Faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48.

Puteanus, Capusius.

QUID tecum cogitas, *Capusi*? C. Libenter irem domum. P. Quid eò? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obstat, quò minùs eas? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi consulit, quàm ipse putas. C. Quomodo? P. Nam interea perderes multum temporis, & cum rediisses, tibi doleret. Nonne verum dico? C. Profectò sic est. P. Mane igitur, si sapias. C. Parebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. P. Nollem sciens malum tibi consilium dare. Atque utinam quod suadeo succedat tibi prospere! C. Spero ità fore, Deo volente.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

QUantum habes pecuniæ? B. Assẽm cum semisse: tu vero? M. Non tantum. B. Quantum igitur? M. Unicum assẽm. B. Vis mihi dare mutuò? M. Est mihi opus. B. In quem usum? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo juvante. B. Sic docet præceptor ex Verbo Dei, sed non possum assuescere. M. Fac assuecas.

cas. B. Quomodo id fiet? M. Si sæpe cogites nos à Deo sic pendere, ut nihil possimus sine ejus auxilio. B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mihi mutuò istum assem? M. Miror te mutuò petere, qui plus habeas, quàm ego. B. Est quidam scholasticus hàc transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid tum? B. Cupiebam emere, quia vilius indicat quàm noster bibliopola. M. Accipe; sed quæso, unde tam citò reddes? B. A cœna ibo domum, ut a matre petam. M. Quid si dare nolit? B. Nihil cunctabitur, cùm librum ostendero.

COLL. 50.

Montanus, Eusebius.

QUOT annos habes? E. Tredecim, ut à matre accepi: tu verò? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur? M. Deest unus. E. Sunt ergo duodecim. M. In promptu est ratio. E. Sed frater tuus quotum agit annum? M. Quintum. E. Quid ais? jam *Latine* loquitur. M. Quid miraris? semper habemus domi pædagogum & doctum & diligentem: is semper nos *Latine* loqui docet; nihil *Anglicum* effert, nisi aliquid declarandi causâ, quinetiam patrem non audemus nisi *Latine* alloqui. E. Nunquam igitur *Anglice* loquimini? M. Solùm cum matre, idque certâ quâdam horâ, cum illa nos ad se vocari jubet. E. Quid agitis cum familiâ? M. Cum familiâ rarus est nobis sermo, & quidem tantùm in transitu, & tamen famuli ipsi nos *Latine* alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat, ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsâ matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? Jam audio recitari catalogos. E. Ergò festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

QUID tristis es, *Ludovice*? L. *Ægroto*. S. Quid morbi est? L. Haud scio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totumne caput? L. Non, certè. S. Quid ergo? utrum finciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergo finciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; benè mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil, ut spero, nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non finet. S. Imò, si dixeris te ægrotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere, si vis. L. Faciam profectò. S. Enimvero, si sapias. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda est à præceptore venia. S. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? S. Imò facillimè. L. Quis scis istud? S. Quia satès est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquàm sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. S. Sed heus, prius meditare quid sis dicturus, ne forte loquendo hæreas. L. Bene mones; non accedam imparatus.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon iudex.

OPtatus mihi ades, *Timothee*: quærebam, qui mecum certare vellet: sed omnes ad lusum certamen currunt; tu verò quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacifice contendere? P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotasse ferè duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*. T. Est longus nimis in hanc horam.

P. Quid

P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergo librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præstò est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur, *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Distichorum Moraliū*. S. Nonne alternis dicetis? T. Scilicet suum uterque distichum. S. At pueri (nè erretis) nolo vos audire tanquam iudex. P. Cur non? S. Nè forte meâ sententiâ alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantum testis? S. Sic intelligo. T. Optima sanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valde probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultisne præter lapsus manifestos hæsitaciones etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certius observare possim. P. Tene meum. T. Incipiámne? P. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Audi, quæso, *Solomon*, sed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. *Hoc quicumque cupis carmen cognoscere, lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.*

P. *Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.*

T. *Commoda multa feres; sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.*

P. *Cum rectè vivas, ne cures verba malorum;
Arbitrii nostri, &c.*

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. 53.

Dionysius, Gulielmus.

GRatulor tibi reditum, *Gulielme*; quando rediisti rure? G. Heri post meridiem. D. Quid mater? G. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo? G. Et quidem tolutario. D. Tu verò? G. Quid rogas? eram illi à pedibus. D. Non

tibi fuit molestus labor itineris? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adeo erat jucunda in urbem reditio. Quid quaeris? noluissem eques venire. D. Quantum distat hinc villa vestra? G. Quatuor miliaribus, iisque non admodum longis. D. Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuiſſine memor promiſſi tui? num rediſti vacuus? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur? G. Quasiſſimum. D. Hui, quasiſſimum! tibi igitur uni. G. Imò nobis duobus. D. Quid! duobus tantillum? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpuseuli mei. Quod si robustus eſſem, aſini onus aſportaeſſem; mater enim faciliè permittebat. D. Quàm vellem adſuiſſe! G. Ego & mater te plurimum deſideravimus. Sed eſto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui ampliſſimâ corbe onuſtus veniet: tum illa tibi dabit aſſatim. D. Aha! nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. G. Eamus domum ad nos, videbis quasiſſimum noſtrum adhuc, ut ſpero, integrum. D. O lepidum caput! nam & cupiebam ire ſalutatum matrem tuam mihi chariſſimam. G. Proſectò illi gratiſſimum feceris. D. Eamus igitur.

COLL. 54.

Antonius, Bernardus.

QUID hîc ſolus cogitas? B. Meam deploro miſeriam. A. Quænam te afficit miſeria? B. Heu me miſerum! ecce, mutavimus claſſem, nec eſt mihi pecunia unde libros emam. A. Annon tibi dat pater? B. Dat quidem interdum, ſed parcè nimis. A. Eſt igitur avarus. B. Non ſequitur. A. Quid igitur impedit, quò minùs tibi pecuniam ſuppeditet? B. Paupertas; præterea, cum peto, miratur tot nobis opus eſſe libris. A. Nihil mirum, præſertim cùm ſit pauper: ſed interim eſto animo bono, nec te afflicteſ, quæſo. Dabo operam, ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præſertim iis quos novit bonarum literarum ſtudioſos eſſe. B. O me felicem, ſi tuâ operâ me Deus adjuverit! A. Juvabit, ſpero: ſed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. B. Benè mones; nam (ut ſæpe audiſi è ſacris concionibus)

Solus

Solus est Deus, qui hominum corda gubernat ac dirigit. A. Ita res habet. B. Vale, mi *Antoni*, qui mihi animum reddidisti. A. Tu quoque, *Bernarde*, vale : sed dic mihi, quæso, quantum nummorum tibi opus est ? B. Si duos haberem decusses, abundè mihi esset in præsentia. A. Tace ; cras, ut spero, divinum auxilium senties.

COLL. 55.

Philippus, Vultherius.

Q. Uò nunc is ? V. In hypocaustum. P. Quid eò. V. Hocce nunc rogandum est ? non frigus sentis ? P. Quotusquisque nunc non sentiat, cum sit adeò acerbum ? Sed ego nialim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. P. Non ignoro : sed rogabo veniam. V. Cur non vis in hypocausto caleferi ? P. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum fatis habeo : unde fit, ut facilè ex capite laborem. V. Ego quoque sic aliquando fui : sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. P. Et ego, ut spero, me assuefaciam : verum præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus ille æstus deferbuerit. V. Sed nunc tempus non est hîc philosophandi diutiùs : jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUÆ sunt arbores in horto vestro ? T. Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vescimur quotidie ; præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti. S. In horto quæ sunt olera ? T. De hoc mater meliùs respondere posset : nam illîc sæpe versatur aut ferendi causa, aut sarriendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parùm prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres : quin eamus in rem præsentem. S. Potes ire quando libet ? T. Possum quidem, matre permittente. S. Fac, amabò, permittat ! sed eâ lege, ut me tibi comitem assumas. T. Id facillimè fiet ; tantum hîc me expectes : mox rediero. S. Quid si ea domi non est ? T. Tamen hoc tibi renunciabo. S. Benè vertat Deus.

COLL.

C O L L. 57.

Præpositus, Caulonius.

HODIE pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est opus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quod pro tua liberalitate ultrò mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quam solemus hominum. P. Faxit ille, ut in ea cogitatione nos exerceamus & sæpiùs & diligentius. C. Illud profecto necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpiùs experiri.

C O L L. 58.

Fatonus, Barbarius.

QUID agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hesternæ. F. Quid? non aderas? B. Imò aderam: sed non poteram magistrum dictantem assequi. F. Quæ res te impediēbat? B. Quod satis commodè non sederem. F. Veneras ergo feriùs? B. Istud est. F. Cedo commentarium tuum, ego met tibi scribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego citius quàm tu descripsero; post ludemus unà, ut concessit præceptor. Da, inquam, libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem; sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse, nè quis sine permissu ejus alteri scribat? F. Id ego probè memini: sed unde hoc sciret? B. Rogas? cum emendandi causâ scripturæ rationem exigit, tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergo responderem præceptor, cum ille negaret me ista scripsisse? F. Non eò res evadet, spero. B. Nolo tuâ spe tantum subire periculum. F. Vah! nimium timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me conferam. B. Abi, quæso;

D

jam

jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellasses. F. At interim aliquid proficimus, dum *Latinè* fabulamur.

C O L L. 59.

Quirinus, Romulus.

Veròtne pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cùm adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petiisti? R. Imò, pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentia. Q. Quantum, obsecro? R. Vingt assès. Q. Papæ! assès viginti? quì sit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? R. Quia novit me dispensatorem frugis. Siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. Q. Sed agrè fortasse impetrasti. R. Imo facillimè, atque adeò cum gratia. Q. O mitem parentem! R. Certè mitissimum. Q. Sed, ut ad rem, quid facies istà pecunià? R. Emam libros, & alia mihi necessaria. Q. Potèstne mihi aliquid mutuo dare? R. Possum, si modo eges. Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinque assès. R. Accipe. Q. O verè amicum animum! R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. Q. *Amicus certus* (ut est in proverbio) *in re incerta cernitur.* R. Quando reddes mutuum? Q. Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. R. Quando venturum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris*.

C O L L. 60.

Pædagogus, Puer.

Hodie manè quotà horà expergefactus es? Pu. Antè lucem; quotà horà nescio. Pæ. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua: pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; elatà voce inclamavit; experrecti sunt omnes. Pæ. Narra mihi ordine, quid egeris ex illo tempore usque ad finitum jentaculum. Vos, pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. Pu. Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide li-

gavi

gavi super crura, cingulo me præcixi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è situla, manus & faciem laui, os & dentes collui, deterfi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur, precamur unà, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes quieti, sine murmure & strepitu; quos audiui ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amicè admonni; qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. Pæ. Nemone vobis præerat, dum jentaretis? Pu. Imò, hypodidascalus. Pæ. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. Pæ. Nullumne igitur verbum tunc licet emittere? Pu. Imò licet; verum ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè & sine ullo fructu confabulantur. Cæterum licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. Pæ. Haftenus satisfecisti mihi; cætera narrabis à prandio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eantus nunc in aulam ad prandium, ne magistro in mora simus. Pu. Audiui modò signum dari. Pæ. Opportunè datum.

C O L L. 61.

Magister, Discipulus.

UBI finivisti narrationem ante prandium? D. Cum vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellasti, præceptor. M. Perge igitur narrare ordine reliqua. D. Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finità catalogorum recitatione, ludimagister pulpitem ascendit, ut præcetur; jubet nos at-

tentos esse, tumque publicè precatur; ubi precatus est, Recipite, inquit, vos in suum quisque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo; præceptor ingreditur; inquirit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronuntiari auctoris scriptum. Pronunciamus terni clarâ voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli; nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicam* verborum significationem: doctiores, quibus nominatim id præcipit, respondent: ego quoque jussus ab eo, respondeo; laudat illos qui benè responderint, de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram. Postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremò palam præscribit, quid sit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium sedulò faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine & sine strepitu, lætique discedimus. Satisne tibi feci, præceptor? M. Imò cumulatissimè. D. Placétne tibi ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? M. Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audiivi satis. D. Nunquid vis præterea? M. Estne tempus eundi in aulam communem ad *Psalmodium* cantionem? D. Tempus est. M. Ito igitur.

C O L L. 62.

Pædagogus, Puer.

ADES, *Carole*. Pu. Adsum, præceptor. Pæ. Quid agunt duo condiscipuli tui? Pu. Adhuc docentur à subdoctore. Pæ. Tu verò jamne pronuntiâsti contextum prælectionis in crastinum mane? Pu. Pronuntiavi. Pæ. Satisne rectè? Pu. Satis, gratia Deo. Pæ. Quis te audiuit? Pu. Ludimagister. Pæ. Benè habet; sed est, quod monere te velim. Pu. Ego istud audire percipio. Pæ. Sæpenumero cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem

felicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? Pæ. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cœlestis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, benè erga me affectos; & qui non modo suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis, bonisque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requirendum. Pæ. Verè omnia ista dixisti, sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium. Scin' tu quid sit? Pu. Sine me paulisper cogitare. Pæ. Otiosè cogita. Pu. Nunc ego reminiscor; sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possim exprimere. Pæ. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atque etiam. Pæ. Dic tandem. Pu. Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; sed nulum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quòd Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem, & sub *Satanæ* tyrannide captivum, ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte suâ, omnium crudelissimâ & maximè ignominiosâ. Pæ. Satis aptè dixisti, & totidem serè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minimè vero. Pæ. Quibus præterea? Pu. Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac vere crediderint. Pæ. Age, profer locum ex *Joannis* Evangelio, in eam sententiam. Pu. Sic *Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem— Pæ. Hactenus satis; sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius *Christi* de seipso loquentis. Pæ. Quem alloquitur? Pu. *Nicodemum*, qui ad eum noctu venerat. Pæ. Faxit ipse *Christus*, unicuique Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cogniti-

one proficias. Pu. Faciet, spero. Pæ. Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod benè vertat Deus in gloriâ sui nominis. Pu. Ità precor. Pæ. Eamus cœnatum.

C O L L. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes ; quando eris doctus ? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis ; sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiam rides ? Quasi *laborare* idem sit quod *arare*. P. Scio non idem esse. O. Cur ergo sic respondisti ? nonne istud ridere est ? P. Et ridere non est malum, cum sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere ? P. Quod dixi verum est, & verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis ? O. Jure te arguo. P. Quo jure ? O. Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse ; & tamen sic accepisti, quasi de risu sim loquutus. P. Si defendo causam meam, quid mali facio ? O. Pergis igitur esse pertinax ? Profecto seriò notaberis. P. Ne, quæso, mihi irascaris, mi *Martine*. O. Non irascor ; sed officium meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam ? tuas nugas ? P. Audi, inquam, nihil mentiar. O. Dic breviter : est mihi alibi negotium. P. Imprimis, cùm tu me admonuisti, non eram otiosus. O. Quid ergo ? si nihil faciebas, nonne otiosus eras ? P. Non eram ; pace tuâ dixerim. O. Quî potest istud fieri ? P. Dicam tibi, etsi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat : sed tamen cogitabam aliquid boni, O. Declara istud mihi. P. Cum tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiam si tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum : sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm reverà non essem. O. In eo nihil requiro : sed de irrisione quid respondes ? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O. Quid igitur ? P. Jocabar, crede mihi.

O. Quor-

O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa doceri queas. P. Imo tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

C O L L. 64.

N. O.

ERgòne abis in patriam? O. Cogor abire, nempe accersitus à patre. N. Nunquàmne es reversurus? O. Non, spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ità necesse est. N. O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? O. Nè doleas, esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tantopere; nec enim hanc separatione corporum interitura est amicitia nostra, quin potius accrescet magis, & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? epistolæ, quas ultrò citroque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid? quod mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? N. Verisimilia sunt quæ dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lacrymas. N. Non queo præ dolore. O. Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potius ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. N. O quàm triste divortium!

C O L L. 65.

Messor, Valens.

NON meministi præceptorem tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? V. Ego verò probe memini. M. Tamen alicubi satîs negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi, si modò attentè audias. V. Dic, obsecro, au-

diam attentissimè. M. Nunquam vis cavere ab illo impostore? V. Cur caveam? N. Nè illius contagione depraveris; nōsti enim esse pessimum. V. Atqui non sponte sequor; ad me accurrit undique. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe. V. Quid igitur mihi faciendum suades? M. Dic semel & ferio, & quasi animo irato, Quid vis, amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, & ideo sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthac, quæso, nè tuâ causâ virgis palàm cædar. V. Quid si velit aliquid contrà respondere? M. Abrumpe illi sermonem, téque recipe celeriter, V. Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

C O L L. 66.

G. H.

VISNE permanere in illa ignorantia? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hac re consilium, quæso. G. In primis Deum sæpissime & ex animo præcare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremo, charitatem diligenter cole. H. Quibus modis? G. Neminem neque lædito, neque offendito; nemini invideo; neminem odio habeto; sed contrà, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? G. Plurimum. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit, denique studia tua ità promovebit, ut majores in ea re progressus indiès facias. H. Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, tibi que aliquando referre gratiam! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo nomine referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ità ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

C O L L.

C O L L. 67.

Castellanus, Messardus.

QUID egisti per hos quindecim dies? M. Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. C. Ain' tu? M. Sic est profectò. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertianâ. C. An convaluit? M. Paulatim convalescit; gratia Deo. C. Quis eam sanavit? M. Medicorum summus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito; sed cujus opera? M. Domini *Sarrafini*. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerint ista medicamenta? M. Sine me aliquantisper recordari. C. Sino; dic tandem quæ reminisceris. M. Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid ista conferunt? M. Eho, inepte, ita rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaque si cupis ampliùs scire, quære tute ipse ab iis potiùs, qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis. C. Nè mihi succenseas, oro. M. Cur tu es adeò curiosus? C. Ut ediscam semper aliquid. M. At vide interim nè voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat *Londinum* ad mercatum. C. Sed tu, quâ horâ rediisti in gymnasium? M. Hodie mane. C. Dedistine excusationem præceptori? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum bene, inquit. Tu verò ubi eras? C. Helterno die rus iveram cum patruo. M. Agè, videamus quid simus reddituri horâ secundâ: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

C O L L. 68.

Grangerius, Torquetus.

VIS ire miſtum? T. Satis otioſè minxi. G. Eamus unà, quæſo, ut parùm fabulemur. T. Tace, inepte, niſi vis accuſari. Non eſt fabulandi tempus; nonne debuisti minxiſſe, cùm jentaretur? G. Debui, ſed oblitus ſum. T. Ito igitur ſolus, cum bona venia præcep-

toris : nec sis posthac tam obliuioſus. G. Parebo tibi, & meminero.

C O L L. 69.

Malognodus, Gaſſinus.

QUID cogitas, *Gaſſine*? cave tibi, obſecro. G. Quid mihi cavebo? M. Ne in morbum incidas. G. Qua ex cauſa? M. Ex nimia luſûs intemperantia. G. Unde apparet periculum? M. Quia totus æſtuas, totus ſudore mades. G. Reclè & in tempore admones. Profecto non ſentiebam. M. Deſiſte, ſi me audis. G. Audio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim reſpuat tam fidele conſilium? M. Deterge facièm ſudariolo, & indue te celeriter, nè ſubitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam : nam ferè morbis ſum obnoxius. M. Quid eſt cauſæ? G. Infirmiſſima meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo ſim corpore. M. Tanto magis debes tibi cavere. G. Iſtud probè novi, & parens uterque me monet ſæpiſſimè. Sed quid agas? naturâ proni ſumus in noſtram perniciem. M. O mi *Gaſſine*, non eſt voluptati ſervendum, ſed temperantiâ valetudini conſulendum eſt. G. Eſt in promptu carmen *Catonis* in eam ſententiam. M. Teneo; ſed de his aliàs. Jam ſatis indutus es. Non eſt quod hic morere diutiùs. G. Vale, *Malognode*, monitor amiciffime. M. Vin' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus eſt deductione. Ego belle me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gaſſine*, cura ut valeas.

C O L L. 70.

Robinerianus, Bobuffardus.

VALDE miror cur hodie mane non adſueris. B. Quid miraris tantoperè? nihil hoc eſt novi; multi abſunt quotidie, imò ferè horis ſingulis. R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud eſt quam brevis gloria. R. Sed interim modeſti adoleſcentes hinc ad ſtudia magis incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumefcunt, ſed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis acceſſerit. B. Iſtud certè rarò contingit; plures enim ſunt, qui victoriis abundantur ad privatam gloriam, quàm

quàm qui divini honoris rationem habeant. R. Verifimile dicis. B. Imò verissimum. R. Sed velim mihi dicas, cur absueris. B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavitne tibi ipsa? B. Quid scripsssem, nisi dictasset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex; & quid tuâ, quæso, scire refert? R. Nihil. B. Cur ergò tam avidè quæris? R. Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris, omitte me. R. Ausculta paucis. B. Agè, ausculto; loquere quid velis. R. Scire cupio, ubi sit pater tuus. B. Quasi verò nescias. R. Unde scirem? B. Cùm tibi sit notissimus, & eùm simus vicini, non putasset te ignorare. R. Dic tandem, quæso. B. Est *Londini*. R. Quando est profectus? B. Abhinc dies quatuor. R. Quid illic agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores; non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. R. Næ tu magnificè loqueris; sed dic mihi seriò, potèrne res tantas efficere? B. Egone istud mihi assumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penes me esse. R. Quid ergò de te fiet? B. Deus ipse Spiritu suo in me operabitur. R. Optimè sentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratia, cui acceptum refero quicquid inest in me boni. R. Istud rectè, & laudo equidem; ne tibi videar nihil aliud quàm garrere. B. Cùm illud dicerem, jocabar sanè. R. Ego sic accepi; sed tu, ut cœpisti, perge discere, & sapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem, ut spero, perseverantiam dabit. R. Bene speras, & ego idem spero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctissimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non stabit, nisi ope divinâ prorsus ero destitutus. R. Avertat ipse Deus! sed audin' tu horologium? B. Ut in ipso tempore sermonem finivimus!

Duo quæ sequuntur colloquia, de consilio auctoris sunt translata ad finem hujus secundi libri.

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNDE venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emistine? M. Emi. R. Quantum emisti? M. Scapum. R. Quanti? M. Quinque quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Ostende. M. Vide num bona sit. R. Bona est profectò; in quem usum emisti? M. Ineptè quæris. Quis est chartarum usus nisi ad scribendum? R. Imo alius. M. Quis cedò? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica; non enim sum mercator. R. Utimur etiam chartâ ad siccandum recentem scripturam. M. Satîs scio: sed charta illa est bibula. R. Et tamen charta est. M. Esto. R. Est ergò multiplex chartæ usus etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum, & quidem in schola frequentissimum. M. Quem? R. Non ausim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. R. Dicam igitur, quando ita vis. M. Dic liberè. R. Ad tergendas nates in latrina. M. Illuc non feruntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, eæque inutiles. R. Quid tum? chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ita fane, non me pœnitet disputationculæ hujus nostræ. R. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 72.

Hugo, Brasus.

HAbésne bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imo; sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multò minùs. B. Quid si aceto dilueres? H. Indè charta perfluere. B. Quis scis? H. Audivi ex quodam magistro, qui me docebat scribere. B. Ego verò aliud audivi magis mirum. H.

Narra

Narra mihi, sodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quid ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum, quod aceto liquefactum est, ægre eluitur. H. Fieri potest; sed interim da mihi parum in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce! infunde. Vah! quam liquidum est! B. Fortasse quia non est gummi fatis. H. Sed quam decolor! B. Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? B. Miscui fatis; quid possem præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propius; éstne fatis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ità compressi ut ferè sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certe mediocre. H. Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? B. Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentarium tuum. H. Ecce! infunde. Ohe, jam fatis est; quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti quam tibi retinueris. B. Commisce iterum atque iterum. H. Nunquam posset coquus sua jura & condimenta meliùs confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dicta mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgò dicitur) *est rerum magistra*. Habes? H. Dicto citiùs. B. Videlicet jampridem tenebas. H. Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit meliùs, ubi scriptura bene desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam siccata est plùs fatis. H. Oh! vide quam nigra sit. B. Dixine verè? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constat igitur experientiam esse rerum magistrâ. H. Quinetiam hinc experimur, ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altiùs philosophari; itaque discedo. H. O longum sermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitet; alioqui inerti otio torpuissemus.

Libri secundi finis.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER III.

Cui insunt magistri colloquia cum discipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus, unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLL. 1.

Unus ex Discipulis, Præceptor.

SALVE, præceptor. P. Salvus sis per *Jesum Christum*. An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Numquis ægrotat? D. Nemo, gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii se induunt, alii jam student gnaviter. P. Adestne vobis hypodidascalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur præcatum, vosque diligenter commendate Domino Deo per *Jesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ità solemus, præceptor. P. Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut mihi togam adferat.

COLL. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuisse hodiè concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. D. Producam, cum jubebis. L. Quis habuit concionem? D. Dom. N. L. Quotâ horâ incepit? D. Septimâ. L. Unde sumpsit thema? D. Ex Epistola *Pauli ad Romanos*. L. Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc bene respon-

disti.

disti : nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandâsti ? D. Nihil quod referre possum. L. Nihilne ? cogita paulisper, & vide nè turberis ; quin esto animo bono. D. Certè, præceptor, nihil possum reminisci. L. Nè verbum quidem ? D. Nihil prorsus. L. Hem, verbero ? Quid igitur profeciisti ? D. Nescio, nisi quòd fortasse interim à malis abstinui. L. Illud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omnino abstineris. D. Abstini quoad potui. L. Fac ita esse, non tamen satisfacisti Deo, cum scriptum sit, *Declina à malo, & fac bonum*. Sed dic mihi, quæso, quâ gratiâ illuc iveras potissimum ? D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti ? D. Non potui. L. Non potuisti, nebulo ? imo noluisti, aut certè non curâsti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit ? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis ; utinam ex animo ! D. Equidem ex animo dico. L. Ità fieri potest ; sed agè, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris ? D. Negligentia mea : non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas ? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles ; sed quid agebas reliquo tempore ? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An tu adeo puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum ? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti ? D. Verbera. L. Meruisti profectò, idque largissimè. D. Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imò certe ex animo. L. Fortasse, sed intetum para te ad plagas accipiendas. D. Ah magister, ignosce obsecro. Peccavi, fateor, sed nullâ ex malitiâ. L. Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior ; sed tuam imploro clementiam per *Jesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero ? D. Faciam officium meum posthac, ut spero. L. Addendum erat, Deo juvante ; sed id parùm curas. D. Imò, magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Age, condono culpam tuis lachrymis ; tibi que eâ lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago, magister humanissime. L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. D. Faxit Deus optimus maximus ut possim. L. Faxit, precor.

C O L L. 3.

Nathaniel famulus, Magister.

Magister, nemo est qui doceat in sexta classe. M. Quid hoc rei est? ubi est magister *Philippus*? N. Morbo detinetur in lecto. M. Quis scis? N. Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis. M. Dic hypodidascalo meo. N. Non est in musæolo suo. M. Quis scis? N. Nam ego ter aut quater pulsavi ostiolum. M. Dic primæ classis doctore, ut mittat è suis aliquem. N. Quid si nolet mittere? M. Abi, inepte; an putas eum esse tam imprudentem, ut recuset? Abi, propera.

C O L L. 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

Magister. M. Hem! quid est? A. Sunt quidam, qui te conventum volunt. M. Ubi sunt? A. Te expectant in vico. M. Nunc adibo. A. Atqui urgent. M. Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te sequar. Vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum!

C O L L. 5.

Canellus, Præceptor.

Præceptor, quid reddemus cras mane? P. Hodie mane palam dixi antè è scholâ missionem. C. At ego non aderam, præceptor. P. Roga condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palam dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodieram. P. Quid prodieras? C. Ut curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. P. A quo petivisti veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potius? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc recorder.

C O L L. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

HEUS! *Martine*. F. Hem! præsto sum, here. P. Accerse mihi huc quinque publicos observatores, quos hesternò die in hunc mensem elegi: nostin? F. Optime.

nam

nam egomet aderam. P. Sunt, opinor, in suo quisque auditorio: festina. F. Quamprimum rediero. O. Adsumus omnes, præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satis erat jubere; nec enim sum imperator, nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim. Auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini, deque moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes: deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremo, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiose fuerit invocatum. Ac licet apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum videatur; vos tamen credite cum honorificum tum sanctum esse vestrum illud ministerium. Quod si aliter existimabitis, fieri non potest, ut munere vestro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor, quantum possum, & per *Jesum Christum* obtestor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præstetis in iis omnibus, quæ intelligetis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur ablat omnis favor, odium, gratia, studium vindicandi, & similia, quæ transversos agunt homines, & sincerum corumpunt judicium. Ne timeatis improborum minas, quibus illi animos adolescentium ab officio solent abstertere. Quam enim habent in vos potestatem? potius eum timeate, qui vester est Dominus, qui vitæ ac necis potestatem habet. Illius, inquam, tanti principis timor vobis ob oculos semper obversetur: incurretis, scio, in aliquot improborum ac dissolutorum odium: sed pluris sit vobis unius Patris vestri cœlestis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitiae. Estote semper memores verbi illius, quo Servator noster & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur: *Si vos*, inquit,

edit

odit mundus, scitote quod me prius odio habuerit. Vos igitur propter ipsum *Christum* omnes flocci facite nebulonum minas, offensiones, inimicitias; duramodo gloriae Dei possitis inservire fideliter. Hæc sunt, de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos esse existimavi, præter illa, quæ vos in aula hesterno die audivistis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humanissime, & *Christum* precamur, ut sua dona tibi semper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam, quo illam inter nos quandoque relegentes memoris tenaciùs insigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te, si placet, commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus certiores quid potissimum sit nobis hac in re observandum. P. In ipso tempore de hoc admones, & sic ego jampridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officium pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. *Ob.* Rectè imus, præceptor.

C O L L. 7.

Clericus, Magister.

Licétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum? M. Quid eo? C. Ad nuptias consobrinæ. M. Quando est nuptura? C. Crastino die. M. Cur tam citò vultis ire? C. Ut mutemus vestimenta. M. Per me licet, eatis: hæc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus, ut expectemus repotia? M. Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiserim. C. Verum fatebimur. M. Abite, & ab omni cavete intemperantia, facitéque ut luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur vester ille cælestis Pater. C. Ita quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

C O L L.

COLL. 8.

Laurentius, Magister.

Licétne exire, magister? M. Quæ tibi est exeundi causa? L. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. M. Quid istud opus est? L. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. M. *Ubi panis deficit, omnia sunt illic venalia.* L. Istud vulgatum est apud nos proverbium. M. Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magister, ne mei negotii occasionem amittam. M. Abi, & festina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

Licétne mihi exire unà cum fratre? P. Quid causæ est? B. Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonsorem adeamus. P. Quid eò? B. Resectum capillos. P. Quid nunc opus est? B. Ut eras, si Dominus permiserit, invisamus patrum. P. Ite, & mature redite ad studium. Sed, heus pueri! adserte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

Præceptor, licétne nobis ire ad tonsorem? P. Quid eò? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidie exiretis sexies: quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonstrina. P. Quid tum? satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut liber, præceptor.

COLL. 11.

Bargius, Præceptor.

Præceptor, accersor à patre. P. Ubi is est? B. In diversorio. P. Quando venit? B. Advenit modò. P. Quis tibi tam citò nunciavit? B. Misit ad me famulum.

mulum. P. Ubi est? B. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? B. Noluit intrare. P. Quid ita? B. Quia, ut ait, festinatione urgetur. P. Voca illum, ut paucis conveniam; deinde abi: sed cura ut quàm primum huc adfis. B. Eo vocatum.

C O L L. 12.

Ludimagister, Ruscinaeus.

UBI est *Martinus*? R. Ivit ad forum. L. Quid eò? R. Emptum, ut dixit, cingulum. L. Injussu meo exire non debuit; sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit se horâ secundâ reversurum, ut det nobis. L. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. L. Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda, habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

C O L L. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iveras domum? S. Petatum merendam. P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere: sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest; sed vos tamem sæpe me interpellatis ob rem leviozem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, præceptor. P. Sine ut prius cogitem aliquantisper. Age, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quod satis studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

C O L L. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum, visne dare codicem? L. Quem in usum? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecim: vis

ergò

ergò de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac, nè dubitet, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item: cave abutaris chartâ, ne tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus ut bene utar.

C O L L. 15.

Grivetus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quamobrem? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas? G. Reliqui domi. L. Quid ità? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habésne pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum? G. *Gerardus*. L. Ite sanè, & cavete nè vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimùm, qui ad ejus honorem omnia referunt.

C O L L. 16.

Vernetus, Ludimagister, Spatula.

PRæceptor, licétne pauca? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ità videtur, ire, dum cæteri ludunt, foras ambulatum. L. Quò vultis ire? V. In proxima suburbana. L. Quid autem agetis ambulantes? S. Tractabimus colloquium aliquod. L. Sed de bonis & honestis rebus. S. Hæc temporis serenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. L. Nunquam deest Dei laudandi materia, duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò; sed ut ad propositum revertamur, permittes nobis, præceptor, extra urbem prodire? L. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permetterem: præsertim cùm pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fesellerint. Vos igitur prodite, & mature ad cœnam revertimini.

C O L L. 17.

Isaias, Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quò prodire cupis? I. Ad fartorem. L. Quid eò? I. Petatum femoralia. L. Jámne facta sunt? I. Sunt, opinor. L. Rectè opinor dicis,

dicis, quia res incerta est. I. Atqui promiserat mihi in hunc diem. L. Quid si fallat? I. Nihil mirum fuerit. L. Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promissum tempus fidem præstant artifices. I. Viso tamen, præceptor, si mihi permittis. L. Nihil impedio. I. Nunquid vis, præceptor? L. Imò, ut properes, nè desis prælectioni. I. Bene mones, abeo.

C O L L. 18.

Caius, Præceptor.

Licetne prodire? P. Quò? C. Domum. P. Hem! tam sæpe ire domum? C. Mater iusserat, ut ego & frater se adiremus hodie. P. Cujus rei gratiâ? C. Ut ancilla vestimenta nobis excuteret. P. Quid istud! Sûntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admonuistis? C. Non ausi sumus. P. Quasi verò illa sit usque adeò difficilis. Ancillam habet eâ potissimum gratiâ, ut vestram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud; sed gaudetis matris invisendæ occasionem vobis dari. Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet eam placabo; quiescite.

C O L L. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

Præceptor, licetne cras ire domum? L. Quid eò? T. Petitum panem. L. Non tibi restat? T. Restat quidem, sed parum admodum. L. Quid frater? éstne tecum iturus? T. Jussit pater. L. Quando convenisti illum? T. Die *Jovis*, cum venisset in hanc urbem. L. Ubi illum vidisti? T. Apud forum. L. Nonne mentiris? T. Non mentior. L. Unde probabis? T. Sunt ex condiscipulis, qui aderant. L. Qui tandem? T. Adsunt *Blasius & Audax*. L. Estne verum, pueri? D. Omnino verum. L. Quî scitis? D. Vidimus ejus patrem, & audivimus ipsa verba. L. Si ita est, permitto ut eas domum cum fratre. T. Vale, præceptor. L. Vos servet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur ex animo. L. Sed heus! quando huc aderitis? T. Crastino die vesperi, Deo juvante. L. Cura, ut promissi memineris. T. Curabo. L. Scificet, ut soles.

T. Imò

T. Imò meliùs, spero. Nunquid vis? L. Ut verbis meis salutem dicas parentibus. T. Faciam libenter; iterum vale, præceptor. L. Vos quoque valetè, at lento gradu ambulate, propter æstum solis. T. Ità facere solemus

C O L L. 20.

Magister, Villarianus.

QUID sibi vult, quòd abfueris hâc totâ hebdomadâ? V. Oportuit me manere domi. M. Quamobrem? V. Ut matri adessẽm, quæ ægrotabat. M. Quod illi officium præstabas? V. Sæpius ei legebam. M. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris literis. M. Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. M. Hæccine vera sunt omnino? V. Habeo testimonium. M. Profer illud. V. Ecce! M. Quis scripsit? V. Famulus noster, matris nomine. M. Agnosco ejus manum, quia sæpe ab illo mihi attulisti. V. Licetne igitur redire in sedem meam? M. Quidni liceat, cum mihi satisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

C O L L. 21.

Lacetus, Hypodidascalus.

PRæceptor, licetne mihi prodire? H. Quæ tibi est prodeundi causa? L. Est mihi eundum ad forum. H. Quid eò? L. Ut emam corium. H. In quem usum? L. Ad calceorum soleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adivisse me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In scribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis? L. Hodie, si quem in foro nostratium offendero. A. Abi, & memineris ad horam solitam adesse. L. Meminero.

C O L L. 22.

Arator, Ludimagister.

PRæceptor, tuo permissu horâ primâ prodieram, nunc redeo. L. Curâsti negotium tuum? A. Curavi, gratia Deo. L. Factum bene. Quota est hora? A. Instat secunda. L. Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

C O L L

C O L L. 23.

Eusebius, Præceptor.

PRæceptor, visne mihi mutuo dare aliquantulum pecuniæ? P. Quid opus est tibi pecunia? E. Ut *Sylvio* satisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Assēm cum semisse. P. Quo nomine? E. Quia scripsit mihi aliquot colloquia. P. Ollende. E. Vide, si placet. P. Adi hypodidasalum, dic ut det quantum petis. E. Gratias ago, præceptor. P. Non est quod agas; sed refer in codicem tuum. E. Quin jam retuli. P. Factum bene; ostende ipsi hypodidascolo.

C O L L. 24.

Blasius, Ludimagister.

Licétne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te causa movet? B. Jusserat ille, ut se hodie convenirem, si liceret per otium. L. Quando jusserat? B. Nudiustertius. L. Ubi illum vidisti? B. In area, quæ est è regione templi. L. At vide nè mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis, dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui sunt illi? B. *Daniel & Corderius*; visne ut eos accersam? L. Mane, ego illos conveniam. Sed dic, quid eget tutor operâ tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur horâ vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? B. Cùm primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

C O L L. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. M. Estne solus? S. Solus, opinor, præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil, nisi ut maturè ad scholam redeas. S. Maturè, juvante Deo.

C O L L. 26.

Gasper, Ludimagister.

Licétne prodire, præceptor? L. Quò? G. Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda. L. Sùntne lacerata? G. Adeò

Adeò lacerata, ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem ? G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando ità tibi placet. L. Est furunculus. G. Ità conjiciebam. L. Cùm aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est, qui tecum prodire velit ? G. Imò, *Joannes Flavianus*. L. Quod habet negotium ? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ite igitur unà, & redite similiter. G. Nunquid vis præterea ? L. Ut maturetis reditum, ne merendâ vestrâ mulctemini.

C O L L. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne nobis prodire ? L. Estisne multi, qui prodire vultis ? F. Fermè omnes. L. Quid hoc sibi vult ? F. Est hodie mercatus ; indè fit, ut ferè sibi quisq; velit aliquid emere. L. Nunc ego sum occupatior, quàm ut singulorum prodeundi causam possim cognoscere ; adite igitur subdoctorem, qui cognoscat ; & si vacat, vos deducat ipse. F. Gratias agimus, præceptor humanissime.

C O L L. 28.

Magister, Theophilus.

Hodie igitur *Petrum* convenisti ? T. Hodie. M. Ubi ? T. In templo. M. Quotâ horâ ? T. Octavâ matutinâ. M. Nunquid rogâsti, quando sit rediturus ad scholam ? T. Rogavi. M. Quid ille ? T. *Nescio*, inquit. M. Debuiisti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci, & multis quidem verbis. M. Bene fecisti : sed quid ille respondit ? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico ? fortasse enim movebitur, ut filium citiùs remittat. T. Si tibi ità videtur, faciam, idque diligenter. M. Fac igitur, primo quoque tempore ; sed audi, scribe plenissimè, deinde literas tuas mihi ostende, priusquam des perferendas. T. Sedulò faciam, præceptor.

C O L L. 29.

Farrarius, Magister.

PRæceptor, licétne mihi exire ? M. Quò tibi eundum est ? F. Ad tonsorem. M. Non est tibi aliud negotium ? F. A tonsore, ire emptum ligulas ; illinc me ad futorem conferre. M. Cur ad futorem ? F. Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. M. Ista omnia quando conseceris ? F. Intra horæ spatium, ut spero. M. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. F. Fieri potest ; sed si videro diutiùs mihi morandum illic esse, expectabo in diem *Sabbati*. M. Estne alius, qui prodire velit ? F. *Pontanus* ait se velle chartam emere. M. Scisne illi opus esse ? F. Scio. M. Ite igitur unà ; curate diligenter suum uterq; negotium ; nè sitis cessatores. F. Deo juvante, cavebimus.

C O L L. 30.

Carbonarius, Præceptor.

Licétne exire ? P. Quò ? C. Ad sartorem. P. Quid eò ? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi est materia ? C. Niger pannus. P. Ubi est ? C. In arca mea. P. Sartor autem quis tibi est ? C. *Petrus Sylvius*. P. Estne peritus artifex ? C. Sic audiui ; & est notus patri meo, qui iussit, ut illum adirem. P. Ubi habitat ? C. In *vico Xenodochii*. P. Non nimis longè est ; cave discurras. C. Cavebo. P. Facile à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

C O L L. 31.

Luterinus, Præceptor.

PRæceptor, licétne pauca ? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrum, *Ubi est follis* ? vel, *Cedo follem* ; non apparet utrùm *follis* sit masculini, an sceminini generis. P. Non apparet, fateor ; quid tum ? L. Unde igitur scire possumus ? P. Cur me de hoc nunquam rogastis ? L. Tam multa tam sæpe interrogamus, ut vereamur nè tibi molesti simus. P. Quasi verò istud unquam præ me feram ; contrà, eò magis amo vos, quò me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos ? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam

gra-

gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus suâ bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille, ut hoc beneficio rectè semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, *foliis* cujus est generis? P. Masculini. L. At ego potius fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis*, quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita, quale est *pellis*, magna ex parte fœminina sunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Foliis* igitur sub exceptione cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia; ut *ignis, piscis, axis*, &c. L. Sed unde illa dignoscam? P. Facilè cognoscēs, cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latinè* loquentes attentè observa, tēq; ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At istud longum est, præceptor. P. *Non sunt nisi longo tempore præclara ædificia.* L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videre. P. Ego verò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus, quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis; sed quid illi respondere possum, cum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis? P. Docebo te inter cœnandum; nunc ito lusum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. L. Ignosce mihi, quæso, præceptor, quod te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti, non enim occupatus eram. Præterea si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

C O L L. 32.

Castronovanus, Præceptor.

SALVUS sis, præceptor. P. Auspicatò advenis: quid nuntias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unâ in hortos suos suburbanos. P. Ad eam rem nos invitat ferenitas, & nunc sumus feriatî. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram va-

rietatem. P. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia. P. Quam quidem assiduus laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor nè patri in mora simus. P. Tantisper expecta, dum togam mutò, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum; nunc eamus. Sed estne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. C. De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

C O L L. 33.

David, Ludimagister.

Pater meus tibi salutem plurimam dicit. L. Ain' tu? quando rurè rediit? D. Heri tantùm. L. Ut valet? D. Optimè. L. Mater verò ubi est? D. Adhuc est in *Gallia*. L. Ubi in *Gallia*? D. *Aureliæ*. L. De illa quid auditis? D. Esse bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. L. Dominus Deus conservet eam. D. Ità precor. L. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulò.

C O L L. 34.

Buchodus, Ludimagister.

Præceptor, licètne pauca? L. Dic liberè. B. Cur non dicimus *hic arbor*, sicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut sere in cæteris nominibus terminationis ejusdem? L. Quia loquendi usus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui rectè & purè loquuti sunt. Nam ipsa *Latinitas* usu & auctoritate magis, quàm ratione constat. B. Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris excelsæ truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hîc manifestè vides & genus & accentum? B. Video, præceptor. Sed suntne alia eodem accentu? L. Imprimis, *Græca* omnia, ut, *Castor, Castoris*; sic *Hector, Nestor*, & similia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor, æquoris*; *marmor, marmoris*. Sunt & adjectiva quædam, ut *memor, memoris*, & ex eo compositum *immemor*. Talia quoque sunt ex *decus* & *corpus* composita, ut *indecor, indecoris*; *tricorpor, tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies.

Nam

Nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ipsa, quæ tuo labore & diligentia inveneris, firmiore tenebis memoria. B. Ago tibi gratias, humanissime præceptor, quòd me tanta humanitate non solum doces, sed etiam admones. L. Bene facis: sed interim volo memineras, soli Deo acceptum referre, quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustrà enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nosti illud Apostoli; *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed, qui dat incrementum, Deus?* B. Essemus profectò plumbo stupidiore, si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe inculcas, tamque diligenter. L. Tantò diligentius vos oportet tum meminisse, tum recordari. Sed jam tempus est, ut ad quotidianum pensum te referas. Ego verò interea me abdo in mu-
sæolum.

C O L L. 35.

Præceptor, Olivarius.

DIC *Latine, A Book.* O. Liber. P. Liber, cujus generis? O. Masculini. P. Quis scis? O. Ex bene loquendi usu & consuetudine. P. Ostende usum. O. Nam quotidie loquentes sic dicimus, *Hic liber cujus est?* Dicimus item sæpenumero, *Liber meus; liber tuus, bonus liber,* & similia. P. Bene respondisti; sed quis loquendi usum te docuit? O. Tu ipse, præceptor. P. Ergone tenes omnem usum linguæ *Latine*? O. Si tenerem, non essem discipulus. P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi, responso tuo contentus sum. O. Gaudeo sanè. P. Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O. Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! P. Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! Quid hoc sibi vult, *Olivari*? O. Quod mihi bene precaris. P. Ergò tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipue verò condiscipulis tuis. O. Meminero, præceptor. P. Addendum fuerat, *Deo juvante.* O. Oblitus sum, fateor.

C O L L. 36.

Ludimagister, Daniel.

Attende, *Daniel*, ut discas *Latina* bene *Anglicè* vertere. D. Attendo, præceptor. L. At diligenter. D. Imò diligentissimè, & ex animo. L. Bene facis. D. Proponere igitur mihi *Latina*, ut nobis interdum soles. L. *Quid opus est?* D. *What is needful?* L. *Gallinæ*. D. *To an hen*. L. *Ut*. D. *That*. L. *Illa*. D. *She*. L. *Sit*. D. *May be*. L. *Bona*. D. *Good*. L. Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. L. *Quid*. D. Est nomen. L. *Opus*. D. Nomen. L. *Est*. D. Verbum. L. *Gallinæ*. D. Nomen. L. *Ut*. D. Coniunctio in hoc loco. L. *Illa*. D. Pronomen. L. *Sit*. D. Verbum. L. *Bona*. D. Nomen. L. Agè, dicamus iterum, ut singula paulò plenius intelligas. D. Quid nunc respondebo? L. Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. D. Præito igitur, ut cæpisti. L. *Quid*. D. *Quid, cujus*, nomen substantivum anomalum. L. *Opus*. D. *Hoc opus, operis*, ut *hoc onus, oneris*. L. *Falleris, Daniel*. D. Quid ita? L. Quia *opus* hîc est adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Est indeclinabile. D. Me miserum! Nunquam istud audieram. L. Addendum fuit, *quod sciam, vel quod meminerim*. D. Quamobrem? L. Quia fortasse audieras, sed memineras malè. D. Fieri potest; sed perge, quæso, me docere. Quid *Anglicè* significat istud nomen? L. Non solet *Anglicè* verti, nisi iunctum cum verbo *Sum, es*. D. Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne soles dicere, & audire ex condiscipulis, *Opus est mihi charta, atramento, pecunia, & similia?* D. Sæpè dico, fateor, & sæpe audio; sed parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus est mihi pecunia ad libros emendos, I have need of money to buy books; vel sic, I want money; vel, I have to do with.* D. Da item aliud exemplum, quæso. L. *Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, Thou hast need of rods, that thy sloth may be driven away.*

D. Fa-

D. Fateor equidem, præceptor; sed Deus, ut spero, mei miserebitur. L. Omnium misereatur Deus, qui pie illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Est*. D. *Sum, es, esse*, verbum anomalum. L. *Gallina*. D. *Gallina, gallinæ*, ut *mensa, mensæ*. L. *Ut*. D. Non declinatur, quia est conjunctio; *Anglicè, That, to the end that, for that*. L. *Illa*. D. *Ille*, generis masculini; *illa*, fœminini; *illud*, neutrius. L. Declina in fœminino. D. *Illa, illius, illi, &c.* L. *Sit*. D. Jam dictum est. L. *Bona*. D. *Bonus*, generis masculini; *bona*, fœminini; *bonum*, neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Iustus, justa, justum*; *bonus, bona, bonum*. L. Nunc mutuo vos interroga, ut plenius omnia tractetis.

C O L L. 37.

Blunderius, Hypodidasculus.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licetne mihi ire domum? H. Cur ante horam? B. Pater jussit, ut nunc adirem. H. Quid eget operâ tuâ? B. Vult me in villam mittere. H. Quid eo? B. Petitum uvas, & eâdem operâ nuntiatum aliquid villico nostro. H. Quid si fallis? B. Adferam testimonium, ut soleo. H. Quando redibis? B. Horâ primâ, ut spero. H. Quâ tam citò? B. Villa nostra non longè hinc est. H. Ita sanè.

C O L L. 38.

D. H.

PRæceptor, placetne audire excusationem meam? H. Quando abfuisti? D. Hesternò die. H. Quotâ hora? D. Primâ. H. Quæ fuit causa? D. Accersitus fui. H. A quo? D. A patre. H. Quis tibi nuntiavit? D. Famulus noster. H. Cur me non adivit? D. Quia dicebat se urgeri festinatione. H. Sûntne tibi testes? D. Adsunt, præceptor. H. Abi, sede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

C O L L. 39.

Hypodidasculus, Michael.

CUR non venisti citius? M. Expectabam fratrem. H. Ubi est? M. Restitit in foro. H. Cur eum non adduxisti? M. Volebat emere atramentum. H. Imò

pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. M. Nescio, tamen illud dicebat. H. Cùm sitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? M. Frater nihil vult habere commune mecum. H. Vult igitur omnia sibi propria? M. Illud est. H. Admone me cùm venerit, ego illum docebo, quid sit fraternitas. M. Faciam, præceptor. H. Abi in locum tuum.

C O L L. 40.

D. O.

L Icétne abesse horâ secundâ? O. Quid habes negotiî? D. Pater eget operâ meâ. O. Qua in re? D. Ut sibi aliquid scribam. O. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Jam edidici. O. O factum bene! D. Placétne tibi audire me? O. Cras audiam, cùm licebit per otium. D. Permittísne igitur ut absim, præceptor? O. Agè, permitto; sed ità, ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. O. Rectè facit pater. Sunt enim multi, qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

C O L L. 41.

Magister, Caperonus.

H EUS! *Caperone.* C. Hem! præceptor. M. Quid flet frater tuus? C. Ægrotat. M. Quî scis? C. Satîs apparet. M. Quo signo? C. Quia vomuit. M. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. M. Cur non recipit se domum? C. Non ausus est. M. Tu verò non audebas me admonere? Agè, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter ut ille se habeat. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu. C. Ducam, præceptor.

C O L L. 42.

Hypodidasculus, Tiliacus.

H EUS! *Tiliace,* sequere me in cubiculum; est quod ego te seorsum monere velim. T. Adsum, præceptor. H. Nunquàmne maturè in scholam venies? T. Non possum venire citiùs. H. Semper istud dicis, quid impediat?

dit? T. Nemo est domi nostræ, qui me expergefariat. H. Nemo? T. Prorsus nemo. H. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem; sed non curat me excitare. H. Imò, tu (ut opinor) non curas surgere; nonne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum! quid agam? H. Nihil est quod verearis, fatere verum. T. Quid si confessus ero? H. Ego tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah! pudet. H. Nè pudeat verum fateri, quæso, alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus, & roga. T. Nè mittas, oro, præceptor; dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Agè, esto animo bono. T. Sic est professò, ut dixisti. H. Non sat is istud est, volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. T. Cùm venit ancilla me excitatum, primùm nihil respondeo, quasi ferio dormiam; deinde, si magis urgeat, attollo ægrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. H. Quàm pulchrè narras! Ità me Deus amet, nunc te magis amo quàm unquam. Perge. T. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiàmne redormis? T. Ego verò redormio bene placidèque. H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò veniat. H. Cùm redit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, intonat. H. Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo, inquit, quando eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene verberet; tu nunquam vis surgere, nisi bis aut ter excitatus fueris. H. Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dico, quin palàm cædar virgis, idque acerbissimè. H. Belle quidem promittis; sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Domino Deo. H. Quâ ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. H. Non sat is est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctesque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere con-

cionatores; tu vero ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipuè semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. H. O quam felix esses! T. Satîs in præsentia felix ero, si tantum me absolveris. H. Faciam quod tibi sum pollicitus; sed eâ lege, ut promissi tui memineris, & re ipsâ præstes, quemadmodum nunc mihi recepisti. T. Quid igitur restat, quò minùs abeam liber? H. Imò aliquid restat; mane, & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor. H. Inter cætera, excutias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. *Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum, cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis.* Non tenes memoria divinum Petri Apostoli præceptum? T. Quid illud est? H. *Sobrii, inquit, estote, & vigilate.* T. O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac ut studiosè usurpes in posterum, neque illud solùm, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi imprimis bene consules, jucundus eris parentibus, & mihi, & condiscipulis tuis: denique, id quod est præcipuum, charus eris Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua! H. Vehementer sanè gaudeo, & tuâ, & condiscipulorum causâ. T. Quid si narres illis meam poenitentiam? H. Ego vero narrabo, primo quoque tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo, quàm culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adesto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantissimè præceptor.

Finis Libri Tertii.

COLLO.

COLLOQUIORUM
SCHOLASTICORUM
LIBER IV.

Paulò graviora continens, præsertim in moribus, & Christianâ doctrinâ.

COLL. I.

Frysius, Samuel.

Obscuro te, *Samuel*, da mihi operam paulisper. S. Quid istud est? F. Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malè. S. In utrum oculum incidit? F. In dextrum. S. Vis inspiciam? F. Inspice, amabo te. S. Aperi quantum potes, ac tene immobilem. F. Non queo à nictu continere. S. Mane, egomet tenebo sinistra manu. F. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. F. Exime, quæso, si potes. S. Quin jam exemi. F. O factum bene! quid est? S. Cerne tu ipse. F. Est mica pulveris. S. Et quidem usque adeò pusilla, ut vix cerni possit. F. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Indè etiam fit, ut experiamur nihil esse nobis charius. F. Hoc Deus approbat, cum de sua in nos charitate loquens apud *Zachariam*, (2 cap.) sic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* S. O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! F. Non mihi rubet oculus? S. Aliquantulum: nempe quia fricuiisti. F. Credin' tu mihi adhuc dolere? S. Quidni credam, qui toties talem molestiam sum expertus? F. *Experientia est rerum magistra.* S. Ità vulgo dicitur. F. Quid pretii dabo isti medico pro labore? S. Quantum pacti sumus. F. Brevis est conclusio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! S. Quin potiùs avertat Deus. F. Bene-

correxisti ; dixeram imprudenter, at sine dolo. S. Sic accēpi ; sed interim joci licet, præsertim ut in *Latina* lingua nos exerceamus. F. Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. S. Faxit, precor.

C O L L. 2.

Alexander, Carolus.

ECCE! reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. C. Non est quod agas : sed tu satisne usus eras? A. Satis diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. C. Quoties opus erit, quæso, nè parcas rebus meis. A. Non parcam, quando ita jubes. C. Pergratum mihi feceris. A. Gratiam habeo maximam ; tu verò nostris utere, si quis usus fuerit. C. Non est, quod moneas ; satis meâ sponte sum impudens. A. Imò verecundus nimis. C. Esto ; aliquando tamen senties. A. Ita velim ; bene vale. C. Te servet Dominus Deus.

C O L L. 3.

Claudius, Quintinus.

CUR diligenter audire debemus Evangelium ? Q. Ut discamus Deum colere ex voluntate ejus. C. Nihil aliud respondes ? Q. Quid responderem ? Nihil enim scio præterea. C. Nonne etiam ut sobriè, & justè vivamus ? Q. Declara mihi illa duo adverbia, quæso. C. *Sobriè*, id est, continenter : *justè*, id est, in justitia ; nempe, ut suum cuique tribuamus. Ità fit, ut *sobriè* ad vitam cujusque privatam pertineat ; *justè* autem ad charitatem, quam proximo debemus. Q. Sed audi, mi *Claudi* ; nonne cultus Dei omnia illa complectitur ? C. Probè sentis, *Quintine* : sed volui experiri, an responsionem tuam rectè intelligeres. Q. Bene fecisti. Nam de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem : sed nos hora ipsa admonet, ut decedamus.

C O L L. 4.

Observator, Baptista.

FRATER tuus semper in concione aut garrat, aut ineptit, aut aliquem incitat ; ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam ? O. Cur non sæpe, mones ?

mones ? B. Nunquam desisto monere. O. Perge, precor. B. Nihil est quod me preceris ; nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis *Catonis* praeceptum : *Quando mones aliquem ; nō sī cætera.* B. Sed oro te, mi *Nicholae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. O. Nunquam finis esset, adeo frequens est nomen ejus in meis commentariolis. B. Saltem fac me semel certiolem, cū primū commiserit quod sit accusandus ; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quam verbera. O. Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. B. Itā spero quidem. Facies igitur quod rogo ? O. Ego verò, atque libens.

C O L L. 5.

Castrensis, Richardus.

Q U I D consilii tractabas modò cum praeceptore ? R. Si scire cupis, illum percontare. C. Cur me celas ? R. Ut nè palam facias. C. Non ideo, crede mihi, te rogo, ut id proferam : quid enim proficerem ? R. Quamobrem igitur tam cupide rogas ? C. Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audieris. R. Itāne paratus advenis, ut à me extorqueas quod mihi uni, idque à praeceptore, creditum est ? C. Quod mihi dixeris, surdo & mutò dictum puta. R. Egone tergum meum in fidem tuam committam ? C. Id profectò potes, & quidem sine periculo. R. Nunquam dices sat commodè, ut istud mihi persuadeas. C. Dabo fidem me taciturnum. R. Etiam si ter quaterve sanctissimè juraveris, *Non prodam.* Proinde tu desiste percontari. C. Hem ! Ubi est illa nostra amicitia ? R. Nescis illud dictum Sapientis, *Quòd tacitum esse vis, nemini dixeris ?* C. Audivi aliquoties ; sed quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. *Est enim amicus quasi alter idem.* R. Eadem tibi dicet qui scire ex te volet, & item alius, qui ex illo ; atque itā ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. C. Non sum imperator, ut te missum faciam. R. Pergin' molestus esse ? C. Abire malim, quàm tibi molestiam exhibere.

C O L L.

COLL. 6.

D. N.

QUando vis adire domum? N. Nescio. Ubi Deo visum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus non mea. D. Quid si te accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. D. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non est meum disputare; sed ut confido, pater non temerè me accerset. D. Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. D. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi! N. Tum erunt, cum Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. D. Ergò precemur cum, ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

QUâ pecuniâ emisti librum istum? H. Quâ censes, nisi meâ? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Egône exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam; sed sic solemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut *Latine* semper condiscamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimum confert nobis ad *Latine* loquendi facultatem. Sed *nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur*. A. Est ut dicis; sed *est brevis puerorum ira*. H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Abhinc octo dies. A. Miror quòd eum non viderim. H. Non est quod mireris. A. Quid ità? H. Quia vix sesquihoram hic moratus est. Cum enim de equo descendisset, méque paucis esset alloquutus, *Ascendamus*, inquit, *in tuum cubiculum, ut tecum liberius colloquar*. A. Sed, antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Falso quodam rumore, ut fit, audierat me ægrotum esse. A. Quid ille, cum præter spem te valentem invenit? H. Mirifice affectus est gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. A. Libenter hæc audio; perge quæso. H. Tunc me de valetudine percontatur, una precamur, non sine

sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. *Opus, inquam, pater. Quâ, inquit, re eges? Libro, inquam, decem assium.* Tum ille promittit ex marsupio decusssem, tum mihi in manum dat; & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abit. A. Cur tibi plus dedit quàm petiveras? H. Istud ineptè quæris. Scilicet, ità lætus erat, quia me, præter spem, bene sanum offenderat, quod si vel coronatum aureum petivissem, tam facile dedisset mihi. A. O quantum debes illi summo Patri, qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. Nè cogitari quidem potest quantum debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parùm. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? A. Jam instat hora tertia. H. Parata sunt mihi omnia. A. Mihi quoque. H. Eamus ergò in auditorium.

C O L L. 8.

Sinerius, Villaticus.

U BI nunc est frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? in militiam? V. Sic res est. S. Sic ergò valedixit literis? V. Jam pridem literarum fatietas eum ceperat. S. Quid ità? V. Nescio, nisi quia volebat liberius vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid, putas permisisse? patre absente, matre invitâ, profectus est. S. O miserum adolescentem! V. Imò verò miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri, qui sequuntur illud vitæ genus: nempe, spoliabit, rapiet, ludet aleâ, potabit, scortabitur. S. Estne isthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde scis istud? V. Audivi nuper ex patre, cùm cœnaremus. S. Quorsum narrabat talia? V. Docebat nos nihil esse certius, quam Deum timere, qui custodit parvulos, eosque in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de his rebus sæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus esse solliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam utrisque præstemus quod ipse nobis in sua lege præcepit! V. Ità faxit ille. S. Faxit, precor.

C O L L. 9.

Lucas, Orofus.

AUDIO fratrem tuum jam revenisse ex *Germania*. O. Sic est. L. Solusne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui fere biennium illic habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Missus illuc fuerat à patre, ut *Germanicè* disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illuc diutius? O. Jam non poterat ferre matris desiderium. L. O tenellum adolescentem! quotum agit annum? O. Septimum decimum, si rectè mater meminit, ex qua id audiivi sæpè. L. Agè, quo vultu à patre acceptus est ejus adventus? O. Rogas? pater non sustinebat aspicere: quinetiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire è conspectu. L. Quid præterea? O. Nisi mater cum lacrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injussu magistratûs. O. Nescio; tamen conabatur. L. Quid postea factum est? Cubuitne domi vestræ? O. Minimè verò. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nostrin? L. Tanquam digitos. O. Eò missus est à matre, dum patris ira deferveret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis nostris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit? O. Id non fuit magni negotii. Jam enim patrem cœperat pœnitere, quòd sic excanduisset, quòdque tam graviter accepisset filium. L. Nempe *dies ejus iram lenierat*. O. Eà tamen lege recepit illum, ut promitteret se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. L. Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus! O. Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeò tenerè nos adamant? L. Naturam cogere difficile est. O. In hanc sententiam tenésne versum ex *Horatio*? L. *Naturam expellas furcâ licet, usque recurret*. O. Sed quid hoc? dum fabulamur à lusu cessatum est. L. Nihil inde nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

C O L L.

C O L L. 10.

Conradus, Linus.

U BI fuisti hodie post prandium ? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras ? L. Ille me miserat peti- tum olera. C. Quæ tandem olera collegisti ? L. Vix enu- merare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memo- riæ. L. Sed cur illud quæris ? C. Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. L. Pulchra est exercitatio ; præsertim cum aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur ; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, sceniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, fatureiam. C. Herbæ sunt olen- tes, quas adhuc numerasti. L. Sic institueram memoriæ gratiâ. C. Perge porrò. L. Paucae quidem restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca ; plu- res non occurrunt. C. Quî potuisti tot meminisse ? L. Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et no- veras omnes ? L. Nôram, alioquin eum interrogâsem. C. Atqui ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demonstrabo, cum licebit nobis in hortum ire. C. Multumne attulisti ? L. Plenum ca- lathum. C. Sed de singulis quantum ? L. Nimis es curi- osus : quid vis ? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas : Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda ? L. Partim ut jus benè condi- retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene consulebat nobis ? L. Optimè ; sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quænam igitur ? L. Legistîne un- quam *Moretum Virgilii* ? C. Carmen quidem legi : sed moretum nunquam edi, nec vidi, quod sciam. L. At vi- debis, spero : nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præscripto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni ? L. Saltem jus carniû pingue, bene conditum, carnes optimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde scis ista ? L. Omnia vidi in culina, cum jussus es- sem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum ? non saltem gustabimus ? L. Imò dabi- tur

tur nobis, nam confectum est quod satis sit omnibus. C. Ista mihi sapiunt magis, præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. L. Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. C. Atqui, ut accepi, ista minùs alunt. L. Id ego audiavi aliquoties; sed quid opus est tanto studiosis alimento? C. Non tanto fateor; si tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptorì: nonne sic est? L. Non est dubium; sed quid agas? serè parentes, præcipuè matres, nobis indulgent nimium. C. Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentia libenter frueris. L. Quasi verò tu minùs. C. Nè mentiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. L. Non possumus parentum erga nos affectum, nisi nostris vitiis, immutare; tantum caveamus eorum abuti benevolentia: sed imprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Ista libens audio; sed nos hora vocat. L. Agè, finem imponamus.

C O L L. II.

Morileus, Dotheus.

UNDE redis? D. E foro. M. Quid emisti? D. Carnem. M. Qualem? D. Vitulinam. M. Ostende, quæso; serè nova res est hoc tempore. D. Vide. M. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. M. Quot sunt libræ? D. Nolunt lanii appendere vitulinam. M. Cur non? D. Propter novitatem. M. Vide astutiam: scilicet quisque vendit quam potest carissimè. D. Rem acu tetigisti. M. Quantum putas pendere? D. Duas libras & paulò ampliùs. M. Quanti emisti? D. Agè, divina. M. Non sum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. M. Fieri potest, sed ex quibusdam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. M. Emisti totum duobus assibus. D. Paulò minoris. M. Quanti ergo? D. Tenta iterum. M. Viginti denariolis. D. Nolo te diutius torquere de nihilo. M. Dic igitur, fodes. D. Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. M. Profecto fortuna tibi pul-

pulchrè favit. D. Quam mihi fortunam narras? M. Hic mos est loquendi. D. Mos, ut dicitur, tyrannus est pessimus. Atque utinam bonos mores tam studiose coleremus, quàm obstinatè retinemus malos! M. Tunc meliùs se haberent omnia. D. Nos igitur fortunam istam *Ethnicis & impiis relinquamus. Fortuna nihil est: solus est Deus, qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster.* M. Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? *Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo.* D. Oportebat te illud meminisse, *Nè lingua præcurrat mentem.* M. Istud quidem didicimus è septem Sapientum dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchra dicta; licèt ea mandaverimus memoriæ. D. Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis, cùm opus est, suppetat. M. Isto tuo admonitu discam esse aliàs prudentior. D. Sed audio signum dari; desinamus.

C O L L. 12.

Herus, Famulus.

Fuistine hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Post concionem sacram. H. Quid emisisti nobis? F. Ferè nihil. H. Quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non ausus sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Nè bonum non esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidiorem, quàm audaciorem. Sed nunquid emisisti præterea? F. Nihil. H. Eho! nihilne? F. Nihil prorsus. H. Vah, quam parcè nobis opsonatus es! F. Quid aliud emere potuissèm? H. Quasi nescias quibus cibus oblectari soleam. F. Scio te amare caseum molliusculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Rectè dicis; cur ergò non emebas? F. Caseus ipse carior erat pro nostra pecuniola. H. Quid fructus? F. Alii erant non satis maturi, de aliis ego dubitabam essèntne boni. H. Miser, non poteras gustare? F. Atqui istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te empturum affirmes. H. Nihil mirum; multi enim gustarent animi tantùm gratiâ. Tu igitur esto aliàs prudentior. F. Quomodo? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo,

ut

ut facias periculum. F. Quid tum præterea? H. Si tibi fa-
puerit, tum emito amplius; sin minus, relinquito, &
aliò te conferto. F. Bona est ista cautio. H. Memineris
igitur ut ipse postea utaris. F. Ego, ut spero, meminero
diligenter. Nunquid vis præterea? H. Ut cures quæ tui
sunt officii, deinde literis incumbas.

C O L L. 13.

Caroletus, Quintinus.

Adfuisti matutinæ precationi? Q. Adfui: tu verò ubi
eras? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid
cò? C. Heri vesperti jusserat, ut se convenirem bene mane.
Q. Quî ausus es tam manè prodire, idque inconsulto præ-
ceptore? C. Jam heri veniam impetrâram, antequam ire-
tur cubitum; sed dic mihi, quid ille à precatione palàm
admonuit? Q. *Audi-vi, inquit, esse inter vos, qui sæpe-*
numero Anglicè fabulentur, & nemo interea vestrùm mihi
quicquam indicat: quod est argumentum consensionis om-
nium in eodem peccato. Hæc fuit accusationis summa:
deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse
non potui. C. Sed quæ tandem fuit conclusio? Q.
Quamobrem, inquit, admoneo vos, ut alius alium ad La-
tinè loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina,
qui parere noluerint, ad me quamprimum deferatis, ut
huic malo remedium adhibeam. C. Nullum igitur verbum
licebit efferre *Anglicum*? Q. Quantum ex verbis ejus col-
ligere potui, non ità rem intelligit. Non enim, ut scis,
usque adeò est severus exactor, ut statim puniat, si cui
verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Ali-
quoties, ut memini, palam dixit, edictum suum ad eos
demum pertinere, qui cum *Latinè* sciant, tamen semper
latibula quærunt, ut *Anglicè* fabulentur, idque de rebus
ineptissimis. Q. Ea est quorundum pertinacia, ut malint
sæpissime vapulare repugnando præceptis honestissimis,
quàm laudari atque etiam diligi obsequendo. C. Memi-
nistin' audire ex ipso præceptore, *Nitimur in vetitum?*
Q. Memini, atque adeò est verissimum: tamen qui do-
ctrinam *Christi* libenter amplectuntur, non studio peccant,
neque malitiâ. C. Istud præstat verus ille timor Domini.

Q. Tales

Q. Tales igitur, quoad licet per naturæ infirmitatem, sedulo cavere nituntur, nè quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimùm offendatur. C. Ergò studeamus & nos id ipsum cavere : studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati ; non modò nè vapulemus, sed magis ut illi optimo Patri nostro placeamus. Q. Ità fiet, ut verè simus non *tenebrarum*, sed *lucis filii*. C. Sed de his aliàs plura : nunc ad disputationes nos recipiamus. Q. Ecce ! vocat signum.

C O L L. 14.

Albertus, Tirotus.

NUNC demum redis à foro ? T. Quid demum ? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum ? T. Bubulam & vervecinam. A. Estne in foro carniū magna copia ? T. Tanta profectò, ut mirer adeo caras esse. A. Nihil mirum : ut multæ sunt carnes ; ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimùm vidisti carnis genera ? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hœdinam, agninam. A. Nihilne ampliùs ? T. Quid velles præterea ? A. Nihil erat ferinæ ? T. Non queo referre simul omnia ; imò etiam ferinam vidi. A. Qualem ? T. Cervinam & aprugnam. O quàm pinguis est aprugna ! A. O quàm ineptus es ! T. Quid ita ? A. Quia falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domesticò dicitur *arvina*, id in sue fero, id est, apro, *callum* vocatur ; & est in eo genere durissimum. T. Istud quidem audisse non memini. A. Nunc audisti, manda, si vis, memoriæ. T. Tu verò, doctor, unde illud didicisti ? A. Domi nostræ ferina caro res est frequentissima. T. Unde vobis tanta est copia ? A. Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. T. Quale est vivarium istud ? A. Locus est serè quadrangulārī formā amplissimus, muris altissimis septus undique, confitus multis & proceris arboribus ; inter quas sunt dumeta maximè densa. T. Quales sunt illīc arbores ? utrūm urbanæ, an sylvestres ? A. Sylvestres serè omnes : sed in his potissimùm quercus & fagi ; quarum glande pas-

pascuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas meritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! A. Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. T. Cur ita? A. Quia talia non vult prædicari. T. Tantò magis laudandus, quòd *Christi* præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matthæum* scripta sunt; *Cum facis, inquit, elemosynam, & quæ sequuntur.* A. Quoto capite? T. Sexto, nisi me fallit memoria. A. Sed hæc hæctenus: satis enim sumus collocuti, & jam ad disputandum convenitur. T. Eamus igitur. A. Sequere me, aut, si mavis, præcede. T. Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

C O L L. 15.

Grinandus, Moverotus.

TAntùm igitur hodie è villa revertisti? M. Hodie tantùm, idque paulo ante prandium. G. Atqui dixeras te futurum illic modò biduum. M. Ità sperabam fore, & sic pater promittebat. G. Quid igitur obstitit, quò minùs redieris citiùs? M. Mater me detinuit, tametsi etiam cum lacrymis eam obsecrarem, ut me missum faceret. G. Sed cur te tam diu remorata est? M. Ut se comitarer in reditu. G. Quid verò agebas interea? M. Colligebam fructus cum rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non est jucunda solùm, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum, quòd interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi periit. M. Non omnino periit, spero: curabo pro viribus, ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quàm potero diligentissimè. G. Quid tum possea? M. Ediscam ipsam auctoris orationem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. Ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id satis erit. M. Tu, si placet, aderis mihi per otium, ut conferamus unà. G. Libenter equidem faciam. Sed nè istud quidem sufficiet. M. Non habeo quod possim amplius. G. Quantò præstitisset vivam audire magistri

gistrum vocem? M. Multò sane præstitit; sed quando id mihi non contigit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quòd me accusem in hac parte. G. Rectè dicis: fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est; quò fit, ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce! vocat nos ad cœnam tintinnabulum. M. Nuntius opportunus.

C O L L. 16.

Joannes, Rubetus.

Salve, Rubete. R. O Joannes, auspiciatò advenis; valésne bene? J. Optimè, gratia Deo: tu vero ut vales? R. Rectè fanè, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? J. Nudiustertius. R. Bene habet, opportunè venisti. J. Nempe sciebam instare vacationis terminum. R. Placétne ut otiosè aliquamdiu confabulemur? J. Maxime, dummodo semoti simus ab hac turba clamosa ludentium. R. Bene mones; secedamus in auditorium illud quod est apertum. J. Quam aptè hic sedemus! Agè, loquamur liberè. R. Sùntne peractæ vestræ vindemiæ? J. Omnino. R. Quantum temporis posuistis in toto opere? J. Dies circiter quindecim. R. Tu igitur semper interfuisti? J. Nullum intermisi diem. R. Quid agebas? J. Uvas sæpius colligebam. R. Cum verbo *colligebam* debuisti aliquid addere. J. Quidnam, quæso? R. *Et edebam*. J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò rectè loqueris: euge! responsum laudo. J. Jamne putabas os occlusisse mihi? R. Istud ne cogitavi quidem. J. Quid igitur? R. Non expectabam tam promptum, tamque prudens responsum. J. Nihil est quod mireris. Nam, ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna locutus*. R. Cui debes hoc proverbium? J. Magistro *Juliano*. Is enim dictat nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis auctoribus. R. Optimè vobis consulat; sed quibus horis
folet

solet id facere ? J. Nonnunquam à cœna, sæpius autem cum in auditorio nihil habemus reddere. R. Utinam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus. J. Bene subjunxisti istam exceptionem per adverbium *Dummodo*. Sunt enim quidam pædagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in schola satisfacere. R. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus ? Redeamus ad sermonem institutum. J. Placet. R. Fuisse semper occupatus in uvis colligendis ? J. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quòd ita magnus operariorum numerus ad id locari solet. R. Quid deinde fit ? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus, eadem operâ diffunditur in dolia : deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prælo in torculari ; postremò exportantur, & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas ista. J. Imò curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maxime ut sollicitarem operarios. R. Eras ergò illic tanquam præfectus, & quasi magister operum. J. Imò eram reverà magister operum & præfectus : pater enim me præfecerat. R. Quàm gaudebas isto magisterio ! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gravitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem ! J. Profectò si vidisses me, dixisses alium esse, quàm in schola discipulum. R. Ut video, non eras otiosus. J. Imò, ut bonus pater-familias, adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. R. Non abs re, ut apparet, pater te huic muneri præfecerat. J. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo ; sed libere sic loquor, quia cum familiari meo. R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia ? J. Mediocris, qualis ferè hoc anno ubique esse dicitur ; tamen vinum rubellum habemus affatim, album non item. Verùm quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot implevistis dolia ? J. Plus minus quadraginta ; sed sunt alia aliis majora. R. Papæ ! Non tibi vide-

videtur magnus proventus ? J. Satis quidem ; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert ? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris vendetur. J. Sic ferè solet evenire. Sed nonne tibi videor satìs narrâsse de vindemiis ? Quid præterea desideras ? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos ? J. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt ? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera ? J. Mala, pyra, castaneæ, juglandes : sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid cotonea ? non etiam habetis ? J. Imò habemus, sed ea sub malorum genere continentur ; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. R. Quid autem attulisti huc rediens ? J. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum ; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis facis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illie dabo tibi. R. Equidem paratus sum ; eamus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem *Lunæ* colloquio : nam, ut opinor, id præceptor imprimis exigit.

C O L L. 17.

Eustathius, Boscomellus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in gymnasium. B. Verum audiisti. E. Quâ venerat gratiâ ? B. Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniâ, simul & me illi commendaret. E. Nunquâne te commendârat ? B. Imò, sapissimè. E. Quid sibi vult istâ commendatione tam frequenti ? B. Amore vero me prosequitur. E. Quid tum ? B. Ideo cupit me diligenter erudiri. B. Quid si commendet, ut sæpius vapules ? B. Ea est fortasse causa ; sed quid inde ? non propterea me diligit minus. E. Unde istud colligis ? B. Quia *puero tam necessaria est correctio, quàm alimentum*. E. Verum quidem dicis, sed pauci ità judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. B. Illud est naturale omnibus, quis negat ? sed tamen *patienter ferenda est pœna, præsertim justa*. E. Hoc habetur in libello moralium sententiarum ;

Quod meritò pateris, patienter ferre memento. Sed, quid si poena sit injusta? B. Ea, quoque patienda est nihilominus. E. Cujus causâ? B. Propter *Jesum Christum*, qui mortem injustissimam, eamque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur! B. Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: sed *surdis narratur fabula*, ut est in proverbio. E. Ergò demus operam, ut simus posthac diligentiores. B. Ità faxit Deus.

C O L L. 18.

Grandinus, Thomas.

CUR non interfuisti hodiernæ concioni? T. Occupatus eram in scribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii festinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. T. Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeò perfecti, quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. G. Istud malum est. T. Pessimum verò; sed semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso, fuitne frequens auditorium? G. Non admodum; pro more solito. T. Unde fit istud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantum dico, *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.* T. Papæ! quantum colaphum impegisti mihi? Vale: verbum non ampliùs addam. G. Esto igitur aliàs prudentior.

C O L L. 19.

Molinæus, Cararius.

TU igitur cras, ut audio, discessurus es. C. Cras, si Dominus permiserit. M. Eho! cur tam citò? C. Urget me pater. M. Imò, tu urges patrem. C. Itane tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assiduâ missione literarum. C. Tantum semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori. M. Quo die? C. *Veneris.* M. Quid facies domi? C. Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem.

C. Nes-

C. Nescio quando fit futurus. M. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro fitum arbitrio. M. Nec in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui *Satanas* videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipsi permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: monet enim proverbium, *Nè sutor ultra crepidam*. M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illam *Pauli* sententiam, *Noli altum sapere, sed time*. M. Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora te nè quæsieris*. C. Sed audin' tu ad coenam signum dari? M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, nè desinus precationi. M. Cras ante discessum te salutabo.

C O L L. 20.

Petrinus, Croteranus.

QUO Iudi genere hodie te exercuisti? C. Juglandum, P. Ecquid lucri fecisti? C. Imò, perdi. P. Fortuna igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna; tantum scio, meâ culpâ id accidisse, sed ita volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora, cùm acciderint. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profectò; quinetiam *nihil fit in rerum natura sine Divina providentia*. P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? P. Fieri potest ut audierim; sed quid agam? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercenda est? C. Primùm diligenti attentione, hoc est diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sapius inculcantur à præceptore; sed me miserum! quàm supina est hæc mea negligentia! C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo, totisque viribus ad Deum adspira, illum assidue & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice, ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te istis moribus

assuesceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserebitur, brevique animum tuum immutatum senties. P. O quàm opportunus hic mihi congressus fuit ! Obsecro te, mi *Croterane*, ut sapius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non est quòd agas ; recipiamus nos in auditorium.

C O L L. 21.

Ægidius, Massuerius.

CUR hic dispergebas pisa ? M. Quando ? Æ. Post prandium. M. Id faciebam animi causâ. Æ. Sed pisa illa unde habueras ? M. Acceperam è conchula, ubi reposita erant, ut crastino die coquerentur. Æ. Debuistine animi causâ malum facere ? M. Non putabam id esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus ? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles ? M. Quia *panis est nobis maximè necessarius*. Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud ; quin etiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, vellésne abuti rebus tuis ? M. Minimè. Æ. Tantò minùs alienis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè fecisti. M. Non rectè, fateor : non tamen animo malo. Æ. Cur igitur fecisti ? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid indè meruisti ? M. Plagas. Æ. Rectè dicis, sed, opinor, non ex animo. M. Imò certè, ne me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo : sic enim velle se dixit præceptor sapissime. M. Quid ille dixit ? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. M. Istud ergò beneficium tibi debebo, mi *Ægidi*. Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine ; sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur. Æ. Quid tum ? M. Præterea privatim, quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur. Nonne satis hæc sunt ? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ secedat aliquò in secretum locum ; meministi ? M. Memini probè ; sed, ut scis, difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et ta-

men

men paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. Æ. Ità fore sperandum est; si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò proficiamus.

C O L L. 22.

Varro, Castrinovanus.

QUID est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cum fuerit convivium? C. Quid illìc fecissem diutius? V. Cœnam expectâsses, ut ederes de prandii reliquiis. C. Satis ederam in prandio. Præterea, jussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi resarciantur vestimenta. V. Illa est mulierum cura. Sed agè, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi, quæso, aliquid de convivio. C. Quid de illo scire cupis? V. Primum qui convivæ fuerint; deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C. Convivæ fuerunt hi præcipui, quatuor Syndici, subpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ è Senatorum numero. V. Nôstine? C. De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. V. Nulline præterea? C. Duo ex patui mei familiaribus. V. Quotus accumbebat præceptor? C. Quotus esset non observavi: sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patui. V. Tu verò? C. Hui inep̃te, quid istud roges! Egone homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quod ministrarem. V. Nullæne erant mulieres? C. Nullæ præter uxorem patui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. V. Quid illa tam remota? C. Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter ordinem ministerii. V. Quid filius? C. Juxta matrem assidebat. V. Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. C. Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando, ut dixisti, plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. C. Eâ tamen lege, ut par pari referas, si quando dabitur occasio. V. De hoc nihil est quòd

dubites. Incipe. C. At ego interea federe volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodiùs fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia, ut ais, longa est narratio, dic mihi primùm, quotâ horâ accubitum est? C. Ferè decimâ. V. Quotâ surrectum? C. Paulò post meridiem. V. Sedebántne omnes commodè? C. Commodissime. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensæ præludia. V. Appone, cùm voles. C. Imprimis apposita sunt tenella crustula, mellita operâ pistoris cum aromatite. V. Optimum sane exordium, & ad conciliandos animos aptissimum. C. Omitte, quæso, istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo, nisi si quid opus erit requirere. C. Sequutæ sunt pernæ salitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ sale quoque & fumo induratæ: Atque hæc ad excitandam appetentiam, & sitim acuendam. V. Quasi verò non satis acueretur solis æstu & fervore. C. Sic docti solent facere convivatores. V. Isthæc audio libenter, præsertim cùm exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porrò. C. Eodem ordine interposita sunt acetaria è lactucis capitatis, avium intestina frisa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hæctenus de præludiis, qui missus primus fuit. V. Nihil interim bibitum est? C. Indigna homine quæstio. Quis enim vino hîc parceret? Vix tres, & quidem strenuissimi, fundendis potibus sufficiebamus. Sed de potibus agam posteriùs; sine me cibos expedire. V. Agè, sino. C. In secundo missu hæc ferè fuerunt, artocrea, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recens & salsa, jus carniū ovorum vitellis, croco & omphacio suavissimè conditum, aliquot item juscula ex oleribus. V. Hîc plus opinor fabulatum, quàm esum fuisse, quia scilicet assa expectabantur. C. Vix mensam attigerant, cùm illa tollere jussi sumus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita, pulli gallinacei, pulli columbini, anserculi altilis, & fuculi, item cuniculi, armi vervecini; postremò, serina duorum generum, opere pistorio incrustata. V. Quid præterea? C. Quid? Hem! penè prætermisi, duæ per-

perdices interjectæ, cum lepusculo, fabæ virides frixæ & pisa cocta cum filiquis. V. Nihilne piscium? C. In tempore admones. Erat trutta ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos pisces & mediocres, partim elixos, partim assos, aut frixos, item canculos fluviatiles; magno omnia numero: sed hæc magis ad ostentationem, quàm ad necessitatem; de iis enim ferè nihil gustatum est. V. Unum mihi videris prætermisisse. C. Quid illud est? V. Nulline erant intinctus? C. Imò singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, succus oxalidis. V. O quot & quanta gulæ irritamenta! C. Adde etiam, corporis & animi impedimenta. V. Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ? C. Tandem, cùm jam nec carnes, nec pisces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria! in quibus hæc fuerunt præcipua, caseus recens pinguiissimus, itémque vetus multiplex, scriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene saccharata, persica præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, caryotæ, tragemata, ferotina, falgama multorum generum, & alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus; adeò pauci attingebant, propter delicatiorum copiam. V. Quid confert tanta cibariorum abundantia & diversitas? C. Ad gravandum stomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? Sic ferè hoc tempore vivitur. V. Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore & lautitia. C. Et tamen extant inter hujus civitatis leges, quædam, ut audiui, sumptuariæ. V. *Silent leges inter convivia*, ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. C. An putas omnes convivas illâ sumptuum immanitate delectari? V. Non puto, nisi fortè sint lurcones, aut asoti, aut *Apiciani*, ut ità dicam

ventricolæ. Cæterum quid est in causa? C. Rogas? Convivorum non modò stultitia, sed etiam insania. V. *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*; ut ait *Horatius*. C. Sed nos hanc censuram omittamus, juxta proverbium, *Nè futor*, &c. V. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? C. Si de colore quæris; album, nigrum, fulvum, sanguineum, deque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima: sed imprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur *Arbosum*. V. Unde hoc petebatur? C. E patruì cella vinaria. V. Habétne multum ejusmodi? C. Duos cados vini helvoli, duos item albi limpidissimi. V. Quis fuit prandii exitus? C. Ubi videt patruus convivas omnes penè desessos edendo, bibendo, colloquendo; tunc vinum fundi jubet singulis, & omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, infernuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis; ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus; ipse verò patruus clarâ voce agit universo cœtui. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, satîs accurato sermone, publicas agit gratias convivatori, simul objurgat eum, quòd tam munifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. Imò, inquit patruus, *mibi, quæso, ignoscite, quòd vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim*. His dictis, surgunt è mensa universi; magna pars, *vale* dicto statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea, qui ministraveratis ad mensam? C. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illic otiosè & ex animi sententia curavimus. V. Ubi erat interim præceptor? C. Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. V. Credo, ut te & filium suum de meliore nota commendaret. C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? C. Quid meâ scire refert? V. Tantò minùs igitur meâ. C. Rectè colligis, & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecticus. C. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem habent & rustici. C. Sed agè, dic mihi seriò; non ego te tractavi magnificè? V. Tali convivio nunquam interfueram. C.

Gau-

Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem : nam audio pueros à lusu discedere.

C O L L. 23.

Pastorculus, Pœfatus.

Tityre, qui patulæ resides sub tegmine mori :
Tunc hic solus eris, tam lætus tamque supinus ?

P. O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit ;

Ille Deus magnus, nostrum qui fecit in usum

Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam :

Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia, cælum

Condidit ; ille opifex rerum, qui summus habetur.

Pa. Carmina mitte loqui, nunc me liquere Camænæ.

Est mihi mens alibi, cupio certare merendâ.

P. Sed tamen hac mecum poteris residere sub umbra :

Namque hic, ut cernis, locus est satis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergò versiculos, & ad merendas nostras nos conferamus. P. Per me non stabit ; scrutemur peras ; agè, explica tuam. Pa. Expecta parumper, dic mihi priùs, quid habes in merendam ? P. Panem. Pa. Quasi verò sine pane merenda esse soleat. P. Nè panem quidem pauperes semper habent. Pa. In tempore admones, ponendæ erunt reliquiae nostræ in eorum corbulam. P. Quid si reliquiarum nihil fuerit ? Pa. Saltem restabit panis, & hoc satîs erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii ? P. Etiam dubitas ? Mater mea nunquam committeret, ut me in scholam mitteret sine aliquo opsonio. Pa. Dic ergo, quid est ? P. Divina. Pa. Non sum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis ; quâ de re jam aliquid in rhetoricis audivimus. Pa. Aut caseus, aut caro est residua ex prandio. P. Neutrum. Pa. Dic, sodes, ut accingamus nos operi. P. Nè te diutiùs torqueam, sunt pyra præcocia. Pa. Ain' tu ? Res nova ! nondum hoc anno videram. P. Vide nunc. Pa. Quàm matura sunt ! P. Cur non addis etiam, quàm bona ? Pa. Sed nondum gustavi. P. Satîs acutè me reprehendis. Accipe, & gusta. Pa. Papæ ! quàm mitia ! quàm boni succi ! P. Nonne

meritò maximas gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, tamque varia largitur? Pa. Qui non facit, is profectò est ingrattissimus. P. Agedum, vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. Pa. Jamdudum esurio. P. Sed tu nullum habes opsonium? Pa. Vide frustum crassum vetusti casei. P. Edamus primùm pyra, caseo claudemus stomachum. Pa. Seu maturemus, nè fortè hora nos opprimat. P. Neutrum cessare video: certè quod ad me pertinet, non quo comessè citiùs. Pa. Nè tamen ità devores porcorum more. Ecquid pudet? P. Quia dicebas esse festinandum. Pa. *Maturemus* dixeram, non autem *festinemus*. P. Ego non adeò scrupulosè inter hæc verba discrimen facio. Pa. Vult tamen præceptor, ut proprie loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo, bene etiam scribere condiscimus. P. Contra, diligenter scribendo, consuescimus etiam recte loqui. Pa. Hæc duo inter se conjuncta sunt. P. Sed, heus! otiosè, inquam, edamus; satìs habemus temporis. Nonne tota hæc hora ad merendam libera est? Pa. Hodie quidem libera: sed tamen desinamus, ne panis deficiat nos & nihil reliqui fiat pauperibus. P. Eamus ergò ad puteum ut aliquantum potemus. Pa. Hem! verborum proprietate semper abuteris; istud *bibere* est, non *potare*. P. Quòd mihi non parcas, habeo sane gratiam. Ex pravâ institutione primâ hæc vitia contraxi. Pa. Verissimè igitur *Quintilianus* dixit: *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt: meministi'n?* P. Memini; sed interim juva me, ut hauriamus aquam è puteo. Pa. Enitere validiùs; nimium me laborare finis. P. Tantò bibes jucundiùs. Pa. Bibitum satìs est; recipiamus nos in aulam, ne precationi desimus, & actioni gratiarum. P. Tu præcede, dum urinam illuc eo redditum.

C O L L. 24.

Leonardus, Pollio.

DEmiror tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligentius. P. Ego verò me curo fortasse nimis. Satìs edo, bibo, dormio; quæ est Dei erga me benignitas: præterea, pectus capillum, lavo manus,

manus, faciem, dentes, oculos, & hæc mane præcipue : quinetiam, cùm tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris. Quid vis ampliùs ? L. Mitamus ista ; non ea sunt, quæ in te reprehendo. P. Quid igitur ? L. Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies ; omnia sunt lacerata & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent, si saltem curares vestitum tuum sarcindum, aut quoquo modo instaurandum. P. Loqueris tu quidem quæ libet : quod si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque adeo pannosum esse. L. Nec ideò tamen cares negligentia. Cur enim non petis alicunde mutuò ? P. Unde peterem ? L. Si non alicunde, certè à præceptore posses. P. Quid si dare nollit ? L. Nemini denegat ex discipulis domesticis, siquidem videt opus esse. P. Id ego non ignoro ; sed sum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. L. Ah ! rusticus est iste pudor. P. Malo tamen verecundus esse, quàm impudens. L. *Verecundia*, ut dixit quidam, *est bonum in adolescente signum* ; sed ubique adhibenda est mediocritas. P. Ego eo sum ingenio, ut semper vereor offendere quempiam. L. Ingenium laudo ; sed *est modus in rebus*. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certe indecoris ; hîc verò nihil tale video. Est enim usitatum in hominum societate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodato petam aut mutuò ? P. Nemo reprehendet, nisi fortè rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu verò, quantum ego te novi, abuti nolles. P. Apage istum abusum ! L. Quid ergo jam obstat, quò minùs petas, præsertim ab homine facillimo, tuique, ut apparet, amantissimo ? P. Agè, petam ; sed per epistolium, quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profectò libentissime, téque illi commendabo diligenter. P. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarer. L. Nunc restat, ut scribas quod dicis epistolium, reliqua mihi committas. P. Bene vertat Deus quod cœpimus. L. Nè dubites ; res prosperè succedet.

C O L L. 25.

Clavellus, Quercetanus.

Nescis quid mihi his diebus in mentem venerit. Q. Quid istud, quæso? C. Cogito in gymnasium me recipere. Q. Quid in gymnasium? Habitandi causâ? C. Non ut inquilinus habitem; sed ut vobiscum vivam in mensa præceptoris. Q. Utinam istud ex animo ac verè diceres! C. Ex nostra mutua consuetudine atque amicitia deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare, neque dissimulare solitum. Q. Planè istud jampridem intelligo: sed, audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem; ità prorsus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pater quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus satis video, id illi placere maximè. Q. Nempe hoc illud est, novit pater tuus, vir prudentissimus, *liberalia ingenia cogi nolle, duci facillè*. Sed tamen non dubito id fieri divini instinctu numinis; tu verò quid judicas? C. In eadem sum sententia, præsertim cùm ego quoque in eam partem spontè propendeam. Q. Magnum argumentum, istud esse ex Deo consilium. C. Id ego crediderim. Nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, fere quærunt subterfugia, quibus detrectent imperium. Q. Ego, ut fatear ingenuè, aliquando id in me sum expertus, ante scilicet quam ingressus essem. Quid enim censes? Audiebam ex istis *Satanæ* mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de disciplinâ, ut mihi viderer carcerem aut pistrinum ingredi veriùs quàm gymnasium. Quòd si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus pedibûsque obnixè conatus esset absterre te ab isto tam sancto proposito. C. Nemini adhuc palàm feceram. Q. Quod mihi dicis, non est palàm facere. C. Satis scio; sed mihi istud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua. Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in nostra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convivio, de illo à cœna placido studiorum certamine, de liber-

libertate colloquendi per otium de honestis, de libera inter nos reprehensione. C. De his, inquam, omnibus satis multa narrasti mihi alias, quæ quidem valde placent omnia : mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua *Latinè* loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum fructus ? Quid honestius ? Quid jucundum magis, præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia liberè reprehendit ? Quid, quòd victi in earum rerum certamine pudore tantum puniuntur, victores etiam præmio donantur. Omnes denique vestræ exercitationes vel auditu ipso me delectant mirificè. Q. Quantò magis illud diceres, si videres ista ; si, dum geruntur, interesses ! C. Ego, Deo volente, interero. Q. Utinam propediem ! C. Ità spero quidem ; unus tamen restat mihi scrupulus, quo me faciliè, si voles, liberabis. Q. Faciam bonâ fide, si potero ; sed interim vide nè *nodum in scirpo quæras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agè, qui tandem scrupulus iste est ? C. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica : non quòd velim ob id incepto desistere ; sed ut alacriùs veniam, & jucundiùs, ubi ea de re te audiero. Q. Nisi tu is esses, qui, ut egò novi, me nec vanum nec mendacem existimas, equidem malem de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quæ sentio. C. Quid ità tandem ? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam alioqui verissima, cum de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. C. Quorsum istud, quæso ? Q. Nam improborum mendaciis adeò malè audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle ; tametsi, quod est opus Dei, quò pejus audimus, eò plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longâ insinuatione ; dic mihi planè omnia : ne timeas, non me absterrebis. *Omnia percepi, atque animo mecum antè peregi.* Q. Adverte igitur animum, dicam brevissimè quicquid alicujus esse momenti videbitur. Imprimis, illud velim tibi persuadeas, præceptorem esse nobis multo humaniorem, quàm in schola palàm apparet. Tam enim familiariter versatur inter nos, quàm prudens pater solet inter liberos. Cur igitur, inquires, est palàm tam se-

verus ?

verus? Respondeo, Quia sine tali severitate, ut ex ipso audivi. cum aliquando familiari cuidam narraret, tanta turba scholastica, tamque variis moribus prædita, nec coërceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitrato vellet vivere. C. Quinetiam miror ego mecum sæpissimè, tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam. Q. Multò magis mirarere, si unquam viddisses scholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus est silentii in gymnasio nostro sexcentario, quàm quadraginta puerorum, imò triginta, in istis scholis trivialibus. Sed perge, quæso; vereor, nè sis Orator *Asianus*. Jam enim incipit oratio tua quasi longius aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nihil extra propositum dixi; sed nunc proseguere. Q. Vis in summa dicam tibi? Disciplina hæc domestica, licet paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam, si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lascivorum & petulantium insultus? quæ nobis quies? quæ studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est perfugium, & quasi propugnaculum, non secus ac nautis portus in tempestate. Denique, quisquis est inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est à disciplina tutissimus. Nec vero id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum studia; sed nos potiùs inducere nititur his maximè rebus, honestâ & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrum sic affecta sit, ut illi ex animo parere studeat, eum caveat offendere, eum tanquam parentem diligit, observet, revereatur. C. Alioqui discipulorum officio non fungere mini. Q. At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes nec verbera, qui & literarum studia oderunt *cane pejus & angue*, ut verbis utar *Horatii*: talibus, inquam, severa interdum adhibetur disciplina; quia videlicet necessitas cogit. C. Sat habeo. Nunc enim video quorsum spectat vestræ disciplinæ severitas.

Q. Ni-

Q. Nimirum, ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. C. Ego disciplinam istam sanè deosculor, tantum abest ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de ista loquendi libertate, quàm mihi stimulos acriores addidisti. Q. Ego verò immortales gratias ago Patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit, & sincerum iudicium. C. Vale igitur, & me, si Dominus permiserit, expecta in proximam hebdomadam. Iterum vale, & inceptum nostrum tuis precibus *Christo* commenda etiam atque etiam. Q. Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.

C O L L. 26.

Florentius, Basilius.

Q U I D est, quòd te ità tristem video? B. Me miserum! vix sum compos animi, ità sum timore percussus. F. Quid, inquam, istud est? B. Præceptor nosprehendit. F. Qua in re? furtone? B. Ah! minimè gentium. F. In quo igitur? B. In secreta computatione. F. Indignum facinus! B. Heu me miserum! me miserum! quid agam? F. Ah! nè te afflictes tantopere. Qui aderant tecum? B. *Fluvianus & Forensis*. O perditos, qui me illuc impulerunt! F. Ubi id factum fuit? B. In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie è lecto non surrexisset. F. Quomodo tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? B. Imò erat. Sed, ut scis, præceptor claves habet omnium conclavium; præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum accessisse; alioqui pessulum obdidissemus ostio. F. Utcunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic omninò sum persuasus; sed ferè ità solemus nostra omnia, sive bona, sive mala, vel prudentiæ nostræ attribuire, vel imprudentiæ. F. Quà occasione computationem istam occeperatis? B. Illi duo, quod satès nōsti, non sunt convictores. F. Quid tum? B. Domo allatæ fuerunt eis ad victum nescio quæ cupediæ; quæ utinam in via periissent. F. Sed noluit Deus: perge. B. Et quia illos interdum per otium doceo, heri post cœnam ad istas epulas me invitârunt in hodiernum jentaculum. F. Tibi insausum jentaculum; sed quid? eratne vinum? B. Imo plùs satès
erat

erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. F. Quid præceptor, ubi vos sic epulantes vidit? annon excanduit gravissimè? B. Nihil prorsus commotus est; sed subridens, *Volo*, inquit, *esse de isto symposio, si placet*. F. O molestum convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes obmutescimus. Nam, eo dicto, statim se proripuit. F. Omnia signa hîc video esse pessima. B. Quis ità non judicet? F. Oportet præceptorem aliunde rem olsecisse. B. Suspectus est mihi quidam, qui nos indicaverat. F. Quem suspicaris? B. Dicam tibi post rei exitum. F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Nescio; valde stupemus omnes, tametsi duo illi convivatores mei nihil videntur esse solliciti; habent enim in promptu causam. F. Quid tandem causari queunt? B. *Iveramus jentatum*, inquit; *quia manè, cùm cæteri jentarent, eramus cum parentibus, qui heri nobis attulerant alimenta*. F. Id quidem est aliquid; sed non tamen sic pœnas evadent. B. Cur non? F. Quia id fieri debuit in triclinio palàm, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam causam gravabit, quòd te, cùm sis convictor, quasi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipsi præceptoris est maximè odiosum: tua tamen causa est longè pessima. B. Cedò igitur quid faciam, mi *Florenti*? F. Agè, conferamus consilia, quibus, si fieri potest, absolvaris. B. Nihil est quod à me expectes in eo genere; neque enim consilii locum habeo, neque ullam remedii copiam: sed tu, obsecro, explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus pendet mihi: instat pœna, satîs vides; ea, nisi quid impediat, post cœnam exigetur. F. Id nequaquam fiet. Cùm enim crimen publicum non sit, non erit pœna publica. B. Sive publicè, sive privatim id futurum est, non differetur. F. Rectè judicas. B. Id causæ est, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quod si me deseris, actum est: dabo pœnas gravissimas. F. Ad Deum potiùs confugiendum fuit, sine quo nullum valet consilium, à quo item salus omnis & petenda & speranda est. B. Res est manifesta satis, & ego, priusquam te adirem, non prætermisi precandi officium: sed tamen vult ille Pater clementissimus,

ut iis utamur auxiliis, quæ nobis offert ipse, & quasi in manum dat. Quare te oro, per nostram arctissimam necessitudinem, ut consilio tuo nunc mihi succurras. Hic non est cessandi aut tardandi locus; huc igitur vires tuas intende; hanc causam suscipe, obsecro. F. Quandoquidem sic instas, ut vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè quod sentio. Nôlîn' præceptoris ingenium? B. Novi, opinor, ex parte aliqua. F. Ergò memoriâ tenes, nihil esse illo clementius, iis quidem quos videt submissos esse, & culpam ingenuè confiteri; superbis autem & contumacibus vix aliquid potest ignoscere. B. Egomet ista non semel observavi. F. Scîn' igitur quid facias? B. Dic mihi, quæso. F. Dum tua res adhuc integra est, tibi suadeo, ut hominem solus adeas in musæum, & orationem habeas in hanc sententiam: "En ego, præceptor humanissime, graviter peccavi, fateor; sed, ut scis, prima est noxa, quam admiserim. Nunquam enim antea quicquam admiseram, quod flagris dignum videretur. Quamobrem, clementissime præceptor, hanc primam culpam, si tibi placet, pristinæ integritati meæ condonabis: quod si unquam posthac recidero, causam non dico, quin plectar severissimè." Hâc aut simili oratione illum, ut spero, exorabis. B. O consilium prudens & opportunum! F. Utere, si tibi videtur. Tale certè est, quale mihi dari vellem in ejusmodi malo. B. Sed unum restat, de quo sum sollicitus. F. Eho! quid restat? B. Non potero tam breviter & commodè dicere in conspectu præceptoris, quàm tu nunc dixisti. F. Non debes adeò de verbis meis esse sollicitus, modò teneas sententiam. B. Propemodum teneo. F. Bene habet; scribe nunc crasso modo, ut poteris; deinde comparemus unà: postea edisces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil est neque tutius, neque certius: sed quò tempore censēs illum adiri posse opportunè? F. Cùm primùm videbis eum à prandio se recipere in bibliothecam; aut si fortè, ut solet, ambulatum in horto solus iverit, tunc illum statim sequere. B. Quo tum utar exordio? F. Non opus est alio, quàm quo apud illum uti solemus omnes. B. Quid est illud? F. *Præceptor, licétne pauca?* B. Benè ver-
tat

tat Deus omne consilium tuum. Nunc eo scriptum quod dixisti, deinde te revisam. F. Matura : nam instat hora prandii.

C O L L. 27.

Ambrosius, Gratianus.

Subtristis mihi videris, *Gratiane* ; quid rei est ? G. Dies noctesque de patre absente cogito, & ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quamdiu absuit ? G. Quatuor abhinc menses. A. Nihil ad vos interea scripsit ? G. Ex quo discessit, nè verbum quidem audivimus. A. Fieri potest, ut scripserit : sed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. G. Quod dicis verisimile est. Nam antea, ubicunque esset, solebat nobis scribere. A. Nonne hâc æstate iverat *Lutetiam* ? G. Eo certe consilio tunc sese in viam dederat. A. Confido salvum esse. G. Ego quoque non diffido ; sed non ideo meus allevatur dolor. A. Quid ait mater ? G. Fere semper lamentatur : indè fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non usque adeò te macerare debes ; potius enim de illo bene sperare oportet, quàm te sic macerare. Quid enim sunt quatuor menses ? Quotula est pars eorum, qui tot annos domo absunt, interim jactati *per varios casus, per tot discrimina rerum* ! G. Sed quid me consolantur aliorum casus & pericula ? A. Vide tamen nè sis nimium delicatus, qui patris desiderium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo ; modò illi bene esse saltem intelligerem. A. Cui potest esse malè, qui in Deo spem omnem collocavit ? *Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus* ; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum ; sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur, qui in *Christo* spem nullam habet ? G. Nescio. A. Sed cave tamen, ne istâ tuâ impatientiâ Deus ipse offendantur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis, ut debes. Sed audi, quæso, quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid istud est ? A. Quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam*, negotiandi causâ ? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis ? A. Evangelii, quod illic au-
ditur

ditur liberrimè. G. Ain' tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O auditu jucunda evangelia! A. Imò jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorâsse quod in ore est omni populo. G. Mirari desinas, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi, quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad *Molardum*. G. Jam antè migraveramus, quàm peregrè pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum, utque magis credas, hoc audi præterea; major pars *Britannorum*, qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambrosi*, quantum me isto nuncio de *Britannicis* rebus hodie recreâsti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam! A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum, ni pater est in *Britannia*. Jampridem enim sæpius querebatur, quòd non esset tutus illuc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam, *Britannus* quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob *Christi* nomen profugos in ipsa *Britannia* excipi humanissime, tractarique benignissimè. G. Quid est igitur, quod amplius dubitemus? A. Nulla, ut audis, restat ea de re dubitatio. G. Tantum superest, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantâ possimus laude & gratiarum actione; deinde sedulò atque assiduè precemur, ut sua beneficia non modò confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. A. Igitur, mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per *Christum* sæpissimè commendare, idque votis & precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire! A. Votum sanctissimum, modo (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! A. Sed quò nunc is? G.
Do-

Domum rectè propero, ut hæc matri quamprimum nunciem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, ut illa seriò exhilaretur. G. Ità precor.

C O L L. 28.

Diffimangæus, Jonas.

Salve, *Jona* optatissime. J. Salve & tu, vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? J. Optimè. D. Jámne rediêrunt multi? J. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? J. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia & quotidiana; sed quid fit in nostrâ classe? J. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergóne jam seriò habentur prælectiones? J. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. J. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid probatio? Jámne incepta est? J. Huic incepta? propemodum finita est; cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum! exclusus sum à præmio. J. Etiámne præmium sperabas? D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim studioso. J. Malim ego nihil sperare. D. Quid ità? J. Nam si nihil contigerit, nulla mihi erit frustratio, neq; molestia; sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquámne legisti, *Vivere spe vidi, qui moriturus erat*? J. Imò verò legi, & memoriâ teneo; sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur *Ovidius* de spe illa, quæ in rebus adversis retinenda est; quem sensum expressit *Cato* noster hoc disticho;

Rebus in adversis animum submittere noli.

Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil speras? J. Spero vitam æternam. D. Dicebas modò sperandum esse in rebus adversis. Quæ tibi sunt adversa? J. Ea, quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem sunt illa? J. Propria caro, *Satan*, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster? J. Nec sum Theologus, nec Theologaster; sed quod dico, id ego didici è sacris concionibus. D. Laudo equidem: sed agè, dic mihi seriò;

estne

estne acta classis nostræ probatio? J. Jam tibi seriò dictum puta. D. Dolet mihi non interfuisse. J. Citiùs venisses: quid agebas? D. Mater me coëgit vindemiæ exitum expectare. J. Credo; sed tu tuâ voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Homines sumus*, ut aiunt. J. Imò pueri. D. Sed vix credas, quam sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. J. Estne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò ut majorem vidisse non meminerim. J. Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam, vino jam perinde abutuntur, quasi aqua fontana sit. J. Ea est stultæ plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquàm rectè uti sciat. D. Scilicet istud est quod dicitur, *Nunquam sapiunt stulti, nisi in angustiis*. J. Ergò plectuntur meritò. D. Quid, quòd admonitiones etiam irrident? J. Sunt qui nullam omnino ferre possunt, quin bene & comiter etiam monentibus irascuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cùm eos humanissime admonerem. J. Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quòd nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profectò vapulâssem acerrimè. D. Sed omittamus eos qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probè callere quid sit Evangelium, cùm reverà Evangelio adversentur. J. Si verbi divini ministros, & pastores suos non audiunt; quî putas fieri posse, ut nos audiant? D. Sequamur ergò quod præcepit *Christus*, *Nolite sanctum dare canibus*. J. At sunt quidam simplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; sunt, quos docere est jucundissimum. D. Quam gaudeo, quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! J. Nec immeritò. Nam ubi eos docueris, tum demum fruêris laboris tui fructu, non sine voluptate maximâ. D. Sed nos quid cogitamus? Non vides, ut nox ferè nos oppresserit? J. Discedamus igitur, & cras, si Dominus permiserit, pluribus verbis agemus unâ de studiis alacriter repetendis.

C O L L. 29.

Rufinus, Silvester.

Pater tuus, ut accepi, rediit è *Galliâ*. S. Rediit sanè.
 R. Quando? S. Die *Lunæ*, vesperi. R. Adventus
 ejus non tibi molestus fuit? S. Quid? molestus? Imò
 verò jucundissimus: sed cur istud rogas? R. Quia for-
 sitan, illo absente, liberiùs vivendi est tibi potestas. S.
 Nescio quam mihi libertatem narras. R. Potandi, luden-
 di, cursitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere,
 dum pater abest? R. Sic ferè solent omnes. S. Dissol-
 luti quidem. Nam, quod ad me attinet, absente patre
 sic vivo, ut eo præsentem. Non poto, sed bibo quantum
 satis est; ludo, cùm tempus postulat; non discurro, sed
 cum bona matris venia, in publicum prodeo, cùm ali-
 quid habeo negotii. R. Etiámne matri tantopere subdi-
 tus es? S. Æquè ac patri. Quid enim putas? Nonne de
 utroque æquale est præceptum Domini? R. *Honora*, in-
 quit, *patrem tuum, & matrem tuam*. S. Quid Ethnicus
 ille auctor *Difficiliorum Moralium*?

Dilige non ægrâ charos pietate parentes;

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* noster? *Filii*, inquit, *obedite parentibus in Domino*. Nonne parentis nomine pater & mater conti-
 nentur? R. Istud à *Latinis* observatur auctoribus. S.
 Quinetiam, si quod esset reverentiæ discrimen, videretur
 optimo jure plus deberi matribus; ut quæ dolores tantos
 ac labores propter nos pertulerunt. R. Novî ego ista,
 & quæ dixisti placent mihi omnia. S. Cur ergò mihi re-
 pugnas? R. Ut eâ quasi repugnantia nobis accerse-
 rem sermonis materiam. Nam, ut tute nôsti, præceptor
 sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium in ejusmodi sermo-
 nibus impendamus. S. Bonum sanè otium, quod honesto
 in negotio consumitur. R. Huc pertinet illud *Africani*
 apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otiosum*
esse, quàm cùm otiosus esset; ut ex *Cicerone* didicimus.
 S. Sed jam tempus monet, ut huic sermoni finem impo-
 namus. R. Rectè mones; fortasse enim tuâ causâ cœna
 tardatur domi. S. Plura, si Dominus permiserit, in proxi-
 mo

mo congressu. R. Precor tibi noctem prosperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

C O L L. 30.

Nomenclator, Desiderius.

NON satîs mirari possum, te non esse diligentiorẽ.

D. Qua in re videor tibi negligens? N. Quod mane fere nunquam ades in tempore; atque inde fit, ut penè quotidie noteris in catalogo. Cûr tu es adeò somniculosus? D. Mea sic fert natura. N. Corrige naturam istam; hoc est, naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum? D. Quodnam, quæso? N. *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.* D. Nè plura; ego probe memini. N. Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. D. Utinam & hoc, & alia præcepta salubria, tam facilè ad bene vivendi usum transferremus, quàm ea facilè ediscimus! N. Ut verum fatear, *præcipere quàm præstare multo est facilius.* Sed tamen eniti debemus, ut *vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores.* D. Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficiliùs emendatur, quàm naturale vitium. N. Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem inveniuntur? N. In epistola Sancti *Pauli ad Ephesios.* D. Quoto capite? N. Sexto. D. Quid si per me locum non intellexero? N. Non omnino intelliges, satîs scio: sed præceptor erit consulendus. D. Quid si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. D. De hoc igitur aliàs consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die *Mercurii*, si tibi ità videtur. N. Quotâ horâ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

C O L L. 31.

Trapezita, Raimundus.

L Icetne malum malo rependere? R. Cur istud quæris?
T. Ut iis respondere possim, qui hâc in re mihi contradicunt. R. Breviter interrogâsti, respondebo brevissimè,

vissimè, *Non licet*. T. Cur non? R. Quia vetuit *Christus*, & post eum Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis *Christiano* quidem. T. Quamobrem? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere? R. Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat; precatu est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit, quantum faciunt *Ethnici*. T. Quid illi faciunt? R. *Amicos diligunt, & referunt gratiam à quibus acceperunt*. T. Nihilne amplius? R. Nihil: nam quid amplius expectes ab iis, qui verum Deum non noverunt? T. Quid faciunt inimicis? R. Quibuscunque modis possunt, eos persequuntur. T. Estne *Christiano* peccatum? R. Si non licet, ut jam tibi probavi, conclude id peccatum esse. T. Atqui, ut vulgò dicitur, *vim vi repellere licet*. Quam sententiam novus quidam Poeta etiam latius interpretatus est his verbis:

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? R. Istud quidem permittunt *Ethnicorum* leges; sed lex divina longè aliter loquitur. T. Quid est divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergò sit contra Dei verbum, estne peccatum? R. Proculdubio peccatum est. T. Potésne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possim? nihil facilius. T. Adfer mihi, quæso, sententias. R. Non credis id, quod est omnibus in confesso? T. Imò verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus est testimoniis? T. Ut contradicentibus certò respondere possim. R. Rectè intelligis: sed, quia non possis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. T. Optimum extempore consilium: quantò istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium ediscam, ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras, si libet, huc ad me revertere. T. Quotà horâ?

horâ ? R. A meridie primâ. T. Sat habeo ; interea vale.
R. Te servet Dominus Deus.

C O L L. 32.

Grimondus, Blevetus.

VIS emere hoc cingulum ? B. Cur emerem ? Unum mihi fatîs est ; tu verò cur vis vendere ? G. Quia sunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas ? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eho ! nihil ? undè probas istud ? B. Quia non es tui juris, sed sub patris potestate : denique vis audire breviter tibi istud non licere ? G. Maximè velim. B. De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia ; *Pueri injussu parentum nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contra fecerit, verberibus plectetur.* G. Istud ego non ignorabam ; sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali : num tu interpretaris male ? B. Minimè verò : nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem ? B. Tulissem æquo animo, ut *Christianum* decet. G. Utinam adversa omnia sic fœdamus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ ! B. Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imò impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur : quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus !

C O L L. 33.

Sartor, Odetus.

ECquid hodie precatus es domi ? O. Cur quæris istud ? S. Quia non interfuisti matutinæ precatîoni. O. Quî scis ? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quamobrem igitur observabas ? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum ? S. Dolebit mihi, si vapulabis. O. Quid ? an ego notatus fui ? S. Etiam dubitas ? O. Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit ? S. Nemo, quod sciam. O. Si me tantopere amas, ut dicis, cur tute non excusâsti me ? S. Quid causæ dixissem ? O. Commentus esses aliquid. S. Ergò mentitus

titus essem. O. Quid indè? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor: sed erat leve mendacium. S. *Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur.* O. Negare id non possum; sed levia ista facillè remittet nobis propter *Jesum Christum*, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissimè? S. Profectò nullus: quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facillè ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra.* S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis; neque in iis persistamus; neque malitiosè, scienter, & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quì sit, ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore Epistola palam profitetur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniam esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abundè satisfecisti, nam & ego id legisse memini: sed scin' tu quoto Epistolæ capite id scriptum sit? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satìs esse videtur, aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possim ex quotidiana studiorum præsentium occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem! S. Quid impedit? O. Vix ego quoque satis præceptorì facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest, ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satìs profectò quotidie sumus occupati; sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Quà spe toleras? O. Quia futurum spero, ut

primi

primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his aliàs pluribus; nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin' tu ad cenam signum dari? O. Bonum signum nuntias; jam sentiebam esuriem. S. Nimirum, quia merendam prætermisisti. O. Utinam eâ tam facîle semper abstinere possem, quam hodie carui libenter! S. Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

C O L L. 34.

Phrygio, Stephanus.

Salve, ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis, cessator occupatissime. P. Satisne rectè vales, mi *Stephane*? S. Imò rectissime; quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibi que vehementer gratulor redditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In *Italia*. P. Quam ab causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum novarum cupidi. P. Sic est naturâ comparatum: sed quid illic invenisti? S. Certè multò plura quam ex fama audieram. P. Sed multa, credo, vidisti, quæ minimè velles. S. Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præstantissimo. P. Scilicet, ea potissimum res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum; nam quale dicas hoc nostrum vinum esse, villum verè dicas, si cum illo compares. P. Indè ergò tibi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam; "Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti usque ad delicias! Non enim solùm ea creâsti nobis ad victum, quæ terra sponte suâ producit; sed etiam tot genera rerum delicatissimarum, quæ, si moderatè sumamus, & cum gratiarum actione, & corpus suavissimè nutriunt, & ipsum animum mirificè exhilarant. O! quibus verbis, quibus operibus satis dignè glorificemus nomen tuum, Domine!" Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quàm divinas laudes semper in ore habere: sed, proh dolor! aliis atque aliis subinde conceptis co-

gitationibus ignis ille paulatim exstinguebatur. P. Istud apud me non est novum : nam sæpe tale quid mihi solet accidere. S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis ferè omnibus istud experimur ; sed quid tandem egisti in tua *Italia* ? S. Invisi, animi gratiâ, aliquot urbes celebriores : alicubi etiam studui aliquandiu. P. Quas urbes invisisti potissimum ? S. Multas quidem vidi in transitu : sed paucas contemplatus sum otiosus ; nimirum, *Genoam*, *Florentiam*, *Venetias*, denique *Romam* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur ; nunc autem est omnium abominationum fons & origo. P. Vidistiñe *magnam* illam *Bessiam* ? S. Vidi obiter, cum per vicos, opinor, spectaculi gratiâ portaretur. P. Sed, ut ad rem, in quibus tandem oppidis commoratus es studiorum gratiâ ? S. *Româ* rediens transivi *Bononiam*, *Patavium*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim è singulis paucula quasi degustare. P. Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis ? S. Rogas ? fere omnia mihi nova videbantur, sed longum foret tibi omnia narrare, præsertim nunc, cum mihi est aliquò properandum. P. Quò tandem ? S. Ad patrum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutiùs : sed quando licebit nobis magis otiose confabulari ? S. Cras à prandio, si volueris. P. Ego verò id percipio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet ; hora est ad merendam opportuna.

● C O L L. 35.

Magister, Hypodidascalus.

QUID ? quod hisce diebus inter nos egeramus satissine cogitasti ? H. Etiam atque etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio, quam obtuli ? H. Maxime. M. Quid mensa, seu convictus ? H. Nihil in ea re desidero. M. Quid restat igitur ? H. Ut, si tibi non molestum est, præscribas mihi quas operas à me tibi præstari velis. M. Id verò est æquissimum : accipe igitur præcipua officii tui capita ; quorum hoc primum est :

Quotidie mane diligenter curare, ut omnes domestici mei discipuli maturè cubitu surgant, pro ratione temporis,

cum

cum hyberni, tum æstivi : ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent : postremo, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundum, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam, ac tertiam pomeridianam. Illic, nisi egomet adero, expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit ; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam ; item observare sedulo, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo ; si quis aberit, mihi statim renunciare, aut ejus partes agere.

Tertium, Manere cum pueris domesticis, quotiès non docentur in scholis ; interea minores ad lectionem & scripturam instruere : cæterorumque repetitiones audire, quantum tempus & opportunitas patietur : omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quantum, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine perducere, ac domum similiter reducere.

Quintum, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextum, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria ; eaque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii & Sabbati* potissimum diebus fieri solet.

Septimum, Quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt, non negligere ; hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi, in pueris præsertim minoribus, curanda & observanda.

Octavum, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores ; si quando necessitas postulabit.

Nonum, Interdum, si opus fuerit, me & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Haftenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab aliis domesticis hypodidascalis exi-

gere soleam. Eorum tamen omnium non adeò severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellexit' hæc omnia? H. Ego verò diligenter emnia: sed unum te oro; ut, ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium. M. Quantum temporis postulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego vero duos integros dabo. Interea, ut cœpisti, nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam libere, quàm si esses domi tuæ. H. Istud non sine humanitate facis; quò fit, ut majori beneficio me devincias. M. Habebis à prandio quod requiris, commentarium, cum primùm meâ tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, ne quid forte inter dictandum excidat. H. Ut libet.

C O L L. 36.

Quæstor, Benignus.

QUàm doleo me non interfuisse mane repetitioni vestræ! B. Cur non venisti in ludum citiùs, ut fere soles? Q. Me miserum! non surrexi in tempore. B. Quamobrem? Q. Quia nemo me expergescit. B. Quis te solet excitare? Q. Hospes noster aut ejus ancilla; sed, absente illo, ancilla sæpe obliviscitur, aut certe negligit. B. Ubi erat hospes? Q. Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. B. Quid hospita! nihilne curat? Q. Quid putas eam curare? quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiolis, partim cæteris domesticis rebus. B. Nullòsne habes contubernales scholasticos? Q. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! Q. Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantum ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere, propter tantam mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodest habere? Est ita enim conjunctum gradibus & cochleis, ut ne felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profectò molestia. Q. Illa verò multò major, quòd supra meum cubiculum est amplissimum conclave,

clave, ubi merces asservantur. Unde fit, ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur, vel exportentur.

B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere?

Q. Quid ais, *vivere*? equidem non vivo, sed langueo potius. Neque usquam mihi videor esse liber, nisi cum sum in schola tecum unâ, & cum cæteris nostris condiscipulis.

B. Quàm doleo vicem tuam! Q. Utinam mihi liceret tecum habitare in his ædibus scholasticis?

B. Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit?

Q. Patris vetus amicitia cum illo hospite meo.

B. Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis.

Q. Sæpe quidem monui & coram & per literas.

B. Quid ille respondit?

Q. Frustrâ monetur: quasi *surdo narratur fabula*.

B. Quid ita?

Q. Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideoque in studiorum ratione nihil intelligit.

B. Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer.

Q. Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet?

B. Nunquam istud illi persuaderes.

Q. Cur non?

B. Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet.

Abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritia.

Q. Quid igitur mihi faciendum suades?

B. Unicum habeo consilium.

Q. Nè mihi, obsecro, reticeas.

B. Ea res per amicos tentanda est.

Q. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, sed nunquam ausus sum experiri.

B. Quid dubitas?

Q. Vereor, ut hoc parùm succedat.

B. Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit?

Q. Tentemus sanè.

Nihil enim mali (ut confido) inde potest accidere.

At ego nescio quâ ratione hîc utendum sit.

B. Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat?

Q. Spero venturum propediem.

B. Quando igitur?

Q. Ad Calendas *Quintiles*.

B. Optimè est. Scin' igitur quid sit opus facto?

Q. Doce, quæso.

B. Fac singulatim convenias duos aut tres ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plûs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum.

Q. Bene mones: quid illis dicam?

B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum.

Q. Nihilne amplius?

B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redi-

mas quod apud istum hospitem tam miserè hæctenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi maturè consulatur, actum esse de studiis tuis & eorum progressu. Denique ne antè destiteris movere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse feriò cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes. Q. Non est verisimile, præsertim cum sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctesque incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad ille juverit. B. Sed jam tempus est, ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito nè quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alterutri nostrum præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi Benigne, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio tuo. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ità fore confido. Iterum valè. B. Vale, Quæstor suavissime.

C O L L. 37.

Athanasius, Benjaminus.

Siccinè, me insciente, abiit pater tuus, ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantum cras illum esse discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. A. Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud?

*Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Nè rursus quæras, quæ jam neglexeris antè.*

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. A. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba, ut opinor, meministi.

A. Me-

A. Memini; sed, ut ad rem, quæ fuit patris occasio, ut antè discesserit, quàm instituerat? B. Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. A. Aderásne, cùm profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. A. Unde sciebas mutâsse consilium de profectione? B. Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut, expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis, equos sub horam secundam conscenderent. A. Quod superest, satísne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. A. Tu nunc igitur, opinor, bene nummatus redis. B. Méne rides? A. Cur ego id facerem? B. Pro tua libidine. A. Quasi verò animi gratiâ soleam irridere cæteros. B. Atqui ità putabam. A. Longè aberras. Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, estque inter amicos satís frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu serè proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Ne petivi quidem. A. Tamen sponte dedit. B. Aliquantulum. A. Quantum igitur? B. Perpusillùm. A. Dic, sodes. B. Cur tam avidè inquiris? A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Fateere tandem quid sit. B. Soli asses quinque. A. Hui! tantillum? O stulte, qui non poteris duos aut tres decussès argenteos! B. Non ausus sum. A. Quid verebare? B. Ut planè denegaret, atque ægrè ferret, quòd petèrem. A. Nunquam id fecisset, modò petendi causam addidisses. B. Credo equidem; sed quid causæ attulissem? A. Rogas? nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu verò adeòne abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? B. Imò desunt plurima; sed quibus facilè caream. Præterea, satís novit pater quæ mihi opus sunt, cùm studiorum causâ, tùm ad victum cultúmque corporis. A. Novit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quò volo. A. Agè, sino. B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An

tu ad eam rem non satis ætatis habes atque prudentiæ? B. Isthinc absum longissimè. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ & studiorum necessaria: ad quam rem præbet illi quantum satis est pecuniæ. A. Esto. B. Ergò si quid à patre peterem, me statim ad præceptorem remitteret; fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret. A. Facile est objurgationem pati, modò ne sequantur verbera. B. Facile est, credo; sed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem: Ex quo fit, ut sedulò caveam, nè quid illi præbeam causæ ad irascendum; id enim sub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est. A. Nempe à quo proficiscitur quicquid nobis inest boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed, ut ad te redeam, seriòne reprehendebas, quòd nullam pecuniam à patre rogâssim? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit verisimile; me tamen ipsum fefelisti. A. Quomodo? B. Quia seriò loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipsis accommodabas. A. Sed quid censes de hac nostra confabulatione? B. Argumentum satis aptum dedisti nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habuit sermo noster, quod reprehendisset observator, si fortè, ut solet, nos observâisset ex insidiis? B. Nihil, ut opinor. A. Profectò verum est, quod sæpe nobis præceptor inculcat. B. Quid illud est? A. *Latinae* linguæ copiam & facultatem comparari his potissimum rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, *Anglica Latine*, aut *Latina Anglice* vertendo. B. Ergò his rebus diligenter nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu sita sunt studia nostra omnia. A. Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu dignisque laudibus perpetuò celebremus.

B. *Hoc opus, hoc studium, parvi properamus, & ampli: Hæc sit votorum summa suprema precor.*

A. Sed

Lib. IV. Colloq. Scholast.

A. Sed audi horologium. B. Nos opportunè admonet : itaque desistamus. A. Alioqui solis occasus nos hic operimet.

C O L L. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratenfis, Pædagegus.

QUod caret alternâ requie, durabile non est ;
Hæc reparat vires, fessâque membra levat. Ovid.
V. *Nec me offenderit lusus in pueris ; est & hoc alacritatis signum. Quintilianus.*

Pr. *Nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem. Quintilianus.*

Pæ. Video quorsum spectant ista ; nimirum, ut vos ambulatum ducam : sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solent nostræ aviculæ. H. Quid ergò vis dicamus, præceptor ? *Pæ.* Dicite posthac suam quisque sententiam ex *Novo Testamento*. V. Euge ! nihil erit nobis facilius : habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò, præceptor, ut jam nunc incipiamus ? *Pæ.* Sanè velim ; quando, ut ais, tanta est vobis copia. V. Quis incipiet ? Pr. Tunc, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei specimen edere ? H. Id ego libenter faciam ; sed Dei honoris causâ. *Pæ.* Laudo istud verbum. Divinus enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eja ! incipe, si quid habes. H. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cælorum. Matth. quinto capite.*

V. *Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo. Ad Ephes. capite quarto.*

Pr. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino. Ad Colossenses tertio.*

Pæ. Euge ! bonum specimen : videte ut progressus respondeat ; hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus profperos. *Pæ.* Ità sperandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderimus paratissimi. *Pæ.* Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestiùs. Sed heus, pueri ! Pr. Quid vis, præceptor ? *Pæ.* Videte ut *Psalmos* etiam adferatis : alicubi in umbra cantabimus. Pr. Ità fiet ambulatio nostra jucundior.

C O L L.

Fuistiñe hodie in gymnasio? M. Ubi ergò fuisset? tu verò quid agebas? V. Eram domi occupatus. M. Id evenit præter morem tuum: soles enim abesse rarius. V. Quam possum rarissimè: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. V. Ergòne remissionem habemus? M. Certò. V. Quamobrem? M. Propter mercatum hodiernum. V. Quis dedit? M. Ludimagister; permissu tamen rectoris. V. Quid concessit? M. Vacationem ab omni munere scholastico. V. An in totum diem? M. A mane ad occasum usque solis; tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitarem, nè cras in ludum veniremus imparati. V. Quid igitur nos? hocce abutemur otio? M. Id verò ætatem nostram decet minimè. V. Tu ergò quid putas facere? M. Me recipere in musæolum, nisi fortè tibi magis placet in sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum. V. Ergòne recusarem? imò nihil est, quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarium, & simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. V. Quonam? M. Usque ad ripam lacus. V. Valde istud mihi arridet; sed tu, si placet, me expectabis. M. Quandiu? V. Tantisper dum crepidas eo mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? V. Ad portam *Franciscanam*. M. At vide nè me fallas. V. An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam *inimico servandam esse fidem*? M. Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam. V. Salve, *Marcelle*. M. Quis iste saluator? V. Ecce! redii. M. Eho! tam cito? mihi videris volâsse. V. Nimirum *affectus ipse pedibus alas addidit*. M. Eamus nunc, ducente Deo. V. *Solus Deus est, qui suos ducit ac reducit*. M. Maturemus: satis longè hinc lacus abest. V. Tantò meliùs prandebimus; perge.

72
 e
 i
 e
 ni
 75
 45
 is
 ;